

Ohrožení demokracie ze strany extremistických hnutí

Bc. Petr Kopanski

Diplomová práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav ochrany obyvatelstva

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Petr Kopanski

Osobní číslo: L17102

Studijní program: N3953 Bezpečnost společnosti

Studijní obor: Bezpečnost společnosti

Forma studia: prezenční

Téma práce: Ohrožení demokracie ze strany extremistických hnutí

Zásady pro vypracování:

1. Zpracujte rešerši s důrazem na analytické a koncepční materiály orgánů státní správy, monografie, studie a stati.
2. Analyzujte extremistickou scénu v České republice.
3. Provedte dotazníkové šetření, analyzujte výstupy.
4. Na základě získaných poznatků, závěrů – navrhněte případná doporučení na zlepšení stávajícího stavu v předmětném segmentu života společnosti.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] **VEGRICHOVÁ, Barbora. Extremismus a společnost. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1.**

[2] **DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-122-5.**

[3] **SMIEŠKO, Ivan. Internet a trestné činy extrémizmu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Slovenské monografie. ISBN 978-80-7380-691-0.**

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího diplomové práce.

Vedoucí diplomové práce: **doc. RSDr. Václav Lošek, CSc.**
Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **15. května 2019**

V Uherském Hradišti dne 30. listopadu 2018

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 15. 5. 2019

Jméno a příjmení studenta: Bc. Petr Kopanski

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Diplomová práce je věnována pravicovému extremismu, což je téma stále více rezonující v odborné i laické veřejnosti. Po relativně klidnějším období se opět začínají prosazovat radikálnější až extremistické postoje, které zpochybňují nejen podstatu právního státu, ale rovněž hodnotu lidského života. Ověřované hypotézy znějí:

1. V České republice stále ještě nepanuje celospolečenská důvěra v demokratický systém, což zvyšuje potenciál extremistů.
2. Největší potenciál extremistů v České republice se skrývá ve zneužití romské problematiky, a to z důvodu negativního vztahu majoritní společnosti vůči romskému etniku.
3. Mladí lidé nedisponují dostatečnými znalostmi, které mají ve vztahu k extremismu preventivní charakter.

Z výstupů práce vyplývá, že se v české společnosti vyskytují rizikové faktory, které představují skrytý potenciál pro pravicové extremisty. Mezi tyto faktory patří zejména nízká důvěra v demokratické instituce a nepřátelský vztah majority ke specifickým minoritám. Dále bylo potvrzeno, že mladí lidé neznají historické důsledky extremistických ideologií, což snižuje jejich senzitivitu vůči tomuto fenoménu. Identifikované rizikové faktory sloužily jako podklad pro návrhovou část diplomové práce. Práce může být využita při tvorbě preventivních opatření v oblasti extremismu.

Klíčová slova:

Extremismus, radikalismus, rasismus, xenofobie.

ABSTRACT

Diploma thesis is devoted to right-wing extremism, which is the topic still more resonated among professional and laic society as well. After relatively calmer period more radical to extremist attitude is beginning to assert again, that questioning not only substance of rule of law, but value of human life as well. The verified hypotheses sound:

1. In the Czech Republic still does not dominate the collective belief in democratic system which increases the potential of extremists.
2. The biggest potential of extremists in the Czech Republic is hiding in abusing of Romany problems due to the negative relationship majority of society towards Romany ethnic group.
3. Young people do not dispose of sufficient knowledge in relation to extremism's preventive character.

From output of this thesis follows that in Czech society exists risk factors, which represent hidden potential for right-wing extremists. Among these factors belong especially a low confidence in democratic institutions and unfriendly relationship of majority to specific minorities. It was proved that young people do not know historical consequences of extremist ideologies that reduces their sensitivity against this phenomenon. Identified risk factors served as the background for suggestion part of the diploma thesis. Thesis can be used for creation of precautions at the area of extremism.

Keywords:

Extremism, racism, radicalism, xenophobia.

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu diplomové práce doc. RSDr. Václavu Loškovi, CSc. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování této práce. Velký dík patří rovněž rodině, která mě po dobu mých studií vždy podporovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto: „K vítězství zla stačí, když dobří lidé budou sedět se založenýma rukama“.

E. Burke.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 EXTREMISMUS.....	11
1.1 IDEOLOGIE PRAVICOVÉHO EXTREMISMU	14
1.1.1 Fašismus	14
1.1.2 Nacismus	16
1.2 SYMBOLIKA PRAVICOVÉHO EXTREMISMU	19
1.3 STRATEGIE A TÉMATA PRAVICOVÉHO EXTREMISMU	23
1.3.1 Kritika systému	25
1.3.2 Rasismus a xenofobie.....	27
1.3.3 Antisemitismus a revizionismus	29
1.3.4 Islámofobie a protiimigrantská témata.....	30
1.4 VYBRANÉ ORGANIZACE OVLIVŇUJÍCÍ SCÉNU PRAVICOVÉHO EXTREMISMU.....	32
1.4.1 Skinheads	32
1.4.2 Autonomní nacionalisté	33
1.4.3 Dělnická strana sociální spravedlnosti	35
1.4.4 Svoboda a přímá demokracie	36
1.5 INSTITUCE A NÁSTROJE PRO BOJ S EXTREMISMEM	40
1.5.1 Základní dokumenty a legislativa	42
1.5.2 Odpovědné instituce a orgány	43
2 TRESTNÁ ČINNOST S EXTREMISTICKÝM PODTEXTEM.....	46
2.1 VYBRANÍ AKTÉŘI BOJE PROTI EXTREMISMU	48
2.1.1 Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie	49
2.1.2 Vězeňská služba ČR.....	50
2.1.3 Zpravodajské služby.....	52
2.2 PRŮBĚH VYŠETŘOVÁNÍ.....	53
2.2.1 Operativně pátrací činnost.....	55
2.3 KONCEPT HATE CRIME.....	56
2.4 STATISTIKY TRESTNÝCH ČINŮ S EXTREMISTICKÝM PODTEXTEM	59
3 DETERMINANTY ÚSPĚCHU EXTREMISTICKÉ STRATEGIE	62
3.1 MOTIVACE MLADÝCH LIDÍ PODPOROVAT EXTREMISTY	63
3.2 NEGATIVNÍ VNÍMÁNÍ MENŠIN – ROLE MÉDIÍ	67
3.3 VYMÍRÁNÍ PŘEŽIVŠÍCH	71
3.4 SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE	72
II PRAKTICKÁ ČÁST	73
4 VÝSLEDKY PRVNÍHO DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	74

4.1	VZTAH MEZI DEMOKRACÍ A EXTREMISMEM.....	75
4.2	ROMSKÁ OTÁZKA JAKO PROSTŘEDEK RADIKALIZACE SPOLEČNOSTI.....	82
5	VÝSLEDKY DRUHÉHO DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	88
5.1	ODOLNOST STŘEDOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ VŮČI EXTREMISMU	89
6	NÁVRHOVÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	92
6.1	KYBERPROSTOR	93
6.1.1	Redirect method	93
6.1.2	Blokování webů	94
6.1.3	Perspective	95
6.2	VZDĚLÁVÁNÍ.....	96
6.3	KOOPERACE STÁTNÍHO A NESTÁTNÍHO SEKTORU	97
	ZÁVĚR	99
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	101
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	111
	SEZNAM OBRÁZKŮ	112
	SEZNAM TABULEK.....	113

ÚVOD

Lidstvo od svého počátku čelilo hrozbám, které přímo nebo nepřímo ohrožovaly jeho existenci. V procesu evoluce se přirozeně měnily zdroje a povaha ohrožení, kterému bylo nutno čelit. S cílem dosáhnout vyšší míry bezpečí, vznikaly a vznikají nové nástroje, které boj s bezpečnostními riziky usnadňují. Jako jeden z takovýchto nástrojů můžeme vnímat také ochranu obyvatelstva. Ta dnes neplní pouze funkce, které ji přiřkly Ženevské úmluvy z roku 1949, ale zabývá se celou řadou dalších oblastí. Za nejobecnější a nejdůležitější cíl ochrany obyvatelstva lze pokládat ochranu lidského života. Ten je v dnešním globalizovaném a technologicky vyspělém světě ohrožován celým spektrem hrozeb, které předchozí generace vůbec neznaly. Tato práce se zabývá pouze jednou, avšak jak nám ukázala historie minulého století, velmi nebezpečnou hrozbou – pravicovým extremismem.

Obecně lze extremismus vnímat jako nebezpečný společenský jev, ohrožující samotné základy fungování demokratického státu. Převzetí extremistických postojů většinovou populací představuje nebezpečí nejen pro demokracii jako takovou, ale také pro lidské životy, a svobodu projevu a myšlení, tedy nejvyšší hodnoty západní civilizace. V boji proti dynamicky se vyvíjejícímu fenoménu extremismu by měla ochrana obyvatelstva působit jako synergická síla k dalším složkám státu, participujících na tomto boji. Ignorování projevů pravicového extremismu znamená ohrožení hodnot západní civilizace, které se formovaly tisíce let. Přehlížení destruktivních aktivit extremistů je ve své podstatě stejně škodlivé, jako se na těchto aktivitách přímo podílet.

První kapitola práce je logicky strukturovaná od ideologií, z kterých pravicový extremismus vychází, až po jeho současnou podobu. Kapitola rozhodně nepředstavuje vyčerpávající zdroj informací k dané problematice, jež je velice širokou a multidisciplinární oblastí. Obsahuje fundamentální informace nutné k pochopení nebezpečí plynoucího z pravicového extremismu. Druhá kapitola práce popisuje problematiku pravicového extremismu z perspektivy práce bezpečnostních složek. Poslední kapitola teoretické části objasňuje determinanty úspěchu strategie pravicově extremistických subjektů a definuje primární oběti jejich strategie. Praktická část diplomové práce identifikuje a analyzuje rizikové faktory v české společnosti, které skýtají potenciál pro úspěch extremistů. Návrhová část na základě zjištěných poznatků nabízí opatření pro zefektivnění boje s pravicovým extremismem. Cílem práce je verifikovat hypotézy a navrhnout opatření ke zefektivnění boje s pravicovým extremismem. K naplnění cíle byly použity metody dotazování, analýza, dedukce, explanace a komparace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 EXTREMISMUS

Samotné slovo extrém původně pochází z latinského *extremus*, což lze do češtiny přeložit jako vzdálenější, nejkrajnější, případně hraniční. Termín extremismus, odvozený od slova extrém, má řadu definic, které se od sebe více či méně odlišují. Také proto je velmi složité jednoznačně označit jednotlivé subjekty či projevy chování za extremistické. Pokud však lze spatřit nějaký společný základ napříč jednotlivými definicemi, pak je to zpochybňování, ohrožování a snaha extremistických skupin o odstranění demokratických základů státu. Tato práce vychází z definice extremismu Ministerstva vnitra České republiky, které extremismus chápe jako: “Vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku“. Nicméně i výše uvedená definice je některými odborníky na tuto problematiku kritizována, neboť neumožňuje postihovat některé z novějších projevů extremismu [17], [96], [25].

Extremismus můžeme rozdělit na extremismus národnostní, náboženský, ekologický a politický. Za jednu z nejnebezpečnějších forem lze pokládat extremismus politický, neboť ten má ambici nejen legitimizovat, ale také legalizovat aktivity extremistů. Politický extremismus naplno využívá všech možností a občanských svobod, jež mu poskytuje demokratický systém k destrukci tohoto systému. V pravolevém politickém modelu jsou za extremistické subjekty považovány ty umístěné na perifériích (viz. tabulka 1). Orientace, názory i objekty zájmu jsou u těchto skupin odlišné a nekonzistentní. Jako matoucí se může zdát velké množství společných znaků, jež vykazují extremistické skupiny z opačných pólů, což zároveň zpochybňuje rozdělování těchto skupin na pravicové a levicové. Nicméně toto dělení je poměrně rozšířeno a všeobecně přijímáno širokou veřejností. Navíc tato simplifikace také napomáhá k zpřehlednění tématu, a proto se jí drží i tato práce [96], [33], [14].

Tab. 1: Politické spektrum.

Ultralevice		Ultrapravaice		
Levicový extremismus	Levicový radikalismus	Demokratický střed	Pravicový radikalismus	Pravicový extremismus
Ústavně-konformní spektrum, definované demokratickým řádem				

Zdroj:[61].

Příčiny extremistického chování vychází z několika aspektů, a to sociálních (národnostní, rodinné), psychologických (sugesce, davové jednání) a biologických (agrese, teritorialita). Zatímco levicová extremistická scéna je nejednotná, neschopna spolupráce a pro většinovou společnost neatraktivní (mnohdy také nesrozumitelná), pravicová extremistická scéna, jak vyplývá také z následující tabulky, je od konce 20. století všeobecně považována za největší riziko mezi jednotlivými formami extremismu. Proto se tato práce zaměřuje zejména na pravicovou formu extremismu, což ale v žádném případě neznámá, že ostatní formy extremismu není potřeba pečlivě monitorovat a potírat [17].

Tab. 2: Hodnocení hrozeb.

Specifikace hrozby	Pravicová, protimuslimští a protiimigrační extrémisté	Levicová extrémisté
Štěpení společnosti – vytváření antagonismů.	Vysoká hrozba	Střední hrozba
Nárůst napětí na základě etnického, náboženského či názorového klíče včetně demonstrací a projevů násilí.	Střední hrozba	Střední hrozba (relevantní pouze názorové hledisko)
Přejímání extremistických prvků do politického mainstreamu.	Vysoká hrozba	Střední hrozba
Výskyt radikalizovaných militantních jedinců či malých skupin, kteří mohou k prosazení svých zájmů použít násilí.	Střední hrozba	Střední hrozba
Vznik politicko-extremistického subjektu s charismatickým vůdcem.	Střední hrozba	Nízká hrozba
Vznik extremistických domobran.	Střední hrozba	Nízká hrozba
Zneužívání tuzemských extremistických platforem cizími státy.	Střední hrozba	Střední hrozba

Zdroj:[17].

Pravicový extremismus lze definovat jako organizace a strany, jež odmítají základní pravidla demokracie, zároveň se vyznačují v různé míře projevy násilí, prosazováním vůdcovského principu, rasismem, xenofobií, antisemitismem a nacionalismem. Charakteristickým znakem je černobílé vidění světa s nekompromisními postoji, kde je odmítána rovnoprávnost lidí. Dále je typické zdůrazňování role státu na úkor práv jednotlivců. Častými terči jejich nenávisti jsou etnické, sexuální a jiné menšiny, popřípadě představitelé pluralitní demokracie. Pravicoví extremisté kladou důraz na fyzickou zdatnost a bojovou připravenost [96], [7].

K nejvýznamnějším ideologiím pravicového extremismu, jež tvoří myšlenkový základ dnešních extremistických stran a organizací, patří fašismus a nacismus. Některá odborná literatura pokládá tyto termíny za synonyma, popřípadě autoři vnímají nacismus jako extrémnější formu fašismu. Tato práce pokládá obě dvě ideologie za sice podobné, avšak ne totožné, a to zejména pro zásadní rozdíly, jež jsou popsány v následujících kapitolách charakterizující tyto dvě, pro pravicové extremisty, stěžejní ideologie. Adorace výše uvedených ideologií však neznamená, že se pravicově extremistická scéna zákonitě ztotožňuje se všemi původními myšlenkami těchto vzorů [96].

Jak nacismus, tak fašismus se těšily největší přízni v období před 2. světovou válkou a v jejím průběhu. I když došlo po roce 1945 k odsouzení těchto ideologií, jejich odkaz je i dnes pro určité skupiny společnosti přitažlivý. Podle doktorky Vegrachtové lze i přes roztříštěnost extremistické pravicové scény nalézt společné znaky, jež jsou pro tyto uskupení signifikantní. Jsou to zejména adorace, respekt, či fanatická oddanost ideologiím fašismu či nacismu, přičemž tyto znaky nemusí být otevřeně přiznávány, ale mohou být úmyslně skrývány. Podporu pro toto své tvrzení shledává nejen v přejímání témat z těchto ideologií, ale také v uctívání předních představitelů a dat, které odkazují na významné historické události spojené s fašismem či nacismem¹. Fascinace oběma ideologiemi se projevuje také v přejímání symbolů². Protože jsou však tyto symboly ve většině zemí, včetně České republiky, zakázány, setkáváme se s různými modifikacemi vyobrazení těchto symbolů, u nichž na první pohled nemusí být zřejmý jejich význam [96], [50].

Cílem státu v boji proti pravicovému extremismu není a ani nemůže být extremismus vymýtit, neboť extremismus je přítomen vždy, a to v jakékoliv společnosti. Pravým důvodem,

¹ Například narození či smrt Adolfa Hitlera.

² Svastika, barevné kombinace, kříže, runové symboly.

proč se extremismem stát zabývá, je neustálé vyhodnocování hrozeb ze strany extremistů a ochrana jeho reálných i potencionálních obětí. Úkolem státu je zde efektivně chránit oběti tak, aby bylo naplněno právo jednotlivce na pocit bezpečí a důstojný život. Bohužel, jak se konstatuje například v Auditu národní bezpečnosti z roku 2016, Česká republika, na rozdíl od některých západních států, stále ještě těmto obětem nevěnuje dostatečnou pozornost [17].

1.1 Ideologie pravicového extremismu

Všeobecně platná definice pojmu ideologie neexistuje. Od 18. století, kdy byl termín poprvé užit, prošel vývojem, jež ho zatěžuje různými odkazy, symboly a událostmi. Významu, pod kterým ideologii vnímáme dnes, nabyt v marxismu. Karl Marx a Bedřich Engels původně neutrální termín asociují s negativními konotacemi, když ideologii vnímají jako falešné vědomí zakrývající skutečnost. Politologický slovník definuje ideologii jako: „Pojem označující soustavu teoreticky zdůvodněných politických, právních, mravních, náboženských a filozofických názorů, idejí, postojů apod., souvisejících s podmínkami existence určité sociální skupiny“. Podstata existence ideologie spočívá ve formování politického myšlení, postoje a chování společnosti za účelem stabilizace společenského zřízení nebo k dosažení jeho změny [91], [1].

Zásadním rozdílem, kterým se fašistická ideologie od nacistické, je vnímání rasové otázky. Nejvýznamnější hodnotu v italském pojetí fašismu představoval stát, naproti tomu pro německý nacismus byla stěžejní otázka rasy a víry v její nadřazenosti nad ostatními. Přijetí rasových zákonů v Itálii lze přičítat spíše snaze italského diktátora o sblížení obou ideologií a utužení pouta s Německem. Nicméně za celou dobu trvání fašismu v Itálii nedošlo k masovému pronásledování a trýznění Židů. Další významný rozdíl nalzáme v přístupu k mocenským rivalům. Zatímco nacisté nemilosrdně likvidovali jakýkoliv náznak opozice, fašismus v Itálii po celou dobu svého trvání zachoval monarchii a svůj vliv na společnost si rovněž zachovala církev [96], [75].

1.1.1 Fašismus

Fašismus měl představovat novou formu vládnutí 20. století. Tato ideologie představovala revoltu vůči moderně a osvícenství. Kladla důraz na nacionalismus, korporativismus, totalitářství a militarismus. Slovo fašismus vychází z latinského *fascis*, v překladu svazek. Na konci 19. století se toto slovo používalo pro politické skupiny, zpravidla revolučních socialistů. Počátky fašismu jsou v Itálii spjaty s osobou Benita Mussoliniho, jehož pokládáme za

zakladatele fašistického hnutí. Mussolini, původně učitel a novinář, začal politickou kariéru jako socialista, s kterými se však pro své postoje a ideový rozkol v roce 1914 rozešel. V roce 1915 nastoupil dobrovolně do armády a po skončení první světové války se stal spoluzakladatelem bojových svazků Fasci italiani di combattimento. Bojové svazky se v roce 1921 transformovaly na politickou partaj Partito nazionale fascista (Národně fašistická strana). V čele Národně fašistické strany stanul právě Mussolini. Stěžejním momentem jak pro Mussoliniho, tak pro fašismus v Itálii byl rok 1922, kdy se po tzv. Pochodu na Řím, násilně dostal k moci a byl jmenován předsedou vlády. Mussoliniho převrat slavil úspěch zejména kvůli obavám panovníka Viktora Emanuela III. z rozpoutání občanské války a pochybnostem o loajálnosti celé armády, jejíž někteří členové sympatizovali s oddíly černých košil³. Do roku 1926 bylo v Itálii vyhlášeno tzv. období zákonné diktatury a následně v tomto roce fašistická diktatura jedné strany [47], [57], [82].

Fašismus se stejně jako nacismus vyznačoval agresivní a expanzivní zahraniční politikou (snaha o dobytí Etiopie, agrese proti Albánii, Řecku). V průběhu války se vliv Itálie stále snižoval, a to zejména pro neúspěchy její armády, která nebyla připravena na vstup do války. Poté co v roce 1943 dosáhli spojenci strategického vítězství při invazi na Sicílii⁴, začal Mussolini v důsledku italských porážek ztrácet moc i prestiž. Tentýž rok 25. července ho Velká fašistická rada přehlasovala, když 19 jejích členů (včetně Mussoliniho švagra) hlasovalo pro Grandiho rezoluci, která přenášela vládu do rukou krále Viktora Emanuela III. Mussolini byl ještě tentýž den po schůzce s králem zatčen. I když jej německé jednotky dokázaly osvobodit, Duce⁵ byl až do své smrti v roce 1945 jen pouhou loutkou Adolfa Hitlera, bez faktické moci. Při útěku před ofenzívou spojenců byl Mussolini na cestě do Innsbrucku v kamufláži německého vojáka odhalen⁶ a 28. dubna 1945 zastřelen. Následně bylo jeho tělo převezeno a pověšeno hlavou dolů na Piazzale Loreto v Miláně [82], [58].

Při hledání příčin úspěchu fašistické strany v Itálii je zapotřebí vnímat dobové okolnosti, které společně vytvořily vhodné podmínky pro nastolení nového systému. Důležité faktory byly zejména křehkost demokratických systémů, které se po 1. světové válce teprve ustavovaly, a také sílící socialistická hrozba. V prvních poválečných volbách v roce 1919 Italská

³ Paramilitární křídlo italské Národní fašistické strany, podobné jednotkám SA v Německu.

⁴ Operace spojenců s krycím názvem „Husky“.

⁵ Titul Benita Mussoliniho.

⁶ Mussolini prchal s německým oddílem protiletectvé obrany, jež byl zadržen 52. partyzánskou brigádou.

socialistická strana ztrojnásobila svůj volební zisk oproti předválečnému průměru. Obsadila tak téměř třetinu parlamentu a socialističtí starostové hojně zabírali půdu a majetek. To vše na pozadí úspěšné Ruské socialistické revoluce a obavy, že jejich příklad bude následován i v dalších zemích. Tento strach z komunistické revoluce mobilizoval italskou veřejnost k hledání síly, která by této hrozbě čelila [75].

K oživení odkazu fašismu docházelo v Evropě na konci 20. století. Zasloužily se o to francouzská Front National vedená Jeanem-Marie Le Penem, rakouská Strana svobody, která se dokonce stala součástí vlády, či italská Movimento Sociale Italiano, později transformována v Alleanza Nazionale, která se oficiálně přihlásila k postfašistickému programu. Podobné neofašistické skupiny se objevovaly v Německu, Nizozemsku, Belgii a dalších evropských státech. Konec 20. století tak dal vzpomenout na meziválečné období. Nedůvěra ve světovou ekonomiku a frustrace obyvatelstva z nemohoucnosti klasických politických stran opět vytvořily půdu pro extremistické skupiny. Je tedy zřejmé, že extremistické tendence se stále vyskytují i v dnešní společnosti. Nejrůznější krize posléze vytváří pro tyto síly prostor pro získání širšího obecenstva a potencionálních podporovatelů. Extremismem je proto nutné zabývat se kontinuálně, a to i v době, kdy se může zdát jejich vliv na veřejnost marginální [47].

1.1.2 Nacismus

Nacismus představuje zkratku pro nacionální socialismus, politický systém Německa v letech 1933–1945, v čele s Národní socialistickou německou dělnickou stranou (NSDAP). Adolf Hitler vstoupil do Německé dělnické strany po skončení 1. světové války v roce 1919. Díky svým rétorickým schopnostem se brzy stal šéfem propagandy. V roce 1920 došlo k přejmenování strany na již zmíněnou NSDAP, která oficiálně přijala za svůj znak svastiku. Už o rok později se stal Hitler jediným vedoucím strany na základě tzv. vůdcovského principu, což je jeden z charakteristických znaků jak fašismu, tak i nacismu [96].

Inspirován Mussoliniho pochodem na Řím, pokusil se Hitler v listopadu 1923 o převrat⁷ také v Německu. Tento pokus Hitlera dostat se k moci však skončil neúspěchem. Následující soudní proces využil ke své popularizaci a při svém uvěznění sepsal za pomoci Rudolfa

⁷ Událost vstoupila do dějin jako tzv. Pivní puč.

Hesse stěžejní dílo nacistické ideologie *Mein Kampf*⁸. Po jeho propuštění se naskytla Hitlerovi znovu příležitost chopit se moci na přelomu dvacátých a třicátých let. S nastupující velkou hospodářskou krizí získávala NSDAP čím dál větší podporu, zejména středních vrstev a dělnictva. Podařilo se mu také získat část konzervativních voličů a průmyslníků, obávajících se vlivu komunistů. Šířka voličského elektorátu vynesla v roce 1933 Adolfu Hitlerovi křeslo říšského kancléře. Následovalo zrušení tzv. výmarské ústavy platné od roku 1919 a zakázání ostatních politických stran. Na rozdíl od jiných totalitních režimů se nacisté dostali k moci legální cestou. Důležitou součástí nacistického úspěchu byla schopnost oslovit voliče s protichůdnými zájmy. Každá sociální skupina se tak mohla alespoň z části ztotožnit s programem nacistů. Po vítězných volbách se skutečným programem stal vůdcovský princip, důraz na rasovou čistotu a národní expanzi [6].

V době nástupu Hitlera do čela Německa se demokracie hroutila napříč celou Evropou. Do roku 1938 bylo Československo už v podstatě jedinou demokratickou zemí ve střední a východní Evropě v obležení nedemokratických národů, bez přirozeného spojence. Maďarsko s Rumunskem se stále více přibližovaly fašismu a spolupráci s nacistickým Německem. Portugalsko bylo pod diktaturou Antónia de Oliviera Salazara, ve Španělsku zase po skončení občanské války zavedl diktaturu generál Francisco Franco Bahamonde, známý spíše jako generál Franco⁹. Prosazování nacistických ideálů si ve výsledku vyžádalo odhadem 72 milionů lidských životů, které vyhasly během 2. světové války. V tomto obrovském čísle je zahrnuto také přibližně 47 milionů civilistů. [47], [74].

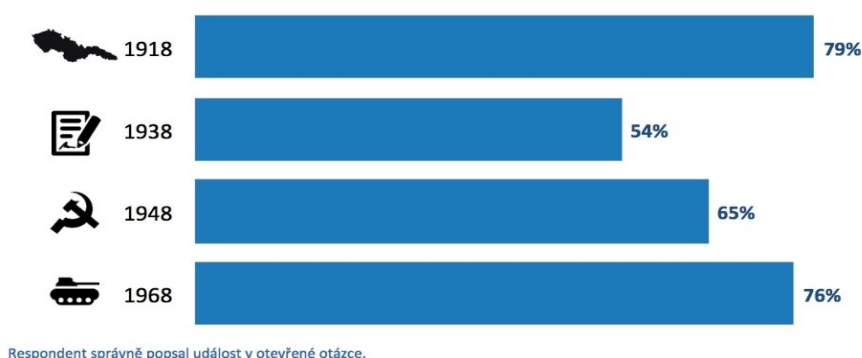
I když má společnost tendenci vnímat nacismus a období 2. světové války za uzavřenou kapitolu dějin, pro mnohé tomu tak není. Ze snahy o oživení nacismu se vyvinul nový koncept, který na něj navazuje – neonacismus. Cílem nového konceptu je rehabilitovat národní socialismus a prosadit jej, co by politický systém nahrazující demokracii. Neonacistické skupiny k prosazování svých myšlenek využívají zastrašování svých oponentů, stejně jako dezinterpretaci historických událostí. V tomto kontextu vyplývá nutnost znalosti dějin 20. století tak, aby se šířené dezinformace a smyšlenky nestaly rozšířenou “pravdou“ u širší veřejnosti, která by tak mohla tyto extremistické subjekty považovat za akceptovatelné. Stejně jako platí v oblasti práva pravidlo, neznalost zákona neomlouvá, ani neznalost dějin

⁸ V překladu “Můj boj“.

⁹ Generál Franco vítězí ve španělské občanské válce také díky vydatné podpoře Německa a Itálie.

nemůže být omluvou pro propagaci a schvalování nacistické ideologie. Ba co více, tato neznalost neomlouvá ani jakoukoliv společnost, která by tyto projevy chování ignorovala. K čemu tato ignorace a neznalost vede, patrně nejlépe vystihl americký filosof George Santayana, citátem: „Ti, kteří si nepamatují minulost, jsou odsouzeni si ji znovu zopakovat.“ [96], [84].

Jak hluboký význam má výše uvedený citát, nám ukazují i výsledky průzkumu z roku 2018, který proběhl u příležitosti stého výročí založení československého státu. Výstupy šetření potvrzují jednu z hypotéz práce, a to že jednou z nejvíce ohrožených skupin ve vztahu náklonosti k extremismu jsou mladí lidé, přičemž důležitým faktorem je slabá úroveň znalosti historie – viz. obrázek níže.

Obr. 1: Povědomí společnosti o historických událostech.

Zdroj: [79].

Pro výzkum bylo vybráno 1004 respondentů, z nichž přesně polovinu tvořili muži a druhou polovinu ženy. Otázky byly zaměřeny na historicky významné události v letech 1918, 1938, 1948 a 1968. Výzkumná otázka zněla: „Víte, co se stalo v roce...?“. Výzkum proběhl 13. 6. 2018. Téměř 80 % lidí odpovědělo správně, když uvedlo pod letopočet 1918 vznik československého státu. Podobné množství respondentů znalo také události roku 1968 – vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Rok 1948, čili komunistický převrat v Československu, si vybavilo 65 % dotázaných. Podpis Mnichovské dohody znalo pouhých 54 % ze všech dotázaných. Pokud bychom tento vzorek respondentů rozdělili podle věku, zjistili bychom, že podpis Mnichovské dohody zná pouze 42 % lidí ve věku od 18–24 let. Tato práce ve své praktické části mimo jiné identifikuje a analyzuje další rizikové faktory v české společnosti, jež skýtají potenciál pro pravicové extremisty. Pozornost je věnována rovněž úrovni znalostí mladých lidí (v našem případě studentům středních škol), které mají ve vztahu k extremismu preventivní charakter [79].

1.2 Symbolika pravicového extremismu

Symboły jsou součástí lidské kultury již od nepaměti. Jejich pomocí vyjadřovali lidé své myšlenky a ideály, se kterými se jednotlivec či skupina identifikovala. Pravicová extremistická scéna využívá symboliku svých fašistických a nacistických vzorů, popřípadě různé modifikace původních symbolů. Používanou symboliku pravicových extremistů můžeme rozdělit do kategorií: symbolika barev, symbolika čísel, symbolika slovních zkratk a znaků¹⁰ [51].

Mezi nejvíce vyskytujícími se barvami v pravicově extremistických materiálech je barva bílá, červená a černá. Tato kombinace barev byla rovněž typická pro nacistické Německo. Bílá barva v obecné rovině představuje symbol čistoty a nevinnosti, v případě pravicových extremistů vyjadřuje čistotu rasy, národa. Červená barva symbolizuje oheň, krev, revoluci. V Třetí říši také symbolem pokrevního pouta. Černá barva je obecně spojována se smrtí či odhodláním, extremisté ji asociují s nenávistí založenou na rasismu [51].

Pravicoví extremisté využívají rovněž číselné symboliky. Ve většině případů toto číselné vyjádření symbolizuje pořadové číslo písmene v abecedě. Výjimku představuje číslovka 14, jež vyjadřuje počet slov v anglické větě: „We must secure the existence of our people and a future for white children.“ Autorem této nechvalně známé, na první pohled rasistické věty, je David Lane¹¹. Číslovka 14 může být také nahrazena číslem 10. Toto číslo vyjadřuje počet slov v českém překladu výše uvedené věty, tedy: „My musíme chránit existenci našich lidí a budoucnost bílých dětí“. Dalším číselným symbolem je číslo 18. Jak jednička, tak osmička, vyjadřují pořadí písmen v abecedě, tedy písmena AH – iniciály Adolfa Hitlera. Posledním příkladem je číslo 88, to při stejném principu, který byl užit v minulém příkladu, vyjadřuje písmena HH, jež je zkratkou pro „Heil Hitler“ – nacistického pozdravu, typicky doprovázeného zdvihnutou pravíci [51], [39].

Mimo výše popsanych symbolů užívá pravicová extremistická scéna též hesla, jež ve většině případů byla převzata z nacistické a fašistické éry. Význam těchto hesel je vykládán širokým způsobem a doslovný překlad nemusí vystihovat význam, který mu přisuzují extremisté.

¹⁰ Nejčastěji symboly runové abecedy či symbolika kříže.

¹¹ Znamý rasista a člen řádu ultrapravicové revoluční skupiny ze Severozápadu.

Mezi příklady můžeme uvést: Gott mit uns – lze překládat jako „bůh s námi“, nápis se typicky vyskytoval na přezkách vojenských, nacistických opasků. Meine ehre heisst treue (má čest je věrnost) – německá verze byla heslem jednotek SS. Blut und ehre (krev a čest) – heslo užívané Hitler Jugend a také jednotkami SS. Alles für Deutschland (vše pro Německo) – heslo jednotek SA. Sieg heil (vítězství zdar) – stranický pozdrav, obvykle doprovázený zdvihnutou pravicí. White race – our pride (bílá rasa – naše hrdost). WP – zkratka pro termín white power (bílá síla). ZOG/JOG – z anglického Zionist (Jewish) occupation government (židovská okupační vláda) – heslo upozorňuje na údajné ovládnutí medií a vlády Židy. Často se písmena vyskytují v kruhu se šikmou čarou přes něj. RAHOWA – zkratka Racial holly war (svatá rasistická válka) – termín předznamenává bitvu, jež povede k árijské vládě na celém světě a postaví bílou rasu nad ostatní [51], [39].

Nacismus k prezentaci své ideologie využíval také runové symboly, pomocí kterých vyjadřovali nadřazenost bílé árijské rasy nad ostatními. Vybrané symboly runové abecedy nám přibližují následující obrázky.

Obr. 2: Runové symboly – 1.

Zdroj: [51].

Symbol označený písmenem A nese název Hakenkreuz (hákový kříž, popřípadě také svastika). Původně znak symbolizoval boha hromu, Thora. Znak se postupně stal logem nacistické strany a objevoval se také na výstroji nechvalně známých jednotek SS. Druhý znak v pořadí, označený symbolem B, nese název Sonnenrad, jinak také svastika slunečního kola. V nordických dobách vyobrazoval symbol představu o slunci. I tato runa se stala symbolem nacismu. Posledním runou v první řadě je Sig-Rune, runa vítězství. Nacisté používali tento symbol zdvojený, jeden vedle druhého. Tento modifikovaný symbol byl následně používán v celé říši [51].

Obr. 3: Runové symboly – 2.

Zdroj: [51].

Hagall-Rune (M) – symbolizovala bezpodmínečnou věrnost, používaná zejména na ceremoniální výstroji. Odal-Rune (N) – vyjadřovala rodinu, ale také čistotu rasy. Byla použita na odznak Rasového a osídlovacího úřadu SS. Keltský kříž (O) – současně hojně používaný symbol příznivců hnutí skinheads. Jedná se o spojení kruhu a kříže. Ve starém Egyptě značka slunce. Sám o sobě nevyjadřuje rasistický podtext, nicméně se stal používaným řadou skupin v Evropě, jejichž program kladl důraz na rasismus a xenofobii [51].

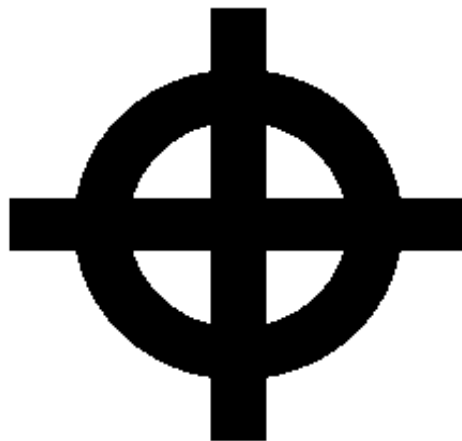
Dalším symbolem, využívaný, nebo přesněji řečeno zneužívaný pravicovými extrémisty, je symbol kříže. Jedná se o jeden z vůbec nejstarších symbolů. Obecně vyjadřuje čtyři směry prostoru a čtyři živly – zemi, vzduch, vodu a oheň, které se spolu střetávají ve středu kříže. S rozšířením křesťanství byl kříž spojován s vírou a ctností, připomíná také oběť Krista za lidstvo. Symbolu kříže využívali také rytíři zejména při křížáckých výpravách do Svaté země. Kříž je rovněž symbolem zásluh, poct či zemřelých. Dvacáté století přiřklo symbolům kříže zcela opačné hodnoty jako znak vyjadřující protinárodnostní, rasovou a etnickou nesnášenlivost. Příkladem nacistického zneužití symbolu je hákový kříž [51].

Obr. 4: Reverzní hákový kříž.

Zdroj: [51].

Budhistická svastika, v náboženství symbol mnoha významů, obecně však s pozitivními konotacemi, se v evropském prostoru stala symbolem nacionálního socialismu a jako taková byla odsouzena v roce 1945 norimberským tribunálem. Od této doby se setkáváme s různými podobami křížů, které jsou náhražkou těchto zakázaných symbolů. Reverzní hákový kříž má na rozdíl od typické nacistické svastiky ramena otočená doleva. Tato verze je často využívána pravicovými extremisty jako náhražka klasického hákového kříže využívaného nacisty. Dalším hojně využívaným symbolem je keltský kříž [51].

Obr. 5: Keltský kříž.

Zdroj: [51].

Keltský kříž je rovněž znám jako Odinův kříž. Vyskytuje se v mnoha tradičních kulturních kontextech a nelze ho apriori považovat za rasistický symbol, nicméně patří k jednomu z nejpůvodnějších znaků neonacistů a bílých rasistů. Symbol se vyskytuje buďto samostatně, nebo v kombinaci s jiným motivem [51], [39].

Pro zájemce o studium extremistické symboliky autor práce doporučuje učebnici vydanou Střední policejní školou Ministerstva vnitra – Průvodce rasistickou a extremistickou symbolikou. Studium těchto symbolů by se měly zabývat veškeré instituce, jejichž činnost se týká potírání extremismu. Například ve věznicích lze pomocí pochopení významu tetování od sebe oddělit jedince a subkultury, které vůči sobě chovají zášť, a tím předejít případným konfliktům. V zemích jako USA, Velké Británii či Rusku vytvářejí databáze jednotlivých kategorií tetování společně s deskripcí jeho významu. Toto se jeví jako vhodný nástroj, jež by v českém prostředí představoval další krok vpřed v boji proti extremismu. Z tetování lze totiž vyčíst celé spektrum užitečných informací. Od osobnosti jeho nositele až po jeho ná-

boženské vyznání a světonázor. V prostředí České republiky je patrný vliv především ruskojazyčných kriminálních struktur, včetně jejich tetování. Dále se u nás objevují tetování z prostředí asijských, amerických, hispánských či motorkářských gangů [95].

1.3 Strategie a témata pravicového extremismu

Strategie extremistů k dosažení jejich cílů může nabývat různých podob. V demokratických státech se může jednat o legální způsob získání moci prostřednictvím politické strany v demokratických volbách (většinou ve spojení s šířením propagandy ve společnosti). Další možností je vyvolání státního převratu, revoluce či puče, popřípadě se může jednat o ideologickou subverzi či násilnou (i teroristickou) kampaň, cílenou na konkrétní skupinu nepřátel daného extremistického hnutí či politické strany, bez primární snahy o převzetí moci. Naplňování dané strategie může vykazovat také vhodnou kombinaci výše popsaných strategií. Vztah extremismu a násilných strategií v podmínkách Spolkové republiky Německo popsali Backes a Jesse typologizací na:

1. extremismus, který užívá násilí a vykazuje pevnou organizaci (teroristické skupiny);
2. extremismus, který užívá násilí a nevykazuje pevnou organizaci (subkultury, hnutí);
3. extremismus, který neužívá násilí a není pevně organizován (antidemokratičtí intelektuálové);
4. extremismus, který neužívá násilí a je pevně organizován v podobě politických stran [32].

Na základě výše uvedeného rozdělení můžeme charakterizovat oba protipóly politického extremismu. Na jednom konci se nacházejí propagátoři legální taktiky, neboť politické strany jsou vázány dodržováním zákonných norem. Opozici vůči nim tvoří subjekty, jež fungují pololegálně či nelegálně s pozitivním vztahem k násilí, ať už jej propagují, adorují nebo přímo užívají. Existují však také extremistické skupiny se spontánním sklonem k násilí, aniž by jej ideově či programově zdůvodňovaly. V prostředí pravicového extremismu nepřevládá žádná ideologická jednota, ale vyskytují se u něj prvky nacionalistických, rasistických a antisemitských projevů, kde hodnotu člověka určuje příslušnost ke konkrétnímu etniku [32], [31].

Nejúčinnějším nástrojem extremistů pro naplňování jejich strategie a také pro zvýšení jejich organizačních schopností se stal internet. Od roku 1966, kdy Bob Taylor přišel poprvé s myšlenkou propojit mezi sebou dva počítače, ušel svět jedniček a nul dlouhou cestu. Ještě

roku 1972 bylo vzájemně propojených pouze 23 počítačů. Dnes globální síť Internet mezi sebou propojuje několik miliard uživatelů. Internet nikdo nevlastní a ani neřídí. Jedná se o volně organizovanou platformu propojených autonomních sítí. Díky počtu jeho uživatelů a dostupnosti internet částečně nahradil tradiční sdělovací prostředky a stal se jedním z hlavních propagačních nástrojů extremistů [85], [67].

Extremistické ideologie jsou v kyberprostoru šířeny zejména na diskuzních fórech, blozích a sociálních sítích. Zde dochází ke zveřejňování a propagaci obrazových, zvukových či jiných materiálů podporujících extremistické ideály. Sociální sítě jsou využívány obzvláště k mobilizaci, shromážděním, výcvikovým táborem, ale také například k podpoře odsouzených extremistů. Nemalá část extremistů jsou přispěvateli veřejných fór. Svou identitu zde skrývají přezdívkou či vytvořením falešné identity. Ke komunikaci jsou využíváni především komunikační klienti na bázi ICQ, Jabber, Skype, W live, či e-mail. Tyto technologické výdobytky umožňující bezplatnou komunikaci, zvyšují koordinační a organizační schopnosti extremistické scény. Rozvoji extremistické propagandy na internetu a sociálních sítích začínají věnovat zvýšenou pozornost zprávy bezpečnostních složek v Německu, Velké Británii a také orgány Evropské unie [94].

Význam monitorování aktivit extremistů na internetu potvrdil také výzkumný projekt, který se soustředil na propagační nástroje a témata extremismu. Vzorek respondentů tvořila jak laická veřejnost, tak profesionálové z řad Policie ČR, kteří se extremismem zabývají v rámci své profese. Ve výzkumném projektu byly tyto dva vzorky respondentů odděleny. Z řady Policie ČR byl vzorek tvořen z 11 % ženami a 89 % muži. Z pohledu vzdělání disponovali respondenti z 25 % maturitou, 32 % bakalářským diplomem a zbylých 43 % respondentů disponovalo titulem na magisterské úrovni. Dle zkušeností byli mezi respondenty zastoupeni nejvíce policisté s celkovou dobou praxe nad 15 let (celkem 45 %). V sadě otázek respondenti mimo jiné odpovídali, se kterými extremistickými projevy se za svou dobu praxe setkali. Na prvním místě v četnosti odpovědí se umístily aktivity s využitím internetu a webových stránek extremistickými skupinami. Až poté následovala oblast propagačních předmětů a pořádání demonstrací, shromáždění apod. [94].

Po popisu prostředků propagace je nutné věnovat se také klíčovému tématům extremistů. Ty se zpravidla odvíjejí od aktuálních sociálních problémů, přičemž platí podmínka, že jsou tato témata společensky akceptovaná. Smyslem výběru stěžejních témat je zakrýt před veřejností skutečnou motivaci a přesvědčení extremistů. V posledních letech vykazuje komunikační

aktivita extremistů plánovanou a systematickou propagační činností. Celková image a veřejné výstupy se profesionalizují a stávají se kultivovanější, tudíž i přijatelnější pro širší veřejnost. Z témat extremistů lze vyvodit skupiny obyvatelstva, které jsou primárními oběťmi jejich výpadů. Bylo by však velkým omylem domnívat se, že extremisté ohrožují pouze tyto vybrané skupiny obyvatel. Ty jsou pouze jejich prvotními cíli, kdy jim útoky na slabé sociální skupiny přinášejí zvýšený zájem veřejnosti. Nicméně po získání dostatečného podílu moci obrací extremisté svou pozornost na všechny společenské skupiny, které s nimi nesouhlasí. Důležitým znakem je také přizpůsobení obsahu obecněmu. Zatímco směrem dovnitř organizace, v rámci vnitřních kontaktů, neváhají extremisté prezentovat názory či provádět činnosti, které jsou jednoznačně závadové, v komunikaci směrem k majoritní společnosti volí umírněnější vyjadřování a své radikální názory záměrně skrývají [17], [94].

V prostředí České republiky jsou mezi zranitelnými a často napadanými skupinami zejména Romové, Židé, jiné národnostní menšiny, sexuální menšiny, ale také bezdomovci či narkomani. Statistiky nevládních organizací například hovoří až o 40 % bezdomovců, jež mají zkušenost s fyzickým útokem (nemusí se jednat vždy o útok z nenávisť). Pod vlivem migrační krize a teroristických útoků se v poslední době staly terčem pravicových extremistů imigranti, zejména pak muslimové. Rovněž se stupňuje nepřátelství vůči názorovým oponentům. Ve stejné projektu, jehož jeden z výstupů byl popsán v předminulém odstavci, byla zjišťována na stejném vzorku respondentů nejvíce akcentovaná témata extremistů. Jako nejčastěji proklamované uvedli příslušníci Policie ČR anticikánismus, na druhém místě kritiku systému (vláda, bezpečnostní složky apod.) a na třetím místě se umístily lokální, regionální problémy. Dále jsou tedy rozebrána stěžejní témata extremistů, která byla vybrána jednak na základě výstupů výše zmiňovaného projektu publikovaného v knize Aktuální aspekty extremismu v České republice z roku 2015, jednak informací ze zpráv státních institucí a v neposlední řadě také zahraničních zpráv [17], [96], [94].

1.3.1 Kritika systému

Kritikou vlády a společenského uspořádání přitahují extremisté pozornost obecně nespokojených skupin obyvatelstva. Častý je zejména zkreslený popis zkorumpovanosti politických elit, veřejných rozpočtů a katastrofální scénáře následků takového stavu politiky. Extremistická rétorika rovněž dezinterpretuje výklad svobody slova, shromažďování a další práva, jež zaručuje Listina základních práv a svobod. Zcela a záměrně opomíjejí zákonná ustanovení, jež umožňují z legitimních důvodů omezení výše popsaných práv a svobod. Těmito

důvody jsou ochrana práv a svobod ostatních občanů, do kterých by bylo aktivitami extremistů zasahováno. Extremisté své aktivity prezentují jako boj za svobodu slova a řád ve společnosti, který zničila transformace politického systému České republiky po roce 1989, společně s nekompetentní a zkorumpovanou vládnoucí elitou. Velký prostor v projevech extremistů zabírá rovněž kritika práce bezpečnostních složek státu, zejména protiextremistická opatření. Velmi často je zpochybňována nezávislost Policie ČR a také oprávněnost jejich zásahů. Jednotlivé kauzy vykládají extremisté jako uměle vykonstruované, objednané a politicky motivované. Současným trendem na pravicové extremistické scéně je koncept tzv. politických vězňů, který uvězněné pravicové extremisty popisuje jako oběti systému, de facto mučedníky. Příklad letáku pracující s konceptem politických vězňů znázorňuje následující obrázek [96].

Obr. 6: Plakát na podporu uvězněných extremistů.

Zdroj: [4].

Kritice podléhá rovněž členství České republiky v mezinárodních institucích, jako je Evropská unie či NATO, stejně jako vázanost České republiky mezinárodními smlouvami. Všechny tyto instituce podle výkladů extremistů popírají svrchovanost státu a odsuzují Českou republiku k vazalství. Tento úhel pohledu na zahraniční politiku České republiky je společný pro extremisty napříč politickým spektrem. Dále se extremisté z opačných pólů politického spektra shodnou v pozitivním náhledu na politiku ruské prezidenta Putina, či negativního vztahu ke státu Izrael [15].

K budování pozitivního obrazu u veřejnosti zařazují extremisté do svých projevů a programů boj proti negativním, dlouhodobým fenoménům, vyskytujícím se ve společnosti. Tyto fenomény bychom mohli shrnout do jednoho balíku s názvem společenský úpadek morálky. Zde spadají různé druhy kriminality, užívání návykových a psychotropních látek či údajně dekadentní chování sexuálních menšin. Od tohoto boje za „morálně uvědomělou“ společnost se pak odvíjejí oběti extremistických výpadů. S cílem získat konzervativní část veřejnosti jsou namísto kontroverzních postojů kritizovány sociální otázky jako špatně fungující sociální systém, vymezení se vůči potratům, narkomanům a dealerům drog. Projevy extremistů se zpravidla omezují na popsání problému, nenabízejí však řešení, alespoň ne taková, jež by byla v souladu s právním státem a demokratickým zřízením [96].

1.3.2 Rasismus a xenofobie

Pravicový extremismus je tradičně spjatý s rasistickými postoji, diskriminací a uzurpováním práv a svobod určitých minorit, přičemž se nezdráhá ani použití násilí. Rasismus lze definovat jako „teorii a ideologii hierarchizující sociální skupiny podle rasového klíče. Rasismus jako politická ideologie se snaží legitimizovat společenské nerovnosti na základě biologických (rasových) rozdílů mezi lidmi.“ Novodobý rasismus, který vyznává část pravicových extremistů, nestaví na biologických rozdílech, předurčující nadřazenost, respektive podřazenost určité rasy, ale na neslučitelných kulturních rozdílech a náboženských zvyklostech. I přes tento posun jsou perspektivou neonacistů cizinci nadále vnímání jako parazité a primitivové. Jednoznačně je odmítnut koncept multikulturalismu, jakož to hlavní příčina míšení ras, migrace a utiskování původních obyvatel, kteří se ve vlastních státech stávají minoritami. Ze strany pravicových extremistů jsou zdůrazňovány negativní aspekty cizích kultur a obavy ze zničení vlastní kultury a národní identity, jež bude nahrazena kulturou imigrantů. Pouze na základě odmítání multikulturalismu však nelze nikoho označit za pravicového extremistu. Imigrace na evropská kontinent má v posledních letech podobu přílivu lidí z diametrálně odlišných kulturních prostředí, což ve spojitosti s jejich počty integraci prakticky vylučuje. Odmítání konceptu multikulturalismu tak nemusí pramenit z xenofobie (strachu z neznámého), ale naopak strachu ze známého [96], [35], [97].

Vedle odmítání multikulturalismu a přistěhovalců (zejména z mimoevropského prostoru) hraje stěžejní roli v extremistické rétorice vymezení vůči specifickým menšinám. Pravděpodobně nejčastějšími oběťmi rasistických a paušalizujících výpadů v Česku jsou Romové. To je zapříčiněno zejména rozšířením stereotypů a předsudků ve velké části společnosti,

čehož extremisté využívají k získání sympatií. Mezi zakořeněné stereotypy patří zneužívání sociálních dávek, nezaměstnanost, vysoká kriminalita apod. Toto neustálé opakování smyšlených či reálných problémů spojených s Romy s cílem vytvořit mezietnické pnutí ve společnosti se vžilo pod termínem anticikánismus. Pro objektivnost musíme také připustit, že chování části romského etnika je v České republice reálným problémem [96].

Dosud jednotná definice anticikánismu neexistuje. Mezinárodní organizace Alliance against anti-gypsyism, která v České republice spolupracuje například s romským střediskem Drom, definuje anticikánismus jako: Historicky konstruovaný, trvalý komplex obvyklého rasismu proti sociálním skupinám identifikovaných pod stigmatem „Rom“, nebo pod jiným souvisejícím pojmem. Zahrnuje paušalizující vnímání a popis těchto skupin, přisuzování skupině specifických vlastností, sociální diskriminaci, násilné ponižující praktiky, které zvýrazňují strukturální nevýhody. Naproti tomu výzkumný tým z českého STEM ve studii pro MVČR konstatuje, že anticikánismus je třeba od rasismu odlišit. V textu zprávy tvrdí, že postoje české veřejnosti jsou sociálně zakotvené a spojené s předsudky o nepřizpůsobivosti, kriminalitou a zneužíváním sociálních dávek. Fenomén anticikánismu údajně v českém prostředí nesouvisí s rasismem, ale s nacionalismem a nesnášenlivostí vůči cizincům. Na základě těchto zjištění doporučuje odborný tým oddělovat projevy anticikánismu, které sdílí většinová populace, od projevů xenofobie, rasismu a neonacismu, jež přijímá za své jen malá část populace [2], [87].

Každopádně ani integrace všech Romů do společnosti by neznamenal konec pravicového extremismu. Pro jeho protagonisty je důležité definování nepřítele a je jedno, zda bude skutečný či smyšlený. Návist vůči společnému nepříteli sehraává v pravicovém extremismu roli tmelícího prvku, jež spojuje jeho vyznavače. Podporu pro toto tvrzení nalezneme například v naprostém upozadění romské otázky, která byla nahrazena protiimigrační rétorikou v době sílící migrační krize. Takové výpady zaznamenávaly u společnosti mnohem větší ohlasy, nehledě na to, že počty imigrantů v České republice byly v době prozatímního vrcholu migrační krize, oproti jiným státům, naprosto zanedbatelné. Schopnost pravicových extremistů flexibilně reagovat na nálady ve společnosti zvyšují jejich schopnost působení na ni. Limitující faktor představují finance, jejichž množství nepostačuje na celorepublikovou kampaň. Proto se pravicoví extremisté soustředí na specifické lokality zatížené vysokou koncentrací tzv. nepřizpůsobivých občanů. Tyto problematické lokality znamenají potenciálně dobrý výsledek v komunálních volbách a postupné proniknutí až na republikovou úroveň.

Takový úspěch by z části extremistickou stranu legitimizoval a zároveň by snížil schopnost státu represivně působit proti extremismu v České republice [17], [96].

1.3.3 Antisemitismus a revizionismus

Hlavním projevem antisemitismu je nenávisť vůči Židům. Fenomén se vyskytoval již od starověku, přes středověk, kdy judaisté žili v křesťanské Evropě pod řadou omezujících zákonů, až po současnost. Zrovnoprávnění a začlenění Židů do společnosti přineslo až osvícenství, které uvolnilo nespravedlivé zákony. V tomto období však vzniká také antisemitismus jako nesouhlasný postoj pro zrovnoprávnění osočující Židy z podvádění, lichvářství, lakomství a ovládání ostatních národů. Svého vrcholu dosáhl antisemitismus v průběhu druhé světové války v podobě holocaustu, který znamenal fyzickou likvidaci, a to zvláště odpornými způsoby, přibližně 6 milionů evropských Židů. To vše jako součást plánu tzv. „konečného řešení židovské otázky“ [53].

Jedním z charakteristických znaků antisemitismu je jeho latentní podoba. I když se antisemitismus ve společnosti neobjevuje ve veřejných debatách, rozhodně to neznamená, že se ve společnosti nevyskytuje. Zatímco tradiční antisemitismus vycházel z náboženské argumentace a spojoval Židy s Antikristem, jeho dnešní podoba nemá s náboženstvím téměř nic společného. Vychází spíše z konspiračních až fantastických teorií o ovládání světa Židy. Antisemitismus se v praxi projevuje fyzickými a verbálními útoky na osoby židovského původu či jejich majetek, židovské komunity, popřípadě náboženské objekty se vztahem k judaismu (např. synagogy). Stejně tak se může projevovat nepřátelstvím vůči státu Izrael, nicméně nelze paušálně jakoukoliv kritiku židovského státu pokládat za antisemitismus. V takovém případě je zapotřebí důkladně analyzovat argumenty, zda pramení ze snahy pojmenovat reálný problém či apriorní nenávisti [53].

Do arzenálu pravicových extremistů v protižidovské rétorice patří revizionismus. Ten v zásadě popírá holocaust nebo přinejmenším jeho rozměr. Dále se soustřeďuje na rehabilitaci nacismu, glorifikaci nacistických vojsk a politických organizací. Z historických událostí holocaustu je pomocí pseudovědeckých přístupů zpochybňován plán nacistů na vyhlazení Židů, existence či účel plynových komor, rozsah a počet obětí holocaustu. Historické fakta vykládají jako lži a mýty Židů, které byly rozšířeny za účelem dosažení vlastního státu po druhé světové válce. Škodlivost konspiračních textů spočívá v zaměnitelnosti textu s historickými fakty. Neznalý čtenář tak může při absenci znalostí historie 20. století pokládat tyto texty za relevantní a historicky přesné [96], [11].

Ve snaze vyhnout se invektivu antisemita se někteří jeho vyznavači označují jako antisionisté. Antisionismus se objevuje od sedmdesátých let 20. století. V převládající protiválečné náladě ve společnosti byly kritizovány některé aspekty izraelské politiky, čehož využili neonacistické hnutí a radikální islámské skupiny, které za tento pojem skrývaly svůj antisemitismus. Zatímco v politické činnosti extremisté zvedají téma antisemitismu jen velmi obezřetně, aby se nestali nepřijatelnými pro širší veřejnost, v rámci vnitřních kontaktů a tam, kde převažuje činnost subkulturního charakteru, je antisemitismus signifikantním znakem. Lze tedy předpokládat, že antisemitismus bude nadále součástí koloritu pravicového extremismu, nicméně navenek bude jejich postoj prezentován jako antisionismus. Kvůli opět sílícím antisemitským náladám přijala většina evropských států, společně s Českou republikou, na konci 20. století speciální skutkovou podstatu trestající popírání, zpochybňování či schvalování nacistické genocidy a zločinů proti lidskosti [50], [11], [46].

Přesto antisemitismus zůstává i nadále velkým problémem. Jeho sílící tendence můžeme sledovat zejména v západní Evropě. Podle nových zjištění Eurobarometru vnímá antisemitismus jako závažný problém ve své zemi polovina Evropanů. Prosincový průzkum Agentury EU pro základní práva (FRA) popisuje situaci jako ještě mnohem závažnější. Podle jejich zjištění pokládá 85 % evropských Židů antisemitismus za největší sociální a politický problém. V rámci průzkumu bylo osloveno 27 643 lidí ve 28 členských státech Evropské unie. Podle této studie čtyři z deseti Židů žijících v Evropě zvažuje odchod z evropského prostoru. Nejvíce lidí považující antisemitismus ve své zemi za problém žije podle zjištění Eurobarometru ve Švédsku (81 %), Francii (72 %), Německu (66 %), Nizozemsku (65 %), Británii (62 %) a v Itálii (58 %). V Belgii a Rakousku byli respondenti v této otázce rozděleni zhruba na poloviny. V České republice vnímá tento fenomén za problém 28 % lidí. Nejčastějším projevem je popírání holocaustu, následovaný šířením antisemitismu na internetu. Z pohledu této práce je zvláště zajímavý poslední citovaný výstup týkající se projevů nesnášenlivosti vůči Židům. Celých 68 % Evropanů sdílí názor, že v jejich zemi lidé nedisponují dostatečnými znalostmi historie, zvyků a způsobů místních židovských komunit [42].

1.3.4 Islámofobie a protiimigrantská témata

Protiimigrantskou a protimuslimskou tematiku zařadili pravicovní extremisté do svého repertoáru pod vlivem migrační krize v Evropě a sílících obav obyvatel téměř všech evropských států z ohrožení bezpečnosti a zachování svého životního stylu. Pravicovní extremisté zneu-

žili aktivity islámských teroristických organizací v zahraničí a radikalizaci některých islámských komunit v Evropě. Ve svých projevech nerozlišují mezi islámem a islamistickými radikály páchající smrtelné teroristické útoky. Hrozbu teroristických útoků pravicoví extremisté využívají k šíření stereotypů vedoucí k islamofobii [96].

Protimuslimské výpady nejsou výsadou pouze typicky pravicově extremistických subjektů, ale také politických stran, které nelze přímo nazvat extremistickými, ale spíše populistickými. Zpráva BIS z roku 2016, aniž by konkretizovala politické hnutí, konstatuje, že působení protiimigračního hnutí přispělo k rozdělení české společnosti a radikalizaci názorů u části veřejnosti a jejich nedůvěře k demokratickému systému. Někteří odpůrci imigrace z řad běžných občanů se stali natolik radikálními, že se ve své podstatě nikterak nelišili od pravicových extremistů. To bylo zvláště patrné v prostředí internetu. Nicméně zpráva BIS za rok 2017 již konstatuje významný pokles podpory politických subjektů profilující se jako protiimigrační. Tento trend je zejména důsledkem ztráty mobilizačního potenciálu tématu imigrace, ale také neschopnosti protiimigračního spektra spolupracovat. Protiimigrační spektrum se tak nachází v krizi a zatím nedokázalo nalézt téma s podobným potenciálem jako migrace. Širší podporu veřejnosti těmto subjektům by znovu mohla přinést eskalace tzv. migrační krize [15], [36].

Jako ukázkou protiimigrační rétoriky směrem k veřejnosti můžeme uvést text na webových stránkách Dělnické mládeže, která je podporovatelem a jakousi líhni budoucích lídrů Dělnické strany sociální spravedlnosti. V programu Dělnické mládeže pod nadpisem identita se uvádí: „Šedá masa na konzumu závislých přísluhovačů, které jsou jakékoli vyšší principy cizí. K tomuto světovému národu směřuje globální politika pod pláštěm své multikulturní koncepce. Vykorenění původního evropského obyvatelstva pod přívalem řízené imigrace je záměrně zaměřováno s podružnými náboženskými či sociálními problémy. Evropský lid je odváděn od skutečnosti za situace, kdy je vystaven řízené genocidě.“ [37].

Musíme si uvědomit, že Dělnická mládež je, jak to má také uvedeno ve svém názvu, mládežnickou organizací. Indoktrinace mladých lidí, když ne rasismem, tak xenofobií, představuje vysoké bezpečnostní riziko pro stát a pro členy takovýchto organizací předznamenává život v nenávisném prostředí plného lží. Jako naprosto arogantní se pak zdá zmínka o řízené „genocidě“ Evropanů, vezmeme-li v potaz historické zkušenosti s holocaustem a skutečnou genocidou. Tu nevyvolala migrace, ale právě podobně nenávisná rétorika, pocit falešného ohrožení a propagandistická masáž, která nejvíce doléhá právě na mladé lidi bez potřebných znalostí a životních zkušeností.

1.4 Vybrané organizace ovlivňující scénu pravicového extremismu

Od roku 2015 sice původní pravicově extremistické organizace vytrvale oslabují a ustupují do pozadí, nicméně i nadále představují závažné bezpečnostní riziko. K jejich projevům patří často také nejrůznější formy fyzického násilí. Ve většinové společnosti se pravicový extremismus setkává s odporem, zejména kvůli přetrvávajícímu negativnímu obrazu nacismu. Pravicovou extremistickou scénu provází dynamická evoluce, jež je zapříčiněna jednak represivními opatřeními ze strany státu, ale také internacionalizací a předáváním zkušeností mezi extrémisty. Pro většinu protagonistů pravicového extremismu je ideologie zástupným faktorem a pravým spojujícím prvkem je nenávist zaměřená proti minoritním etnickým či sociálním skupinám. Růst vlivu extremistů tak znamená štěpení společnosti a nebezpečí zavádění praktik typických pro totalitní režimy. Protože hlavním cílem extremistických skupin je rozklad demokratického státu, existuje důvodná obava z podpory těchto skupin cizím státem. V době vyspělých technologií rovněž vzrůstá riziko sebe-radikalizace. Pokud se taková osoba neúčastní veřejných akcí extremistů, není zpravidla bezpečnostními složkami identifikována, a tudíž ani monitorována [17].

Nicméně podstatná část vyznavačů pravicového extremismu se vyskytuje v extremistických strukturách působících na území České republiky. Pro lepší pochopení jejich cílů a způsobů komunikace jsou níže vybrány některé ze subkultur, spolků, organizací, politických stran, které hrají či hrály významnější roli v českém extremistickém prostředí (ne všechny z uvedených subjektů lze považovat za extremistické).

1.4.1 Skinheads

Počátky subkultury skinheads jsou dávány do spojitosti se sloučením dvou anglických gangů v Anglii koncem 60. let. Vzhledem k hodnotám vyznávaných dnešními příznivci tohoto hnutí stojí za zmínku, že jeden z těchto gangů tvořili černí imigranti (především z Jamajky). Poměrně dlouhou dobu byli příznivci tohoto spojeného gangu nazýváni „boot boys“, což bylo dáno typickou obuví (tzv. martensky), kterou jeho členové nosili. Martensky byly původně součástí pracovního oděvu černých imigrantů z Karibské oblasti. Příznivci hnutí skinheads ve svých počátcích nebyli propagátory rasismu. Členy hnutí tvořili zejména mladí nonkonformní lidé, jež se vyznačovali životním stylem zahrnujícím konzumaci alkoholu, navštěvování hostinských zařízení, fotbalových zápasů a vyhledávání fyzických konfrontací. Důraz byl kladen také na styl oblékání, jež odkazoval na dělnické kořeny [96], [51].

Nenáviděnými společenskými skupinami byli pro skinheads především studenti a obecně intelektuálové, hippies a narkomani. K radikalizaci a předefinování ideálů hnutí došlo v 80. letech, částečně zvyšující se mírou nezaměstnanosti, částečně infiltrací hnutí ultrapravicovými radikály. Z této doby pochází také jejich dnes typický znak – vyholená hlava. Ideový rozkol znamenal štěpení hnutí. Zatímco jedna skupina skinheads otevřeně vyznávala ideologii neonacismu a stmelujícím prvkem vyznavačů tohoto směru se stal rasismus, druhá část skinheads přijímala multikulturalismus a spíše tradiční levicové hodnoty [96], [51].

Mezi světově nejvíce vlivné organizace subkultury skinheads můžeme zařadit organizace Hammerskins Nation, Blood & Honour, W. A. R. (White Arian Resistance) či hnutí S.H.A.R.P. V Československu k rozvoji této subkultury napomohl rok 1988, kdy na našem území vznikla první skinheadská kapela Orlik. V jejím čele po několika výměnách stanuli herec David Matásek a zpěvák Daniel Landa. Zajímavostí, kterou se odlišovalo české prostředí od svých zahraničních vzorů, bylo složení příznivců hnutí. Na rozdíl od západních zemí, kde se v řadách hnutí vyskytovali především lidé s dělnickými kořeny, v Československu byli docela významně zastoupení také intelektuálové a studenti. Postupem času docházelo k nacifikaci a radikalizaci hnutí, projevující se například vyšší mírou násilí vůči cizincům odlišující se barvou pleti. Akcentovaná byla také romská problematika. Důležitým spojujícím prvkem pro vyznavače hnutí skinheads byli rasistické hudební skupiny a jejich koncerty. Z českých kapel byly vyhledávány skupiny jako Vlajka, Diktátor, Buldok nebo Hlas krve. Propagace byla uskutečňována také prostřednictvím subkulturních časopisů – tzv. ziny. Ke skutečnému rozmachu krajní pravice však na našem území došlo až po uvolnění politické situace po roce 1989. V následujících letech vznikaly v České republice sesterské organizace neonacistických sítí jako Bohemia Hammerskins nebo Blood & Honour Division Bohemia. V politické sféře se vyskytovali někteří neonacisté v blízkosti Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa [96], [50], [51], [11], [39].

1.4.2 Autonomní nacionalisté

Autonomní nacionalisté představují novou evoluční formu neonacismu. Od předešlého konceptu se liší především strategickou a koncepční proměnou (nikoliv však ideologickou). Koncept autonomních nacionalistů byl převzat českými neonacisty z Německa, kde se vyvinul po roce 2002, částečně pod vlivem státních represí, které zapříčinily ochromení neonacistické scény a odliv členů těchto organizací. Typická je pro hnutí neformálnost a neorganizovanost, což koneckonců vystihuje právě motto AN „Organizace bez organizace!“.

Jedná se tedy o princip tzv. leaderless resistance, kdy neexistuje centrální řízení jednotlivých skupin, které fungují autonomně na základě vlastního aktivismu. Právě absence hierarchické struktury má za cíl zajistit vysokou akčnost, mobilnost a ochranu před zásahem státu. Základ, na němž je koncept vybudován, můžeme tedy shrnout do dvou slov, aktivismus a autonomie. Na území České republiky působí několik místních nezávislých organizací, jejichž přesný počet vzhledem k chybějící struktuře nelze přesně určit. V počátcích autonomních nacionalistů byly založeny čtyři skupiny – Autonomní nacionalisté Střední Čechy, Autonomní nacionalisté Sever, Autonomní nacionalisté Svitavsko a Autonomní nacionalisté [96], [40].

Politický program AN se výrazně překrývá s programem levicových radikálů. Zvýšenou pozornost věnují například sociální a zaměstnanecké politice, odmítání kapitalismu a globalismu, či oblasti ekologie. Navenek se jednotlivé skupiny prezentují jako národní a ekologické uskupení s cílem stát se přijatelnými pro širší veřejnost, která není ochotna podporovat pravicový extremismus. Na stránkách autonomních nacionalistů tak můžeme vedle sebe vidět materiály nabádající k ochraně životního prostředí a hned pod ním mobilizační plakát nabádající k revoluci. Nakolik je důvěryhodná vnější prezentace AN jako spolku odsuzující rasismus a xenofobii, dokládá řada materiálů zveřejněných na jejich portálech. Například článek Česká Indie popisuje nespravedlnost, která je páchána na většinové společnosti na úkor etnických menšin. Tento článek rozděluje obyvatelstvo do kastovního systému, kde nejvyšší kastu tvoří tzv. „nedotknutelní“, tedy jak autor článku píše – „...cikáni, těch pár Židů a osoby s odlišnou sexuální orientací.“ Druhou kastu tvoří humanisté, rovnostáři, bílí imigranti. No a konečně nejnižší kastu tvoří Češi, kteří jsou, podle autora článku, jediní, na koho se vztahují zákony, mají omezenou svobodu slova a odmalička jsou vychováni k faktické subordinaci vůči první a druhé kastě. Ve zbytku článku je pak ještě zpochybněn (i když ne explicitně) počet obětí holocaustu a varování před vietnamskou komunitou a intelektuály, sloužící zájmům menšin. Autonomní nacionalisté z Hlinska zpochybňují antirasismus už na své úvodní stránce, mimo jiné píšou: „Nebud'te lhotejní ke svému národu a rase! My musíme společně chránit existenci našich lidí a budoucnost bílých dětí!“. V pořadí druhá citovaná věta je, jak už bylo zmíněno v kapitole týkající se symboliky pravicového extremismu, hojně využívána právě rasistickými extremisty [8], [5], [3].

Dalším důležitým faktorem pro vznik AN byla snaha distancovat se od, ve společnosti zdiskreditovaného, hnutí skinheads. Svoji vizi postavili na politické orientaci. Nezáleží tedy už na vnějším vzezření, jež bylo typické například pro příznivce hnutí skinheads. Příznivci AN vyměnili bombery a vysoké šněrovací boty za oděv z tzv. Black block stylu – černé oblečení

bez nášivek a viditelných značek, často je též doplněné palestinským šátkem, popřípadě slunečními brýlemi. Styl oblékání tak poskytuje vyšší míru anonymity na veřejných demonstracích. I když původní koncept autonomního nacionalismu byl striktně proti spolupráci s politickými stranami, česká odnož toto pravidlo nerespektovala a spolupracovala s Dělnickou stranou, a to až do března 2010, kdy byla tato spolupráce ukončena [8].

1.4.3 Dělnická strana sociální spravedlnosti

Extremistická scéna v České republice se projevuje snahou o získání politického vlivu. Dělnická strana sociální spravedlnosti je Ministerstvem vnitra ČR a stejně tak Bezpečnostní informační službou vedená jako krajně pravicová, extremistická politická strana. Pokud chceme popsat vývoj této politické strany, musíme se vrátit do roku 2002, kdy se z bývalých členů SPR-RSČ a Republikánské mládeže zformovala strana nová s příznačným názvem Nová síla. K přejmenování strany na Dělnická strana došlo o rok později. Jejím předsedou se stal jeden z jejich zakladatelů Tomáš Vandas, jenž tuto funkci zastával až do zrušení strany ústavním soudem v roce 2010 [96], [51], [31], [8].

V podstatě lze fungování Dělnické strany rozdělit do dvou časových etap. První etapu lze charakterizovat snahou Dělnické strany o spolupráci s nacionalistickými a patriotickými partnery. Ve své druhé fázi (zhruba rok 2007) se strana otevírá neonacistickým hnutím. Tyto dvě vývojové etapy se liší také ústředními tématy, jež Dělnická strana zdůrazňovala. Zatímco ve svých počátcích se soustředila na zaměstnaneckou a sociální politiku, v druhé etapě věnovala pozornost etnickým otázkám (zejména romské problematice), přistěhovalectví a kriminalitě (se vztahem k menšinám). Mezi Dělnickou stranou a neonacisty se vytvořil vztah podobný vztahu NSDAP a oddílů hnědých košil¹², kdy Dělnická strana představovala oficiální politickou sílu a z neonacistů se stali bojovníci ulice ve smyslu obsazení veřejného prostoru. Spolupráci s touto stranou se neonacisté snažili stát legitimní politickou stranou, která by získala podporu u širší veřejnosti a posléze i politický vliv. Za tímto účelem neonacisté do jisté míry transformovali své projevy na veřejnosti tak, aby působili umírněnějším, profesionálnější dojemem [51], [8], [43].

¹² Organizace v nacistickém Německu se vztahem k NSDAP, uplatňující násilí vůči politickým oponentům.

Rozhodnutím Nejvyššího správního soudu dne 17. 2. 2010 byla pro ohrožení demokracie, podpory násilí a ideologické návazání na nacionální socialismus a neonacismus, Dělnická strana zrušena. Její aktivity a vedení se přesunulo do nástupnické strany – Dělnické strany sociální spravedlnosti. Prozatímní nejlepší výsledkem DSSS v celorepublikových volbách představuje rok 2010, kdy strana dosáhla procentuálního výsledku 1,14 %, což v přepočtu na absolutní hodnoty znamenalo 59 888 hlasů. Volební „úspěch“ můžeme spojovat s mediálním zviditelněním strany ve vztahu k procesu, jež vedl ke zrušení Dělnické strany. Od roku 2010 podpora DSSS vytrvale klesá. V parlamentních volbách v roce 2013 dosáhla na výsledek 0,9 % hlasů, v roce 2017 už to bylo pouze 0,2 % hlasů. Největší podpoře se dlouhodobě DSSS těší v Ústeckém kraji, což je pravděpodobně zapříčiněno větším počtem vyloučených oblastí a problémy se soužitím menšin s většinovým obyvatelstvem. V celorepublikových volbách v roce 2017 zde DSSS získala 0,44 % hlasů [96], [8], [44].

Mezi voliči Dělnické strany a její nástupkyní DSSS dominují lidé se základním vzděláním a lidé vyučení. Z ekonomického pohledu převažují lidé, kteří se považují za průměrně zajištěné. Třetinu ovšem tvoří také voliči, kteří se považují za špatně zajištěné. Z perspektivy věkové struktury elektorát strany tvoří zejména mladí lidé. Oproti konkurenčním politickým subjektům jsou mezi voličstvem výrazněji zastoupeni také nezaměstnaní a studenti. Svým programem DSSS naopak neumí oslovit důchodce, živnostníky a podnikatele [8].

Dělnická strana sociální spravedlnosti je dnes, podobně jako ostatní pravicové extremistické strany, v situaci, kdy nedokáže oslovit širší veřejnost a její vliv na dění ve společnosti je v zásadě marginální. Mobilizační potenciál protiimigrační politiky pro DSSS je v tuto chvíli v podstatě vyčerpán. To způsobují zejména dva faktory: slábnoucí imigrace na evropský kontinent a přebrání tématu ostatními politickými stranami. Výroční zpráva o extremismu na území České republiky za rok 2018 uvádí, že pravicově extremistické hnutí bylo výrazně fragmentované, neschopné mobilizovat ani získávat nové stoupence, a jejich podpora dále klesala. Tradiční neonacistická scéna se v podstatě přestala veřejně projevovat [23].

1.4.4 Svoboda a přímá demokracie

Ve zprávě ministerstva vnitra týkající se extremismu za rok 2017 se konstatuje, že dříve typicky pravicově extremistická témata dnes daleko efektivněji nastolují xenofobně populistické subjekty. Byť tyto subjekty nejsou přímo napojeny na extremistickou scénu a oficiálně se distancují od totalitních ideologií, prosazují velmi podobné myšlenky. Na první pohled tyto subjekty otevírají legitimní témata, nicméně tak činí způsoby a prostředky, které

podněcují nenávist vůči specifickým skupinám obyvatel, vytvářejí protipóly ve společnosti a snižují důvěru v demokratické instituce a mechanismy. Zároveň vliv těchto nových subjektů na směřování veřejné debaty, politická rozhodnutí a mobilizaci společnosti je nesrovnatelně vyšší než u tradičních pravicově extremistických stran. Situace představuje reálné a vysoké nebezpečí také z toho důvodu, že tyto subjekty zpochybňují strategicky zásadní rozhodnutí České republiky, jako je členství v Evropské unii či Severoatlantické alianci. Mezi nejvlivnější politickou sílu tohoto typu můžeme zcela jistě označit stranu kolem Tomia Okamury, Svoboda a přímá demokracie [23].

Hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura jako jediná z protiimigračních stran uspěla ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2017, a to téměř výhradně s jediným tématem – hrozbou „islamizace“. Zisk 10,64 %, tedy 538 574 voličů, udělali z SPD čtvrtou nejsilnější stranu v poslanecké sněmovně. Hnutí SPD z perspektivy definice extremismu MV nelze považovat za extremistický subjekt, neboť se oficiálně distancuje od totalitních režimů a ani skrytě jej nijak nepropaguje. Hnutí také není napojeno na neonacistickou scénu. Nicméně si volí podobná témata jako pravicoví extrémisté a mnohdy k nim zaujímá stejné nebo ještě radikálnější stanovisko. Její lídr Tomio Okamura v minulosti svou xenofobní rétorikou častoval nejen muslimy, ale také Romy. Oproti pravicovým extremistům hnutí disponuje většími finančními prostředky, které umožňují financovat masivnější kampaň. Rovněž výstupy hnutí působily profesionálnější dojmem. SPD tak jednoznačně zásadně ovlivnila českou extremistickou scénu. Mnohé pravicově extremistické subjekty vnímaly SPD jako přímého konkurenta, nicméně vzhledem k jejich podpoře nezaznívala z jejich strany kritika [23].

Jeden z hlavních důvodů, proč nemůže být SPD označena jako extremistická, je používání obecných sdělení namísto konkretizování obsahu. V programu tohoto subjektu mimo jiné stojí: „Je pro nás nepřijatelné dále tolerovat systém, kde vzniká vrstva lidí, kteří již nemají zájem pracovat, neznají slova jako povinnost a odpovědnost a terorizují své okolí kriminalitou. Na druhé straně tento systém šikanuje a ponižuje řádné občany, kteří se ocitli v nouzi. Jsme proti pozitivní diskriminaci“. Nechme stranou, že v České republice činila nezaměstnanost ve 3. čtvrtletí roku 2018 zhruba 2,3 %, což znamená, že vrstva, o které hnutí SPD hovoří ve svém programu, v podstatě neexistuje nebo je jen velmi malá [46], [47].

Hnutí ve svém prohlášení nijak nekonkretizuje ony řádné občany, ani ty, kteří zneužívají sociální systém a nemají zájem pracovat. Namísto toho pracuje se stereotypy zakořeněnými v české společnosti a nechává na každém jednotlivci definování oné problémové skupiny.

Vztah lídra Tomia Okamury k menšinám je ještě více zřejmý z jeho předešlého působení ve straně Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, strany, kterou sám v roce 2013 založil.

Obr. 7: Srovnání volebních plakátů vybraných politických subjektů.

Zdroj: [48].

Na obrázku výše vidíme jeden z předvolebních plakátů strany Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (obrázek vpravo). Koncept obrázku, kde bílá ovce vykopává z české vlajky ovci černou, je porovnán s podobnými motivy, jež byly použity jinými stranami. Konkrétně německou neonacistickou stranou NPD a Národní stranou, která se rovněž vyznačovala xenofobními tendencemi. Již tak kontroverzní motiv je navíc doplněn hesly „NE nepřizpůsobivým, NE imigrantům“. Termín nepřizpůsobiví je zcela korektní. V České republice je však často spojován s romským etnikem. Ve spojení s obrázkem tak může evokovat zastávání protiromské politiky. Stejně tak pojem imigrant získal negativní zabarvení, zejména kvůli některým incidentům spojených s muslimy. Plakát tak nelze označit za rasistický, neboť použité nálepky mohou být vykládány subjektivně. Nicméně pracuje se stereotypy, nacionalismem a nepřátelstvím vůči jiným kulturám.

Obr. 8: Volební plakát SPD.

Zdroj: [49].

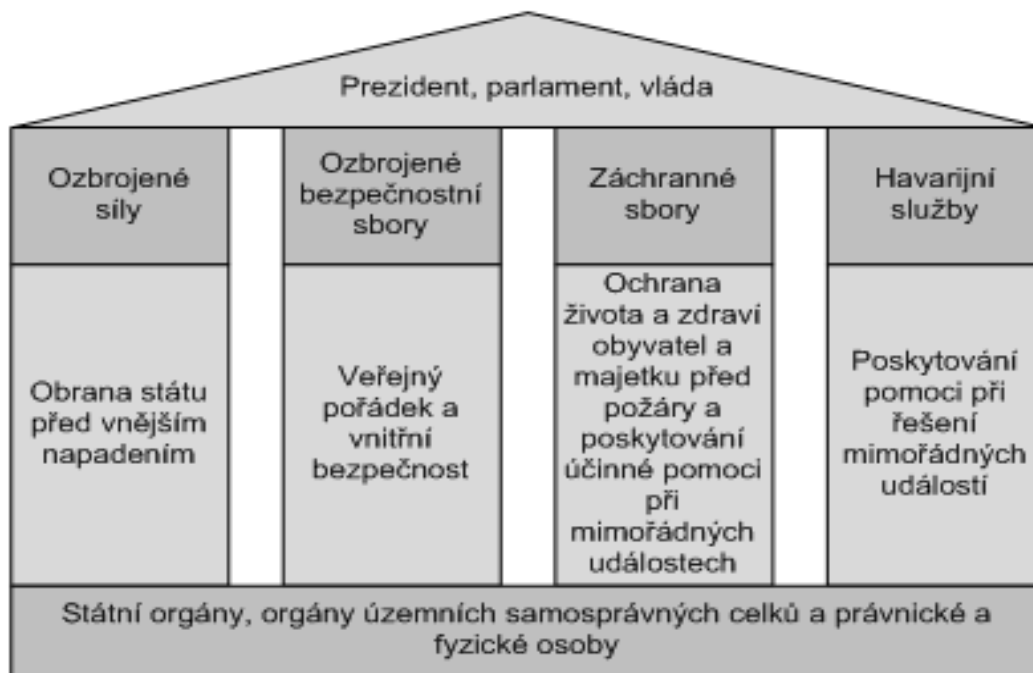
Další volební plakát, tentokrát už z dílny Svoboda a přímá demokracie, je už o něco konkrétnější. Plakát v podstatě dává rovnítko mezi islám, coby náboženství a terorismus, coby zásadní bezpečnostní riziko. Dále se vymezuje vůči určité minoritě na základě vyznávaného náboženství. Jak již bylo zmíněno, žádná jednotná definice extremismu neexistuje. Například Spojené království ve svém strategickém, protiextremistickém dokumentu s názvem Counter-Extremism Strategy, extremismus definuje jako: „Extremismus je hlasová či aktivní opozice vůči našim základním hodnotám, včetně demokracie, právního státu, osobní svobody a sdíleného respektu a tolerance k odlišným vírám a přesvědčením. My rovněž považujeme ty, jež volají po smrti našich ozbrojených sil, za extremisty“. Pokud bychom se řídili britskou definicí, mohli bychom konstatovat, že minimálně tolerance k odlišné víře a přesvědčení není ze strany SPD respektováno [45].

V konečném důsledku tedy podle mého názoru nelze SPD považovat za extremistickou stranu. Mnohem přesnější se zdá být název použitý ve zprávě ministerstva vnitra – xenofobně populistický subjekt. Hnutí SPD přisuzuje určitým menšinám kolektivní identitu a dělá z nich nepřátele většinové populace, které označuje jako „řádné lidi“. Z pozice státu je velmi složité proti této štvavé taktice právně zakročit, neboť hnutí SPD nahrazuje explicitní pojmenování skupin, vůči kterým se vymezuje, eufemismy a podstata sdělení se skrývá mezi řádky jejich textů. Dokud se SPD a jí podobné subjekty pohybují na hraně, ale stále v mezích zákona, je na ostatních demokratických institucích, aby se vůči takovýmto subjektům veřejně vymezily a aktivně sdělovaly důvody nepřijatelnosti této politiky.

1.5 Instituce a nástroje pro boj s extremismem

Prvořadým cílem každého státu je zajištění bezpečnosti svých občanů. V právní rovině je tento cíl vyjádřen ústavním zákonem 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Význam termínu bezpečnost se může lišit v závislosti na subjektivitě vnímání každého jedince. Obecně lze bezpečnost definovat jako neexistenci či maximální eliminaci takových vstupů do prostředí, které mohou existenčně narušit jeho strukturu a chování. Aktivita extremistů představuje výše zmíněný vstup do prostředí, jež má potenciál narušit jeho stabilitu. Je tedy nutné, budeme-li parafrázovat výše zmíněnou definici bezpečnosti, tento vstup do prostředí eliminovat a chránit tak všechny životně důležité hodnoty a funkce státu. To je také jeden z motivů vytvoření bezpečnostního systému, který umožňuje efektivní boj se všemi hrozbami, včetně extremismu, jež ohrožují zájmy České republiky [38], [68].

Bezpečnostní systém České republiky je komplexní, hierarchicky uspořádaný systém, který propojuje rovinu politickou, vojenskou, rovinu vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatel, hospodářskou, finanční, legislativní, právní a sociální. Jeho základ tvoří zákonné vymezení povinností, působností a vzájemných vazeb jednotlivých složek. Z funkčního hlediska tedy bezpečnostní systém řídí a koordinuje jednotlivé složky podílející se na zajišťování bezpečnostní situace v České republice. Neméně důležitá je také preventivní funkce fungujícího bezpečnostního systému, který dokáže predikovat nové zdroje ohrožení, eliminovat je anebo se na ně alespoň dobře připravit. Proto je zapotřebí bezpečnostní systém České republiky vnímat jako otevřený a dynamický systém, jež se přizpůsobuje aktuální bezpečnostní situaci a hrozbám. Tato vlastnost se v rychle měnícím se světě stává klíčovým atributem bezpečnostních systémů. Na následujícím obrázku jsou názorně demonstrovány pilíře bezpečnostního systému a jeho vzájemné vazby [38].

Obr. 9: Bezpečnostní systém České republiky.

Zdroj: [20].

Za funkčnost bezpečnostního systému ČR je zodpovědná vláda ČR, coby vrcholný orgán výkonné moci. Střecha systému tedy vytváří právní prostředí definující účel, povinnosti a kompetence všech prvků systému. Prezident ČR plní rovněž funkci vrchního velitele ozbrojených sil. První ze čtyř pilířů systému tvoří ozbrojené síly – především Armáda ČR, která chrání stát zejména před vnějším napadením, plní úkoly v zahraničí vyplývající z našeho členství v mezinárodních organizacích a může být rovněž využita k asistenci při mimořádných událostech či krizových stavech v rámci České republiky. Druhým pilířem jsou ozbrojené bezpečnostní sbory. Ty dohlížejí na vnitřní bezpečnost a zajišťují veřejný pořádek v rámci svých působností a kompetencí. Třetí pilíř je tvořen záchrannými sbory, které prioritně chrání životy a zdraví obyvatel a také majetkové hodnoty. Poslední pilíř představují havarijní služby, které v rámci své profese poskytují služby ve svém oboru a představují tak podpůrnou sílu pro ostatní pilíře bezpečnostního systému. Základy systému pak tvoří státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby. Každý prvek bezpečnostního systému České republiky musí být připraven plnit v případě potřeby funkci, ke které je předurčen. Synergie jednotlivých složek představuje nejefektivnější způsob obrany veřejných zájmů České republiky.

1.5.1 Základní dokumenty a legislativa

Termín extremismus v české právním řádu není přímo zakotven. Nicméně Česká republika disponuje právními normami, jež v praxi umožňují postih této kategorie trestných činů. Nejčastěji bývají tyto delikty označeny jako trestné činy s extremistickým podtextem. Dále je Česká republika vázána řadou mezinárodních úmluv se vztahem k extremismu. Z legislativního pohledu jsou pak také velmi důležité rozsudky mezinárodních soudních orgánů, jakým je například Evropský soud pro lidská práva. Fundamentální dokumenty v oblasti extremismu jsou Listina základních práv a svobod a evropské normy. Většina odborné komunity pokládá právní úpravu České republiky v oblasti extremismu za dostatečnou, je pouze nezbytné dostupných nástrojů efektivně využívat [17].

Jedním ze základních dokumentů v boji proti extremismu představuje Bezpečnostní strategie ČR, kde je problematika extremismu v obecné rovině zmíněna. Dokument zpracovaný vládou, Kanceláří prezidenta republiky a Parlamentem ČR, společně s bezpečnostní komunitou z vládního i nevládního sektoru, je výsledkem snahy o nalezení široké shody nad strategickými zájmy České republiky, bez ohledu na politickou příslušnost. Strategie mimo jiné definuje bezpečnostní zájmy ČR, které rozlišuje podle stupně důležitosti na: životní zájmy, strategické zájmy a další významné zájmy. Nicméně extremismus zde tvoří pouze jednu podkapitolu jakožto jednu z hrozeb pro demokratický stát. Na Bezpečnostní strategii ČR navazují další dílčí koncepce a strategie, které toto téma rozpracovávají podrobněji [64].

Stěžejní dokumenty věnující se výhradně extremismu představují Zprávy o extremismu a Koncepce boje proti extremismu. Oba tyto dokumenty schvaluje vláda. Zprávy o extremismu již od roku 1997 popisují každoročně nejnovější trendy a události. Na tvorbě tohoto dokumentu se podílí ministerstvo vnitra, Policie ČR, zpravodajské služby, Nejvyšší státní zastupitelství, Nejvyšší soud, Probační a mediační služba, Vojenská policie nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů. Koncepce boje proti extremismu představuje nástroj boje proti tomuto fenoménu. Materiál se člení do kapitol: Komunikace proti demagogii, Vědomosti proti totalitářům, Jednotná protiextremistická platforma, Odbornost a imunita a Pomoc obětem trestné činnosti [17].

Dalším důležitým dokumentem z pohledu bezpečnosti České republiky je Audit národní bezpečnosti¹³. Jedná se o dokument z roku 2016, který si kladl za cíl zhodnotit aktuální bezpečnostní situaci v již zmíněném roce. Dokument identifikoval 10 oblastí, které analyzoval a následně pro tyto jednotlivé kapitoly vydal doporučení. Z pohledu této práce je podstatná zejména kapitola extremismus. Jelikož dochází k propojování jednotlivých hrozeb, nalezneme dílčí informace se vztahem k extremismu také v kapitole organizovaný zločin nebo terorismus.

Na monitorování aktuálního stavu extremistické scény se podílí také Bezpečnostní informační služba. Ačkoliv je z povahy její činnosti většina získaných informací utajována, pokud tomu nebrání zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, komunikuje získané poznatky směrem k veřejnosti, a to zejména prostřednictvím svých výročních zpráv [9].

Z mezinárodních dokumentů můžeme uvést například zprávu Vysoké komisní expertní skupiny Evropské komise pro předcházení radikalizace a boje s ní, vydanou v květnu 2018. Zpráva reaguje zejména na teroristické útoky, jež se v nedávné době odehrály v některých evropských zemích. Soustřeďuje se na radikalizaci společnosti, spolupráci evropských států, propagandě v kybernetickém prostoru a další fenomény, ke kterým vydává doporučení represivní i preventivní povahy [41].

1.5.2 Odpovědné instituce a orgány

Účinná protiextremistická politika je součástí bezpečnostní politiky každé vlády. Koordinační úlohu řídicí kooperaci zainteresovaných ústředních orgánů státní správy, sehrává Ministerstvo vnitra ČR, které má v boji proti extremismu nezastupitelnou roli. Podle Kompetenčního zákona spadá do gesce tohoto ústředního orgánu také činnost policie, v jejichž řadách působí specialisté na kriminalitu s extremistickým podtextem. Policie České republiky (PČR) je ozbrojeným bezpečnostním sborem České republiky, jež zajišťuje zejména vnitřní pořádek a bezpečnost. Policisté jsou podle zákona 361/2003 Sb., Zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve vztahu k státu ve služebním poměru. Vedle Policie ČR s celorepublikovou působností pomáhají s plněním úkolů také městské, respektive

¹³ Dokument v plném znění dostupný na stránkách Ministerstva vnitra České republiky.

obecní policie, které se liší zejména působností a pravomocemi, kterými disponují. Vztaheno na boj proti extremismu tedy Police ČR chrání zájmy a práva občanů potažmo celé veřejnosti před extremistickými aktivitami a jejichmi negativními dopady [17], [11].

V rámci Policie ČR se do oblasti boje proti extremismu zapojuje řada jejích útvarů. V rámci kriminální policie to jsou specialisté na oblast extremismu. Dále je to Bezpečnostní informační služba, která na základě své působnosti získává informace o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky. Činnostmi souvisejícími s extremismem, prováděné mimo území České republiky, jejichž důsledky představují ohrožení bezpečnosti ČR, se zabývá zpravodajská služba s vnější působností – ÚZSI. Do boje s extremismem vstupuje také Vojenské zpravodajství. Výčet všech útvarů Policie ČR, které se zabývají extremismem, je uveden v druhé kapitole této práce [17].

Efektivní protiextremistická politika vyžaduje meziresortní spolupráci mezi jednotlivými ministerstvy. Do protiextremistických aktivit jsou, kromě bezpečnostních složek, dále zapojeny Ministerstvo spravedlnosti ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo kultury ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR nebo Ministerstvo zahraničí ČR, které plní řadu úkolů v oblasti prevence na mezinárodním poli. Velice pozitivní roli v potírání extremismu tvoří také nestátní sféra. Ta například zahrnuje nevládní organizace, žurnalisty, občanskou veřejnost nebo akademická pracoviště. Z mezinárodních institucí, zabývající se v nějaké podobě problematikou extremismu, můžeme uvést Radu Evropy a Evropskou unii – Agentura pro základní práva, Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – Úřad pro demokratické instituce a lidská práva, Visegrádskou skupinu – Pracovní skupina zemí V4 a Rakouska pro boj s extremismem, Organizace spojených národů a další mezinárodní platformy [17].

Oblasti extremismu je ze strany státu věnována značná pozornost. Díky práci celého státního aparátu je vliv extremistů na českou společnost zanedbatelný, a i nadále pokračuje trend jejich klesající podpory. Limitujícími faktory pro pravicové extremisty jsou především nedostatek financí a absence charismatické osobnosti, která by dokázala českou extremistickou scénu sjednotit. Příležitost pro stát skýtá studium trendů extremistické scény v zahraničí (zejména v Německu), které s určitou latencí přicházejí do České republiky. Kromě predikce vývoje české extremistické scény umožňují zahraniční zkušenosti vyhodnocovat efektivitu

konkrétních opatření přijatých v jednotlivých evropských zemích a analyzovat možnost jejich aplikace také v ČR. Nicméně schopnost České republiky čelit pravicovému extremismu je na vysoké úrovni a pro některé další státy může být inspirací.

2 TRESTNÁ ČINNOST S EXTREMISTICKÝM PODTEXTEM

Trestná činnost s extremistickým podtextem je závažným sociálně patologickým jevem. Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen „MVČR“) definuje tuto trestnou činnost jako „formy trestné činnosti, o nichž je důvod se domnívat, že byly extremistickými postoji motivovány nebo ovlivněny. Alternativně lze v řadě případů používat i pojmu kriminalita motivována rasovou, národnostní nebo jinou sociální nenávistí“. Tento typ trestné činnosti je obdobou tzv. hate crime, koncepce, jež bude v následujících kapitolách rozebrána. MVČR dále zpřesňuje trestnou činnost s extremistickým podtextem slovy: „Jde o jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku a jeho pohnutkou je apriorní nenávist vyplývající z příslušnosti adresáta útoku k rase, národnosti, náboženství, třídě či jiné sociální skupině, přičemž specifickým typem zařaditelným do této kategorie kriminality jsou také útoky proti symbolům či představitelům existujícího společenského systému, jsou-li motivovány apriorní nenávistí vůči němu.“ Ve výčtu příkladů spáchaných trestných činů, které můžeme zahrnout do této specifické kategorie trestné činnosti, můžeme uvést například vraždu, výtržnictví, hanobení rasy, národa a přesvědčení, vydírání, ublížení na zdraví, omezení osobní svobody, podněcování k národnostní a rasové nenávisti, genocidu a další [94], [18].

Z pohledu policie a zpravodajských služeb se tento druh kriminality vyznačuje vysokou volatilitou. Důležitými faktory zvyšujícími aktivitu extremistů jsou především sociální, politické a ekonomické podmínky. Dynamičnost této problematiky klade vysoké nároky na odbornost a profesionalitu bezpečnostních složek. Prokázání trestné činnosti s extremistickým podtextem je velice složitý proces, jež v policejní praxi naráží na řadu překážek. Jednou z nich může být například nevyhovující terminologie. Již Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2010 konstatuje, že pojmy jako trestná činnost s extremistickým podtextem či extremistická kriminalita jsou značně omezující, nevyhovující a do budoucna neudržitelné. Neumožňují totiž v trestně právní rovině takto vnímat a postihovat řadu trestných činů, jež jsou spáchány z nenávistných pohnutek. Mnohem objektivnější se tak jeví termíny jako trestný čin z nenávisti, nenávistný incident nebo ekvivalent k hate crime, trestný čin z nenávisti. Nicméně ani po devíti letech v této oblasti nenastal žádný posun a pojmy trestná činnost s extremistickým podtextem či extremistická kriminalita jsou i přes své limity nadále užívány [94], [58].

Trestná činnost s extremistickým podtextem je široká oblast zahrnující nejrůznější formy jednání. Obecně však lze podle doktorky Vegrichtové rozlišit tři základní kategorie trestných činů s extremistickým podtextem na brachiální, verbální a grafickou. Tyto tři kategorie jsou teoretickým vyjádřením druhů trestné činnosti, v praxi se však setkáváme i s činy, jež jsou kombinací těchto forem trestné činnosti [96].

Brachiální neboli násilná trestná činnost s extremistickým podtextem se vyznačuje vysokou mírou agresivity a brutality. Tyto útoky proti minoritním částem společnosti jsou páčány pod záštitou vlastenectví a patriotismu, přičemž brachiální extremistická trestná činnost může nabývat podoby fyzického i psychického násilí. Cílem těchto útoků je především demonstrace síly a zastrašení menšin. Pro tyto činy je charakteristická spontánnost a nepřipravenost, zpravidla jsou reakcí na vzniklou situaci. Často jsou také doprovázeny konzumací alkoholických nápojů či psychotropních látek, jež mají jistý aktivizační účinek kombinovaný se sníženou schopností sebekontroly [96], [92].

Verbální trestná činnost extremistů v sobě zahrnuje provolávání hesel, jež v sobě nesou odkaz na ideologie potlačující lidská práva, slovní urážky adresované na základě etnické příslušnosti, nebo také například texty písní s rasově nesnášenlivými texty. Vzestupnou tendenci mají především verbální útoky na příslušníky bezpečnostních sborů či soudních znalců. Na vzestupu je rovněž grafická trestná činnost extremistů. Za nárůstem tohoto typu kriminality stojí zejména rozvoj moderních technologií, který umožňuje snadné sdílení, šíření a tvorbu takto závadového materiálu. Tím mohou být například plakáty, šablony, texty a další materiály s rasovým podtextem. Prostředí internetu zároveň poskytuje potřebnou míru anonymity, což představuje další faktor znesnadňující práci vyšetřujících orgánů. Dále do této kategorie lze zahrnout vyvěšování transparentů, sprejování nápisů, hanobení objektů nebo publikace s extremistickým obsahem [96].

Jedním z míst, kde můžeme nejčastěji narážet na extremistické projevy, je aktuálně virtuální svět. Extremistické webové stránky, jejichž poskytovatele mají sídlo mimo Českou republiku, využívají jisté nedotknutelnosti. Pokud vyžaduje česká policie informace o osobě, která umísťuje texty na webových stránkách se sídlem v zahraničí, musí se prostřednictvím institutu právní pomoci obrátit na orgány činné v trestním řízení konkrétního státu. K tomu, aby stát získal požadované informace, musí být naplněna podmínka oboustranné trestnosti, což znamená, že spáchaný skutek musí být trestný nejen v České republice, ale také v daném státě. Většina webů s extremistickým podtextem je umístěna ve Spojených státech amerických z důvodu značně odlišného přístupu v oblasti svobody slova a projevu. Tedy obsah

webových stránek, který v České republice naplňuje skutkovou podstatu některého trestného činu s extremistickým podtextem, nemusí být trestný ve Spojených státech amerických a americké orgány tudíž nemají právní titul k předání informací [60].

K nárustu extremistických projevů a kriminality došlo na území České republiky zejména po roce 1989. V této době se malé nevýznamné skupiny transformovaly na organizované skupiny s programem a ideologií. Rozmach těchto ideologií umožnily také systémové a organizační změny, které musely nastat v Policii ČR po transformaci země v demokratický stát. Zkušenosti s extremistickou problematikou byly minimální a její potírání naráželo na vymezení hranice mezi těmito aktivitami extremistů a svobodou projevu, shromažďování a dalšími právy, které zaručuje právní stát. Postupem času se zejména zásluhou policistů a jejich zájmem o tuto oblast podařilo vybudovat funkční a efektivní strukturu boje proti extremismu. Díky erudovaným specialistům na oblast extremismu se významně zvýšila efektivita státu v eliminaci jeho projevů [96].

2.1 Vybraní aktéři boje proti extremismu

Trestnými činy s extremistickým podtextem se zabývají úseky Policie ČR, které disponují specialisty na tuto problematiku. Přičemž pojem specialista není nikterak vágním, ale přesně nadefinovaným Závazným pokynem policejního prezidenta 94/2010 o činnosti na úseku extremismu, sekt a diváckého násilí. Obecně bychom mohli aktéry boje proti extremismu v Policii ČR rozdělit na útvary s celorepublikovou působností a útvary s územně vymezenou působností. V případě útvarů s územně vymezenou působností se jedná o krajská ředitelství policie jednotlivých krajů doplněná navíc o specialisty z Obvodního ředitelství hlavního města Prahy I-IV. Útvary s celorepublikovým působením jsou: Národní centrála proti organizovanému zločinu¹⁴– Odbor terorismus a extremismus, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV¹⁵ a Úřad kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality Policejního prezidia Policie ČR. Poslední zmiňovaný útvar se podílí na boj s extremismem také ve smyslu vydávání metodických pokynů [96].

¹⁴ Útvar vznikl 1. 8. 2016 sloučením Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu SKPV a Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality SKPV.

¹⁵ Služba kriminální policie a vyšetřování.

2.1.1 Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie

Zvlášť nebezpečný organizovaný zločin s extremistickým podtextem, jak již bylo zmíněno, je v gesci Národní centrály proti organizovanému zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR. Detektivové rozkrývající tuto trestnou činnost se při své práci pohybují v mezích zákonného zmocnění, kdy:

1. Dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „ZPČR“), působí ve stádiu před zahájením procesu. Získávají poznatky o trestné činnosti a postupují dle oprávnění definovaného v § 69 a dále působí v zájmovém prostředí dle § 70;
2. Dokumentují konkrétní trestnou činnost v přípravném řízení trestním v úseku prověřování a vyšetřování dle Části druhé zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) [94].

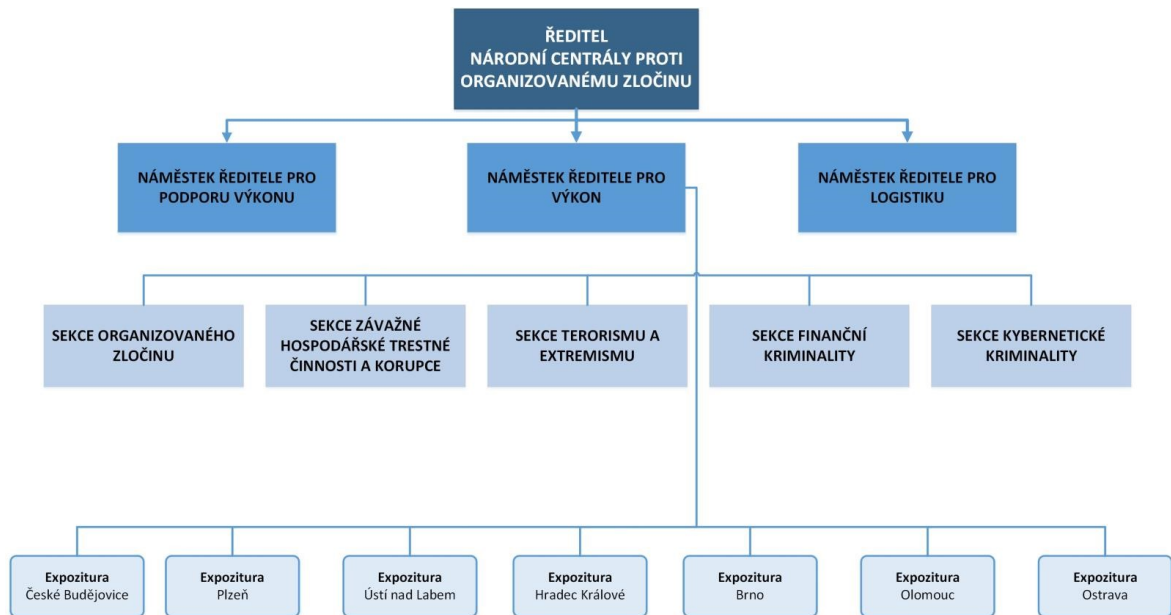
Národní centrála proti organizovanému zločinu plní funkci výkonného pracoviště služby kriminální policie a vyšetřování v rámci celého území České republiky. Do jeho kompetence patří obzvláště organizovaný zločin, závažná hospodářská trestná činnost a korupce, kybernetická kriminalita, terorismus a extremismus. Zároveň je také koordinačním, metodickým a kontrolním pracovištěm. V neposlední řadě NCOZ spolupracuje s mezinárodními institucemi – Europol¹⁶, Interpol¹⁷, Eurojust¹⁸ apod. [76].

Organizační struktura daného útvaru je nastavena tak, aby efektivně plnila úkoly při vyhledávání, prověřování, dokumentování a objasňování obzvláště závažné organizované trestné činnosti. Vedení a ústřední pracoviště centrály s konkrétními specializovanými pracovišti se nachází v Praze. K zajištění celorepublikového působení je činnost centrály přenesena do regionu na jednotlivé expozitury. Ty se primárně zabývají trestnou činností páchanou v rámci jejich regionu. Jednotlivé expozitury jsou dislokovány v Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně, Olomouci a Ostravě [76].

¹⁶ Organizace patří pod Evropskou unii, zabývá se prevencí a potíráním organizované trestné činnosti.

¹⁷ Největší policejní organizace na světě, zabezpečuje mezinárodní spolupráci v kriminálně-policejní oblasti.

¹⁸ Orgán Evropské unie zabezpečující mezinárodní justiční spolupráci mezi členskými státy EU.

Obr. 10: Organizační struktura Národní centrály proti organizovanému zločinu.

Zdroj: [62].

Sekce terorismu a extremismu vyhledává, monitoruje a rozpracovává případy organizované extremistické kriminality, kdy aktivity takovýchto skupin přesahují rámec krajů nebo republiky nebo vykazují prvky terorismu. Činnost specialistů směřuje k dokumentaci trestné činnosti pro postih pachatelů. V oblasti komunikace se zahraničními partnery hraje také velmi důležitou roli Národní kontaktní bod pro terorismus. Pomocí tohoto oddělení je policie schopna rychle rozpoznat nastupující trendy a potencionální hrozby v oblasti extremismu a terorismu v zahraničí, které mají potenciál translokace na území České republiky [96].

2.1.2 Vězeňská služba ČR

Vězeňská služba České republiky (dále jen „VS ČR“) je ozbrojeným sborem, jenž má na starosti provoz vězeňských zařízení, výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. VS ČR je prvoinstančně řízena Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR, které spadá pod Ministerstvo spravedlnosti ČR. Pravicoví extremisté, kteří se dostanou za své aktivity do vězeňského systému ČR, jsou při tzv. typování vyselektováni jako osoby nutné podrobně sledovat. Schopnost personálu věznic rozpoznávat potencionálně nebezpečné vězně, ve smyslu vyznávání ideologií pravicového extremismu, zvyšují kontaktní osoby, které se extremismem dlouhodobě zabývají. Tyto kontaktní osoby sledují pohyb osob navázaných na extremistickou scénu v rámci vězeňských zařízení na území ČR, provádí odborná školení pro zaměstnance VS ČR a jsou také členy mezinárodních organizací, jejichž činnost je zaměřena na

extremismus. Tyto internacionální platformy umožňují sdílení cenných zkušeností mezi jednotlivými státy [96], [95].

Úloha VS ČR v oblasti pravicového extremismu spočívá v zamezení aktivit jeho vyznavačů ve vězeňském prostředí, které bychom v zásadě mohli rozdělit na:

1. Korespondence a jiné formy podpory;
2. Zneužívání elektronických zařízení umožňujících přístup na internet (sociální sítě);
3. Provádění náborové činnosti a radikalizace;
4. Tetování chovanců [95].

Kontrola korespondence představuje důležitou část sledování extremistů ve věznicích. V pravicovém extremismu je významně využívána korespondence v rámci tzv. projektu Powinnost. Ten je založen na podpoře uvězněných extremistů, kteří jsou vnímáni jako Prisoners of war, tedy váleční vězni. Extremisté jsou v tomto konceptu chápáni jako oběti systému a jejich trestná činnost je pojata jako vlastenecká povinnost. V korespondenci extremistů jsou zpravidla použity zkratky, hesla, čísla a další symboly extremistické scény – například pozdrav slunci, což je metafora nacistického pozdravu paží. Dopisy mají spíše povzbuzující charakter, neobsahují zásadní informace, které by měly vliv na jiné aktivity extremistů [95].

Velkým problémem vězeňských systémů po celém světě je v současnosti výskyt mobilních telefonů, umožňujících přístup na internet a sociální sítě, mezi vězni. Pokud je v České republice u vězně takovýto přístroj nalezen, vystavuje se tato osoba nebezpečí udělení některého z kázeňských trestů, popřípadě s takovou osobou může být zahájeno trestní stíhání. Sociální sítě jsou vězni využívány k rychlé komunikaci, sebe prezentaci, k ukázkám vězeňského života nebo také k dehonestaci personálu věznic [95], [98].

Teroristické útoky z Berlína či Paříže ukázaly v plné míře nebezpečí radikalizace ve vězení. Radikalizaci můžeme chápat jako „dynamický a víceúrovňový proces, v rámci něhož jedinec postupně prochází osobnostní a hodnotovou transformací a přiklání se k akceptaci a identifikaci s extremistickými ideologiemi či náboženským extremismem a je ochoten a srozuměn páchat ve jménu těchto forem extremismu násilné skutky, které mohou mít charakter teroristického útoku.“ A právě věznice, díky jisté izolaci od společnosti i omezujícím pravidlům fungujících uvnitř vězeňských zařízení a násilnému prostředí, vytváří vhodné podmínky pro radikalizaci a inklinaci k agresivitě vězněných osob. Důvody jednotlivců k participaci na aktivitách extremistů ve vězení se mohou samozřejmě lišit. Nicméně v obecné rovině hrají

významnou roli především dva faktory. Prvním takovým faktorem je ochrana před spoluvězni ubytovanými na stejném oddělení, kterou jednotlivci extremistická skupina poskytuje. Druhým faktorem je osobní profit jednotlivce. Ten nejčastěji nabývá materiálního charakteru v podobě některé z žádaných komodit, jakými jsou například káva či tabákové výrobky [96], [95].

Poslední zmiňovanou aktivitou pravicových extremistů ve věznicích je tetování. Tento fenomén zčásti již popisuje kapitola o symbolice pravicového extremismu. Nicméně v prostředí věznic má tetování velký význam. Nejenže lze na jeho základě získat podrobnější obrázek o minulosti, názorech a přesvědčení odsouzených, ale v případě výskytu nových tetování lze včas identifikovat počínající radikalizaci jednotlivých osob. Extremistická symbolika zakomponovaná do tetování lze rozdělit do tří kategorií: symbolika se zjevným rasovým motivem, symbolika s latentním rasovým motivem a symbolika prostá rasového motivu. Tetování je ve věznicích samozřejmě zakázanou aktivitou, za kterou hrozí kázeňský trest nejen majiteli tetování, ale také všem, kteří se na této aktivitě spolupodíleli [51], [95].

Nutným předpokladem pro zabránění radikalizace vězňů je včasná detekce projevů počínajícího posunu k hodnotám extremistů. To je možné pouze v případě, bude-li vězeňská služba disponovat odbornými znalostmi umožňujícími identifikaci nebezpečných změn chování. Příklady vzdělávání personálu věznic v oblasti extremismu jsou odborná školení pro VS ČR zaměřená na detekci radikalizace v prostředí věznic, pořádaných Policejní akademií České republiky.

2.1.3 Zpravodajské služby

Podle zákona 153/1994 sb. o zpravodajských službách České republiky: „Bezpečnostní služba zabezpečuje informace o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky.“ Svěřený mandát staví tuto bezpečnostní složku v oblasti boje proti extremismu především do role poskytovatele informací, jimiž podporuje rozhodovací činnost státních a policejních orgánů v oblasti jejich působnosti. Výstupy práce zpravodajských služeb se promítají zejména do tvorby bezpečnostní politiky státu a představují nenahraditelný zdroj informací ke zvládnutí bezpečnostní situace. Žádná zpravodajská služba zároveň nedisponuje jakýmkoliv výkonnými pravomocemi policejního typu. V českém pojetí tedy zpravodajské služby nejsou orgány činné v trestním řízení a jejich činnost tudíž nesměruje k prokázání naplnění skutkové podstaty trestného činu

s extremistickým podtextem. Informace získané prostřednictvím zpravodajských služeb neslouží k usvědčování pachatelů a nemají povahu důkazu použitelného v procesu trestního řízení [94], [27].

Výše popsané nastoluje legitimní a logickou otázku, proč nevyužít relevantní a legitimně získané informace k dokumentaci, popřípadě jako důkazní materiál v trestním řízení. Tuto možnost upravuje vnitřní právní úprava jednotlivých států. Většina států se v trestním řízení přiklání k podpůrné roli informací získaných zpravodajskými službami. Jedním z důvodů je ochrana zdroje informací a možnost jeho dalšího využití. Existují ale také země, jako například Slovensko nebo Německo, kde důkazy získané zpravodajskými službami jsou v trestním řízení použitelné. Česká republika se řadí ke státům, kde je důkazní použití informací získaných informačními službami nepřípustné. Je potřeba také zmínit, že i v zemích, které umožňují důkazní použití těchto informací, tohoto institutu využívají pouze v krajních případech. Jednou z oblastí, jak zefektivnit boj proti extremismu, by tak mohla představovat legislativa umožňující za konkrétních okolností důkazního použití informací získaných prostřednictvím informačních služeb [94], [64].

2.2 Průběh vyšetřování

U trestných činů, které spadají do skupiny trestné činnosti s extremistickým podtextem, je v rámci dokazování nezbytné dokazovat tzv. pohnutku. Pohnutka může mít vliv na právní posouzení stíhaného skutku, může být polehčující i přitěžující okolností a má vliv i na jiná rozhodnutí, jako jsou výjimečný trest, ztráta vyznamenání apod. Z psychologického pohledu můžeme pohnutku vnímat jako vnitřní přesvědčení osoby k určitému jednání. Stopy dokazující pohnutku jsou zajišťovány z několika zdrojů. Kriminalisté tyto stopy rozdělují na paměťové a materiální [94].

Paměťová stopa je v podstatě svědectví člověka, v jehož paměti je zanesena vzpomínka související s trestným činem. Materiálními stopami jsou pak všechny ostatní. Pohnutku pachatele k určitému jednání z nenávisti lze zjistit například:

1. Výpovědi podezřelého;
2. Výpovědi svědka, poškozeného;
3. Z materiálních stop – chemické stopy, digitální stopy, stopy psacích prostředků, věcné stopy [65].

Materiální stopy tak mohou být zajištěny také ohledáním místa činu, kdy lze přímým pozorováním vydedukovat motivaci pachatele ke spáchání činu. Tato dedukce může být učiněna na základě zanechaných symbolů, nápisů, vzkazů. Pokud tedy například skupina neonacistů napadne objekt, kde se zdržují příslušníci některé etnické menšiny, a zanechá zde na zdech symboliku odkazující na nacismus, je tento projev pohnutky zajištěn ohledáním, nejčastěji vyfotografováním. Takovýto materiál se pak stává součástí protokolu o ohledání. Zároveň jsou zajištěny stěry k chemickému zkoumání, jež může v dalším stádiu vyšetřování pomoci k identifikaci pachatele. Nezřídka dochází také k doprovodnému projevu pachatele, který svědčí o jeho pohnutce, a sice k přihlášení se k činu v komentářích diskuzí, sociálních sítí apod. V komunikačních technologiích využívaných extremisty tak může vyšetřovatel dohledat motiv pachatele či pachatelů a podle zjištěných informací přikročit k dalšímu kroku vyšetřování, například využití některého ze zajišťovacího institutu [98], [65].

Samotné vyšetřování detektivů začíná na základě podnětu vycházejícího z operativně pátrací činnosti Policie ČR, informací z veřejných zdrojů, podnětů učiněných oběťmi a podnětů od občanů či jiných subjektů. Podněty od občanů přichází ve formě trestního oznámení, které:

1. Může podat kdokoliv;
2. Lze podat jak písemně, tak ústně;
3. Je možné podat na kterémkoliv oddělení policie [96], [94].

Orgány policie jsou povinny toto oznámení přijmout a vyšetřit. Vznese-li oznamovatel požadavek být v dané věci informován, policie je povinna podavatele vyrozumět ohledně úkonů provedených policií v dané záležitosti do 30 dnů. Oznámení obsahuje informace jako:

1. Totožnost (pachatele či pachatelů, obětí, svědků) – nezná-li oznamovatel totožnost jednotlivých aktérů, uvede co nejpřesnější popis těchto zainteresovaných osob;
2. Popis skutku;
3. Místo spáchání skutku;
4. Doba spáchání skutku;
5. Jak k události došlo (popis jednání všech zúčastněných osob);
6. Čím byl čin spáchán;
7. Domnělý motiv pachatele podle názoru oznamovatele;
8. Újma obětí (zdravotní, majetková, psychická apod.) [96].

U grafické či mediální formy této kategorie kriminality bývají často oznamovateli různá sdružení, zpravidla zabývající se ochranou práv národnostních menšin. Dále u mediální

a v omezené míře také verbální formy jsou podněty výsledkem operativně-pátrací činnosti. Přičemž, podle výstupů projektu publikovaného v knize Aktuální aspekty extremismu v České republice, je nejčastěji využívaným postupem operativní šetření v prostředí, sledování otevřených zdrojů a využití informátora. Všechny tyto postupy lze zařadit do operativně pátrací činnosti [96], [94].

2.2.1 Operativně pátrací činnost

V obecném pojetí představuje tato činnost ucelený systém postupů používání operativně-pátracích prostředků a podpůrných operativně-pátracích prostředků, prováděných pověřeným policejním orgánem. Operativně pátrací činnost, dle § 73 ZPČR, je využívána především pro získávání informací prostřednictvím informátorů, jež se pohybují v zájmovém prostředí. Infiltrace prostředí samotným detektivem není považována za vhodný postup, neboť jeho prozrazením může dojít k ohrožení jeho života či zdraví. Pomocí informátora jsou zjišťovány například strategie, postupy, připravované akce dané organizace apod. Operativně pátrací činnost využívá operativně pátrací prostředky. Těmi se dle § 158b trestního řádu rozumí předstíraný převod, sledování osob a věcí a nasazení agenta. S využitím těchto prostředků je zjišťována například organizační struktura zájmové skupiny, funkce jednotlivých zainteresovaných osob nebo dělba činností v rámci organizace. Mezi podpůrné operativně-pátrací prostředky můžeme zařadit informátora, krycí prostředky, zabezpečovací techniku, zvláštní finanční prostředky. Tyto prostředky rovněž vymezuje ZPČR [96], [94].

Nejvyužívanějším operativně pátracím prostředkem je dle § 158d trestního řádu sledování osob a věcí. Tento prostředek je důležitý ve vztahu zajištění informací ohledně kontaktů sledovaných osob, jejich denních režimů, vyjasnění vztahů mezi jednotlivými členy skupiny, zkrátka co nejpřesnější dokumentaci prostředí, ve kterém skupina působí. Sledování může zároveň odhalit spolupráci s jiným subjektem i s mezinárodním přesahem. S rozvojem moderních technologií, musely bezpečnostní složky svou pozornost věnovat také virtuálnímu světu. Sledování v síti internet je uskutečňováno utajovaným způsobem specializovanými pracovišti Policie ČR. Sledováním mohou být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, avšak pouze na základě písemného povolení státního zástupce. V případech, kdy má být zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství či jiných písemností uchovávaných v soukromí, je zapotřebí předchozího povolení soudce [94].

Výstupy sledování vyhodnocují specialisté na dokumentaci extremistické trestné činnosti Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (dnes NCOZ). V některých částech je listinný, obrazový a zvukový materiál předkládán znalcům, kteří takovýto důkazní materiál posuzují. K využití znalců dochází při předložení zajištěných materiálů, a to nejen ze sledování osob a věcí, ale také při využití některého ze zajišťovacího institutu (např. domovní prohlídka) [94].

Dalšími prostředky pro dokumentaci organizovaného zločinu v oblasti extremismu mohou být předstírání převodu, zadržení a otevření zásilek, ale také jejich záměna a sledování (dle § 86 – § 87c trestního řádu), využíván bývá také institut spolupracujícího obviněného (dle § 178a trestního řádu), v neposlední řadě také ochrana osob dle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob [94].

2.3 Koncept hate crime

Pojem hate crime lze do češtiny překládat jako zločin z nenávisti. V literatuře se však můžeme setkat i s dalšími českými synonymy, jako například trestné činy z nenávisti nebo nenávistně motivované trestné činy. Koncept vznikl v USA v sedmdesátých letech dvacátého století. Následující roky výrazně ovlivnil právní i politické debaty, což se promítlo i do legislativní oblasti USA. V devadesátých letech si koncept osvojily i některé další země, jako Velká Británie nebo Kanada. I když se z části objevuje i v jiných státech, lze říci, že se stále jedná o především angloamerický koncept. Protože každý stát přistupuje k pojmu hate crime trochu odlišně, Úřad pro demokratické instituce a lidská práva vymezil širokou právně nezávaznou definici pojmu, která vyhovuje všem členským státům Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (dále jen „OBSE“), a to takto:

1. Kterýkoliv trestný čin, včetně trestných činů proti osobám nebo majetku, kde je poškozený, místo nebo cíl zvolen kvůli skutečné či domnělé spojitosti, náklonnosti, přidružení, podpoře či příslušnosti ke skupině uvedené v části 2;
2. Skupina může být založena na základě charakteristik společných pro její členy, jako je skutečná či domnělá rasa, národnostní nebo etnický původ, jazyk, barva pleti, vyznání, pohlaví, věk, duševní či tělesné postižení, sexuální orientace či jiný podobný faktor [32], [60], [67].

Koncept hate crime se v prvopočátku soustředil především na fyzické násilí, postupně však vyvstala potřeba do konceptu implementovat také projevy verbální. Mimo jiné také pro široké dopady, jež má tato kriminální aktivita na jednotlivé části společnosti. Tato kriminální činnost dopadá na společnost v několika rovinách, jsou to:

1. Dopady na jednotlivce – psychologická, emocionální újma, sebeobviňování, jakož i intenzita násilí je u zločinů motivovaných z nenávisti větší než u jiných;
2. Dopady na napadenou skupinu – skupina, jež se stala obětí hate crime, je zároveň vystavena viktimizaci, neboť oběť je napadena kvůli tzv. kolektivní identitě¹⁹. Zločin tak má v obecné rovině zastrašující efekt;
3. Dopad na další sociálně slabé skupiny – zejména v případech, kdy je nenávist založena na ideologii nebo doktríně vymezující se proti více minoritním skupinám žijícím v dané společnosti;
4. Dopad na společnost – rozlišování lidí ve společnosti na základě náboženství, rasy, sexuální orientace apod. přispívá k nesnášenlivosti komunit mezi sebou, zvyšuje napětí ve společnosti a vede ke konfliktům [60], [65].

Hate crime se často překrývají s jinými specifickými typy kriminálního jednání, jako je například terorismus, jehož ataky jsou většinou namířeny proti širším sociálním skupinám, které mají být zastrašeny. Teroristické útoky jsou tak rovněž zločiny z nenávisti. Andrew Hiller a Nick Gambo popisují formy hate crime jako:

1. Fyzické útoky, které rozlišujeme podle způsobu provedení: od náhodných útoků po důkladně připravené, od použití fyzické síly až po užití různých zbraní;
2. Poškození majetku;
3. Šikanu;
4. Obtěžování;
5. Verbální útoky;
6. Útočné grafity a dopisy [60].

Avšak i v zemích, které mají ve své právní úpravě implementovaný koncept hate crime, probíhá podobná debata jako v České republice, a sice o vhodnosti a dostatečnosti pojmů spo-

¹⁹ Skupině obyvatel se stejným znakem je přiřčena jednotná charakteristika.

jených s tímto druhem kriminality. Samotný koncept hate crime přirozeně také podléhá kritice. Kritiky konceptu bychom mohli rozdělit do několika skupin. První skupina kritiků upozorňuje na nedostatečnost, popřípadě nejasnost pojmu, v zásadě jej však neodmítá a snaží se o jeho zpřesnění. Druhá skupina zpochybňuje možnost implementace konceptu ve všech zemích. Jeho aplikace je podle této skupiny podmíněna kulturním a civilizačním prostředím, dále podle této skupiny kritiků není vhodná aplikace konceptu v zemích, kde již existuje jiný koncept postihování trestných činů páchaných z nenávisti. V krajním případě by tato fúze mohla být kontraproduktivní a mohla by vnést do této oblasti ještě více nejasností a nejednoznačnosti. Konečně poslední skupina kritiků odmítá samotnou podstatu konceptu. Motiv jeho odmítání se však u jednotlivých členů této pomyslné třetí kategorie dosti liší. Jedním z argumentů, proč je koncept odmítán, je myšlenka, že koncept rozděluje společnost do nepřátelených skupin s jednotnou identitou existujících vedle sebe. Další argumentem je odmítání „zvyhodňování“ určitých obětí ve smyslu vyšší sazby pro pachatele a jiných disproporcí oproti stejnému trestnému činu, kde není zahrnut koncept hate crime jako přitěžující okolnost. V tomto segmentu odpůrců se však vyskytují i skupiny schvalující násilí a diskriminaci minorit ve společnosti [60].

Odborníci z oblasti kriminologie upozorňují zejména na nejednoznačné vymezení pojmů hate crime. Právě proto se vedle termínu hate crime v řadě zemí vyskytují další zpřesňující pojmy, jako je „bias crime“ – zločiny z předpojatosti versus všechny ostatní zločiny. Tedy „non-bias crime“ – nehraje zde roli zaujatost vůči určité skupině, „bias criminal“ – označení pachatele zločinu z předpojatosti, „bias-motivated offences“ – trestná činnost motivována předpojatostí, „bias motivation“ – motiv pramenící z předpojatosti, dále „bias intent“ – úmysl pramenící z předpojatosti, popřípadě „bias motivated behaviour“ – chování motivované z předpojatosti [69].

Analýza pro ministerstvo vnitra zabývající se možnostmi aplikace hate crime do prostředí České republiky tuto implementaci nedoporučuje. I přes dílčí nedostatky, které je možno odstranit, se jeví stávající systém jako účinný. Koncept hate crime vznikl v USA za jiných společenských a kulturních podmínek a sloužil k jiným cílům, než které sleduje Česká republika. Navíc koncept kriminality s extremistickým podtextem umožňuje flexibilní kombinaci s přístupem hate crime. Dále dosavadní systém umožňuje evidovat trestné činy přesněji, než je tomu u konceptu hate crime. Jedná se například o případy se smíšeným motivem, kdy čin sice mohl být spáchán z nenávisti, avšak jako hlavní (dominující) motiv byl shledán jiný.

Na závěr zpráva konstatuje vhodnost konceptu hate crime jako doplňkového nástroje statistik a specializace policistů a státních zástupců u činů, které jsou stíhány a souzeny podle samostatných skutkových podstat, specifických skutkových podstat i přitěžujících okolností dle hate crime vymezení, ale nespáchaly je osoby napojené na extremistickou scénu. Jako vhodný termín pro české prostředí se jeví „trestné činy s kolektivní předsudečnou motivací“ [60].

2.4 Statistiky trestných činů s extremistickým podtextem

Kriminalita s extremistickým podtextem je sledována na všech úrovních bezpečnostních složek státu. Nejvyšší vypovídající hodnotu mají dlouhodobé trendy, jejichž obraz můžeme získat ze statistických dat Policejního prezidia ČR, výročních zpráv a jiných podkladů zpracovaných Policií ČR. Na základě těchto dokumentů lze vysledovat vývoj extremistické kriminality. Následující tabulka uvádí počet zaevidovaných a následně objasněných trestných činů s extremistickým podtextem v jednotlivých letech [32].

Tab. 3: Statistika trestných činů s extremistickým podtextem na území ČR z let 2010–2018.

Rok	Zaevidováno TČ	Podíl na celkové kriminalitě (%)	Objasněno TČ	Stíháno a vyšetřováno osob
2010	252	0,08	168	231
2011	238	0,08	157	246
2012	173	0,06	116	208
2013	211	0,06	144	198
2014	201	0,07	132	157
2015	175	0,07	114	154
2016	143	0,07	99	Nedohledáno
2017	153	0,08	102	132
2018	179	0,09	107	136

Zdroj: [22].

Dlouhodobě nejvíce frekventovaným trestným činem s extremistickým podtextem je trestný čin založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 zákona č. 40/2009 Sb., dále § 404 projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka a § 405 popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy. Za období 2010–2018 nepřekročil podíl trestných činů s extremistickým podtextem 0,1 % z celkového množství spáchaných skutků. Podnětem k zamyšlení je pak relativně nízká objasněnost extremistické kriminality – ta činí v období 2010–2017 přibližně 66,8 %, z čehož vyplývá, že zhruba 1 ze 3 trestných činů s extremistickým podtextem zůstává neobjasněn. Z následující tabulky vyplývají lokality nejvíce zatížené extremistickou kriminalitou [21].

Tab. 4: Počet evidovaných trestných činů s extremistickým podtextem v krajích.

Kraj	2014	2015	2016	2017	2018
Hl. m. Praha	40	24	34	34	51
Středočeský	20	20	14	10	17
Jihočeský	13	11	6	6	12
Plzeňský	7	7	9	8	18
Karlovarský	4	1	0	3	1
Ústecký	28	18	19	19	29
Liberecký	4	7	8	6	5
Královehradecký	10	10	2	8	6
Pardubický	2	0	4	2	1
Vysočina	3	5	3	4	3
Jihomoravský	16	15	9	7	12
Olomoucký	12	14	7	9	5
Moravskoslezský	37	26	12	27	14
Zlínský	5	17	16	10	5

Zdroj: [22].

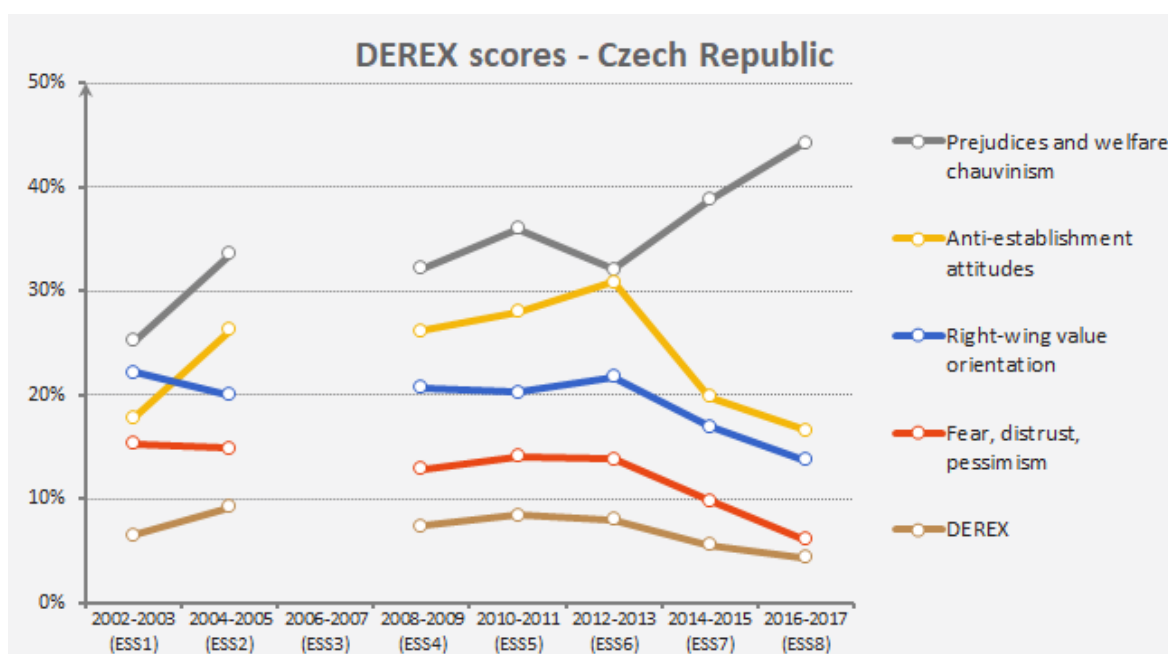
Na základě sledování bylo identifikováno 14 okresů, jež jsou dlouhodobě zatíženy extremistickou kriminalitou. Mezi tyto okresy patří České Budějovice, Plzeň, Ostrava, Kladno, Písek, Most, Česká Lípa, Trutnov, Pardubice, Bruntál, Opava, Přerov, Karviná a Brno. Tabulka výše, uvádějící počty evidovaných trestných činů v jednotlivých krajích České republiky z let 2014–2018, většinu z těchto 14 okresů zatížených dlouhodobě kriminalitou s extremistickým podtextem potvrzuje, nicméně na základě statistiky PČR by do těchto lokalit měla být zařazena nově i Praha. Naopak Pardubický kraj v těchto letech nevykazuje zvýšenou kriminalitu tohoto typu. Je nasnadě analyzovat příčiny poklesu kriminality s extremistickým podtextem v Pardubickém kraji a zvážit možnost aplikace opatření, jež vedla k tomuto úbytku i v dalších krajích. Nicméně za tímto úbytkem může stát také špatné vyhodnocování trestných činů s extremistickým podtextem [34].

Výše uvedená data nám mohou nastínit úroveň kriminality s extremistickým podtextem, avšak je zapotřebí k nim přistupovat rezervovaně. Úroveň tohoto konkrétního typu kriminality může být daleko vyšší, a to hned z několika důvodů. Zaprvé je to fakt, že se u obětí trestných činů nerozlišuje národnost ani etnicita. Aby byl trestný čin zahrnut do statistik jako trestný čin z nenávisti, je zapotřebí, aby policista při vypisování formuláře o trestném činu vyhodnotil tento skutek jako trestný čin s extremistickým podtextem. Za další je také zapotřebí vzít v potaz, že řada lidí se ke své národnosti nehlásí. Pro tyto a další důvody mají výše uvedená data omezenou vypovídající hodnotu [32].

Represálie uplatňované státními institucemi fungují efektivně a českou extremistickou scénu prakticky paralyzovaly. Dílčí nedostatky, jako například nevyhovující terminologie v oblasti trestných činů s extremistickým podtextem, nepředstavují zásadní problém pro potírání pravicového extremismu, nicméně její zpřesnění by bylo nanejvýš vhodné a přínosné. Předmětem diskuse je rovněž zvýšení právní ochrany dalších minorit v České republice. V české právní úpravě trestního zákona nejsou jako obecné přitěžující okolnosti ani jako kvalifikované skutkové podstaty uvedeny pohnutky ke spáchání trestného činu pramenící ze sexuální orientace, věku či zdravotního stavu oběti. Jako nedostatečné se ukazují také personální stavy znalců v justici, kteří posuzují extremistické projevy. Přetížení znalců by bylo možno eliminovat například nevypracováváním posudků u notoricky se opakujících, všeobecně známých projevů extremismu. Represivní složky státu disponují erudovanými odborníky a v potírání pravicového extremismu jsou vysoce efektivní. Značné rezervy však zůstávají v oblasti prevence. Úsilí státu v oblasti extremismu by v následujících letech mělo směřovat k vytvoření rámce spolupráce s nestátním sektorem.

3 DETERMINANTY ÚSPĚCHU EXTREMISTICKÉ STRATEGIE

Úspěch extremistů je odkázán na řadu faktorů ve společnosti. Obecně bychom mohli tvrdit, že jejich vliv roste úměrně s narůstajícím napětím ve společnosti, přičemž škála zdrojů napětí je velice různorodá. Sledovat kontinuálně potenciál extremistické scény nám může pomoci například DEREK index, který vyjadřuje poptávku po pravicovém extremismu ve společnosti. Index každé dva roky vyhodnocuje změny v přístupech a hodnotách společnosti ve více než 30 evropských zemích a zemích středního východu. Výstupem je hodnota vyjadřující míru – předsudků a sociálního šovinismu, proti systémového přístupu, orientaci na hodnoty pravicového extremismu a strach, nedůvěřivost a pesimismus ve společnosti [78].

Obr. 11: DEREK index pro Českou republiku.

Zdroj: [78].

Z grafu můžeme vyčíst stoupající tendenci předsudků a sociálního šovinismu, který dosáhl prozatímního maxima v posledním sledovaném období. Strmější nárůst tohoto fenoménu můžeme však sledovat už v předchozím měřeném období (2014/15), kdy činil sedm procentních bodů. Tento trend můžeme přičítat zvýšenému počtu imigrantů z muslimských zemí v Evropě a zneužívání migrační tematiky xenofobně populistickými a extremistickými skupinami. Nicméně je třeba ocenit také zbývající sledované aspekty, které mají klesající tendenci. Také z tohoto důvodu je DEREK index pro Českou republiku relativně nízký.

Nicméně 44% výskyt předsudků a sociálního šovinismu ve společnosti rozhodně nemůžeme považovat za uspokojivý stav. Tato oblast sama o sobě představuje potenciál pro extremisty.

Ke snížení tohoto potenciálu je stěžejní nejdříve identifikovat rizikové skupiny a jejich důvody k adoraci extremismu. Jestliže odsuzujeme vyznavače extremismu za šíření nenávisti založenou na stereotypech, ani my bychom neměli sklouzávat ke stejnému principu nálepkování a obecně definovat extremisty jako primitivní, frustrované, násilné a neúspěšné jedince z nefungujících rodin. Samozřejmě i taková individua se v řadách extremistů mohou nacházet, nicméně škála příznivců extremismu je mnohem pestřejší. Zároveň se musíme ptát, proč a kdy je ve společnosti ochota tolerovat extremistické projevy. Z hlediska optimalizace preventivních programů můžeme považovat zodpovězení těchto otázek za klíčové [49].

3.1 Motivace mladých lidí podporovat extremisty

Jedním z faktorů úspěchu strategie extremistů je jejich zaměření se na mladé lidi, kteří tvoří nejpočetnější skupinu mezi vyznavači pravicového extremismu. Nejčastěji nastává posun k extremistickým idejím v životě jedince mezi dvanáctým až sedmnáctým rokem. Podle německého psychologa židovského původu E. H. Eriksona dochází mezi 12-19 rokem života k hledání vlastní identity a role ve společnosti. V této fázi lidského života hrají důležitou roli vrstevníci a vzory, které jedinec následuje. Proto můžeme tuto vývojovou etapu člověka pokládat za kritickou ve vztahu inklinace k extremismu. Motivaci mladých lidí podporovat extremistické skupiny nalezneme v průniku mezi úkoly, kterým čelí ve svém vývojovém stádiu, a tím, co extremistické skupiny nabízejí. Na jedné straně stojí dospívající člověk s nekompromisními postoji, černobílým viděním světa, který se snaží ve složitém světě zorientovat a odpovědět na otázku, kým vlastně je. Na straně druhé stojí extremistické ideologie poskytující jednoznačnost a absolutní platnost, trvalost a neměnnost vysvětlující veškeré dění. Extremistické skupiny navíc uspokojují potřebu sociálního ukotvení, které je pro člověka procházejícího si tzv. krizí identity mnohdy důležitější než samotná ideologie konkrétní skupiny. Touha mladého člověka po spravedlnosti bude naplněna, poddá-li se plně ideologii. K dosažení oné spravedlnosti je ochoten bojovat proti nepřítelům definovanými konspiračními teoriemi. K dosažení vyššího cíle je tak ospravedlněno i agresivní jednání, včetně fyzických útoků [94], [49], [76].

Zřejmě nejvíce vypovídající je srovnání projevů chování mladých lidí a extremistických ideologií JUDr. Josefa Pelanta, ve kterém zjistíme, že se tyto projevy a potřeby z velké části překrývají.

Tab. 5: Srovnání charakteristických rysů mladých lidí a extremistických ideologií.

Mladí lidé	Extremistické ideologie
Hyperkritičnost, radikálnost, preference síly, snaha vyniknout, provokovat.	Kritika všeho stávajícího, nekritické nadšení, prosazování ideálů za každou cenu.
Potřeba sociálního ukotvení, vymezit se.	Soudržnost uvnitř skupiny, boj proti společnému nepříteli.
Upřednostnění rychlých, jednoznačných a absolutních řešení.	Jednoznačnost a absolutní platnost vyznávané ideologie.
Snadno ovlivnitelní, nadšení pro ideály, spravedlnost.	Podřízení se ideologii přináší spravedlnost, spásu atd.

Zdroj: [94].

Mladí lidé, kteří se přidávají k extremistickým hnutím, jsou pak často také ochotni porušovat zákony. Proč tomu tak je, vysvětlují závěry z mezinárodního výzkumu pro delikvenci mládeže. Data byla sesbírána v České republice v roce 2013 a participovalo na nich 3 561 žáků sedmých až devátých tříd víceletých gymnázií (výzkumný vzorek tak tvoří mladí lidé v definovaném kritickém věku). Ze závěrů vyplývá, že kritickým sociálním faktorem zvyšujícím pravděpodobnost delikventního chování je zapojení jedince do rizikových skupin, zejména těch vrstevnických. Toto zjištění tak pouze podtrhuje nebezpečí plynoucí ze strany extremistických skupin, které pak mají na život jedince naprosto zásadní vliv. Zároveň je zřejmé, že cílit prevenci pouze na jednotlivce (kladení důrazu na morálku, sebekontrolu apod.) a rodičovskou kontrolu není dostačující. Je třeba brát zřetel také na sociální, kulturní prostředí, stejně jako na specifické problémy v dané lokalitě i v celé společnosti. Jistým překvapivým výstupem je pak menší vliv rodiny jako základního socializačního činitele na deliktní chování dospívajícího člověka. Nicméně je otázkou, jaký je vztah mezi rodinným prostředím a nejrizikovějším faktorem – vlivem vrstevnických sociálních skupin. Pokud funguje proaktivní funkce rodiny, která dokáže jedince ochránit od špatného vlivu a styku s rizikovými sociálními skupinami, pak nemůžeme roli rodiny podceňovat [70].

Konkrétní ukázkou působení na mladé lidi pravicovými extremisty je například akce Školní dvůr pořádaná Dělnickou mládeží. Akci popisují její organizátoři jako kulturně-osvětovou činnost, jejíž cílem je ideologické podchycení české a moravské mládeže. Meritum akce

spočívalo v rozdávání propagačních materiálů před vybranými základními a středními školami. Hlavní cíl, této v podstatě náborové činnosti se snahou o indoktrinaci mládeže, je nejvíce patrný právě z distribuovaných materiálů [78].

Obr. 12: Propagační materiály akce Školní dvůr.

Zdroj: [78].

Na obrázku vlevo můžeme vidět leták akce Školní dvůr propagující nacionalismus. Zajímavá je zejména rétorika, kterou Dělnická mládež použila. Na webových stránkách akce se při propagaci akce mimo jiné ptá: „Nelíbí se ti stav naší země a poměry, které v ní panují? Nesouhlasíš s protěžováním menšin na úkor našinců? Chceš bojovat za správnou věc proti bezpráví efektivními prostředky? Chceš být NĚKDO?“ Tyto sugestivní otázky dokazují, že tyto organizace jsou si velice dobře vědomy problémů, kterým čelí dospívající mladí lidé ve svém vývojovém stádiu. První z řady otázek tedy apeluje na hyperkritičnost mladých lidí. Druhá otázka spoléhá na ochotu mladých lidí radikálně řešit problémy s etnickými menšinami (tuto ochotu dokumentoval jeden z citovaných výzkumů v této kapitole). Třetí otázka pracuje s touhou po spravedlnosti. Konečně poslední otázka akcentuje potřebu sociálního ukotvení a někam patřit. Na obrázku vpravo pak vidíme obálku komiksu Kachny contra slepice. V něm vystupují slepice (coby etnické menšiny), které lžou, kradou, podvádějí a zneužívají kachny (slušné občany z řad většinové populace), které jsou pracovité, milé a důvěřivé. Posledním zvířetem v komiksu jsou husy (extremisté), které jsou špičkou mezi drůbeží, rychle

prokoukly lež slepic o toleranci, odmítly být psanci ve své zemi a hrdinně bojují proti slepicím [78].

Velkou vypovídající hodnotu v oblasti politického smýšlení mladých lidí představují studentské volby. Ty kopírují reálné volby a do jisté míry na nich lze predikovat budoucí vývoj celorepublikové politiky, neboť v nich hlasují lidé, kteří se zanedlouho stanou oprávněnými voliči. Ve studentských volbách 2017 do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky odevzdalo svůj hlas 40 068 studentů z 281 škol. Skupina škol byla složena ze 162 gymnázií, 132 středních odborných škol (SOŠ) a 36 učilišť (SOU)²⁰. Možností volit disponovali studenti starší 15 let. U středoškolských studentů v roce 2017 ve volbách do poslanecké sněmovny vyhrála Česká pirátská strana se ziskem 9 823 hlasů (25,52 %). Z pohledu této práce je však zajímavější volební zisk stran Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura 3 108 hlasů (7,76 %) a Dělnická strana sociální spravedlnosti 449 hlasů (1,12 %). Pokud provedeme komparaci výsledků studentských voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky z let 2013 a 2017, zjistíme, že podpora Dělnické strany sociální spravedlnosti u tohoto segmentu populace výrazně klesla. V letech 2013 totiž DSSS získala 3 614 hlasů (7,15 %), Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura byla založena až v roce 2015. Tato komparace tedy potvrzuje trend konstatovaný ve zprávách MV o extremismu, tedy přesun od tradičně pravicově extremistických stran ke xenofobně populistickým [79].

Poslední citované výsledky studie nám ozřejmí motivaci mladých lidí k přiklonění se k radikálním či dokonce extremistickým skupinám. Studie proběhla v roce 2011 a zabývala se postojem české mládeže k politickému radikalismu. Celkem se jí účastnilo 3 305 respondentů ve věku 16 let (854 respondentů), 17 let (1 172 respondentů), 18 let (1 267 respondentů) a dalších 12 respondentů, kteří svůj věk neuvodili. Jedna z otázek zaměřených na ochotu přijetí radikálních řešení zněla: „Ve společnosti jsou určité skupiny, které chtějí problémy řešit radikálním (jednoduchým a rychlým) způsobem, lišícím se od běžné praxe např. státních úřadů. Domníváte se, že takový radikalismus může přispět k řešení problémů společnosti?“. Celých 34 % z celkově dotázaných se domnívá, že se jedná o nejlepší cestu řešení problémů, 6 % odpověděvších také souhlasí s radikálními způsoby řešení problémů,

²⁰ Některé typy středních škol mají více druhů středoškolského vzdělávání (např. SOŠ i SOU), proto součet typů škol není roven celkovému počtu zúčastněných škol

nicméně omezují jejich aplikaci pouze na některé problémy, poslední skupinu tvoří 58 % respondentů zastávajících názor, že žádný problém nelze řešit jednoduše a odděleně od ostatních. V rámci této otázky byl rovněž udělen prostor pro sdělení, které otázky by se daly řešit radikálně. Tohoto prostoru pro vyjádření využilo 170 respondentů. Suverénně nejčastěji zmiňovaným problémem, který lze řešit radikálně, byla odpověď Romové (nepřízpůsobiví občané). Tato odpověď vysvětluje sympatie části populace k pravicovým extremistům a přidávání se lidí z řad běžných občanů k pravicovým extremistům při protiromských akcích [80].

3.2 Negativní vnímání menšin – role médií

Princip demokracie spočívá v dichotomii moci. V České republice je to oddělení moci zákonodárné, výkonné a soudní. Moderní doba vyspělých technologií však vytvořila ještě další oblast s významným podílem moci. Touto oblastí je moc mediální. Média disponují velkým potenciálem na veřejné mínění, které formují jednak výběrem témat, objektivností, vyvážeností, ale i validitou reprodukováných informací. Publikované informace mohou vést až k aktivizaci obyvatelstva, které jedná na základě poskytnutých informací. Při sledování extremistických nálad vůči menšinám je proto nutné věnovat pozornost také médiím, respektive způsobu referování o konkrétních událostech. V České republice jsou z dlouhodobé perspektivy hlavním terčem extremistických výpadů Romové, jejichž stigmatizací získávají extremisté sympatie veřejnosti. A právě média v některých případech nesou jistý podíl viny za úspěch této strategie extremistů. Zvolený způsob a podoba reportáží je v některých případech nešťastná a namísto uklidnění situace přináší opačný efekt. Přitom si těchto důsledků nemusí být sama média vědoma. V následujícím textu jsou identifikována některá zásadní pochybení, kterých se média dopouštějí.

Jako dobrý modelový příklad, na kterém je zjevné nešťastné působení médií, nám poslouží kvantitativní obsahová analýza publikovaná v knize *Pochody z nenávisti* z roku 2014. Kniha reaguje na vlnu protiromských pochodů v České republice, které se odehrály v roce 2013 v městech České Budějovice, Duchcov a Ostrava. Analýza se soustředila na monitoring médií v souvislosti s informováním o jednotlivých pochodech. Sledovanými aspekty byly především výběr témat médií, způsob prezentace Romů a neonacistů a komu byl poskytnut jaký prostor. Výsledky analýzy upozorňují na některé problematické aspekty reportáží [81].

První problematický aspekt reportáží můžeme pojmenovat jako slabou rozpoznávací schopnost. Média nepředávají pouze informaci směrem k publiku, ale vytváří rámec, který ovlivňuje hodnocení recipientů zpráv. Na to, jak média popisují konkrétní akci, má zásadní vliv, kdo akci pořádá. Jsou-li média schopna identifikovat pořadatele jako zástupce neonacistů, pak hodnotí neonacisty negativně a o akci referují kriticky. K této identifikaci je nutná jistá znalost extremistického prostředí, neonacistických skupin a struktur. V případech, kdy neonacisté svou identitu skrývali, média nebyla schopna neonacisty rozpoznat. Ve všech případech se jednalo o organizátory, kteří byli uvedeni jako zástupci místních občanů. Tímto způsobem získali neonacisté přístup do médií, aniž by byli identifikováni jako neonacisté. Tato nevědomá legitimizace jim poskytla prostor pro ovlivňování veřejného mínění, zvyšování sociálního napětí a sebepropagaci. Největší prostor byl neonacistům poskytnut ve zpravodajství referujícím o protestech v Duchcově, kde se nepodařilo odhalit identitu neonacistů ve 24 % případů. V případě Ostravy, kde neonacisté pořádání protestu otevřeně přiznávali, činila nevědomá legitimizace pouze 3 %. Výše zmíněný text poukazuje na dvě skutečnosti. Tou první je neznalost extremistické scény u části žurnalistů, nerozhodnou-li se extremisté pro otevřenou propagaci, referují o nich žurnalisté jako o rozhořčených, bezúhonných občanech. Druhou skutečností je nová schopnost extremistů vyhnout se negativnímu komentáři skrytím své identity [81].

Dalším důležitým aspektem zpráv je jejich vyváženost. Tedy více méně rovnoměrný čas poskytnutý jednotlivým stranám konfliktu, aby ani jedna ze zúčastněných stran neměla výrazně větší mediální prostor. Data ze všech tří měst ukazují, že největší prostor byl věnován zástupcům policejních složek. Z toho vyplývají také nejčastěji zmiňovaná témata – počet zadržených osob, deskripce práce policie a její příprava na demonstrace. Po zástupcích policie se největšího prostoru dostalo komunálním politikům. Až poté následovali ostatní účastníci konfliktu, kteří nemohli konkurovat prvním dvěma v poskytnutém prostoru. Strukturu zpráv, které byly založeny hlavně na popisu policejní práce, můžeme vnímat jako velmi povrchní. Žurnalisté se tím omezili pouze na vyvrcholení neřešených problémů, namísto zkoumání hlubších příčin protiromských nálad. Zároveň byl upozaděn hlas lidí a organizací, které pořádaly protiakce k těmto pochodům. Ty mohly nabídnout jinou perspektivu nahlížení na vzniklou situaci. Článků, které se snažily pít po širších sociálních kontextech pochodů, bylo v Duchcově 10 %, v Českých Budějovicích 14 % a v Ostravě 19 % [81].

Posledním popisovaným problémem v obsahu zpráv je něco, co Tomáš Bek ve svém textu nazývá kauzální reakcí. Jedná se o způsob informování, kdy text o demonstracích informuje

jako o logické reakci většinového obyvatelstva a neonacistů na chování minority. Články však již nekonfrontují rozhořčené reakce účastníků demonstrace s tvrdými fakty tak, aby bylo zřejmé, zda se jedná o oprávněnou kritiku, anebo pouze o předsudky a subjektivní vnímání reality přispěvatelů. Tímto chováním média dodávala protiromské argumentaci na přesvědčivosti. Namísto popisování reality ji média sama tvořila. V Duchcově se problém kauzální reakce týkal 53 % článků, v Českých Budějovicích 42 %. Naproti tomu v Ostravě obsahovaly tento fenomén pouze 4 % článků [81].

Následující tabulka demonstruje výsledky analýzy Multikulturního centra Praha z roku 2015, zaměřenou na způsob vyobrazování Romů v lokálních severočeských médiích. Analýza probíhala celý kalendářní rok 2014 a podléhalo jí celkem 17 místních tiskovin. Z celkem 16 kategorií témat tabulka uvádí pět nejčastěji zmiňovaných a hodnotí jejich obsah [82].

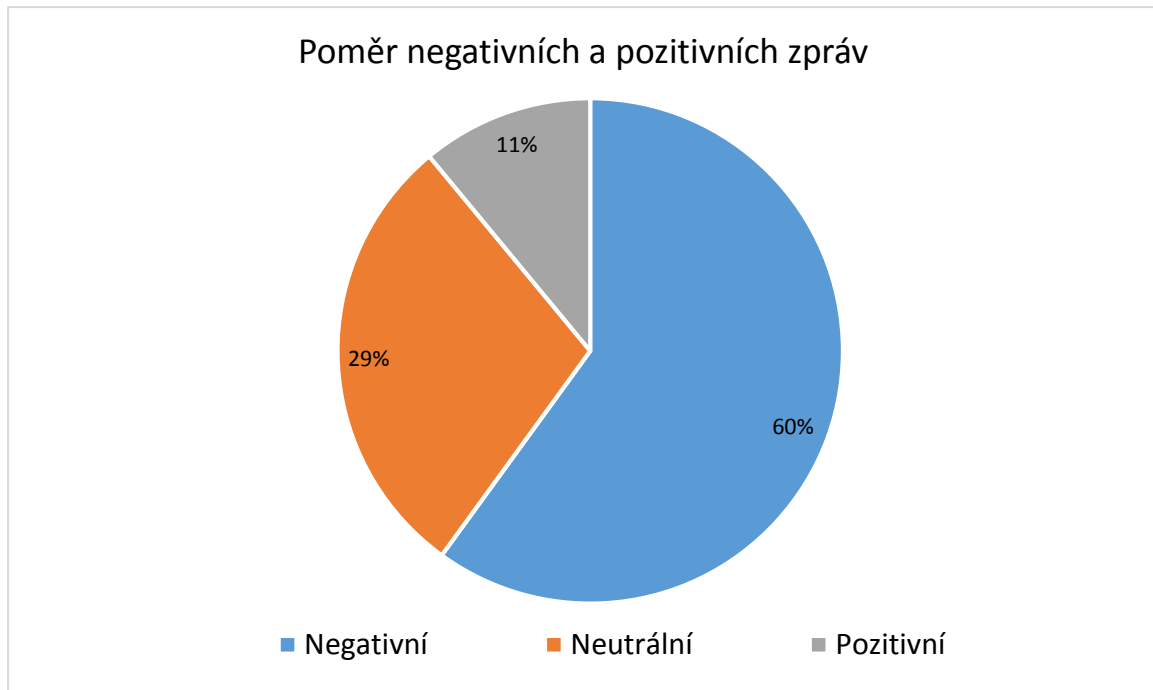
Tab. 6: Nejfrekventovanější témata a jejich obsah v severočeských médiích.

Téma	Podíl (%)	Kontext (%)		
		Pozitivní	Neutrální	Negativní
Soužití, bydlení, sociálně vyloučené lokality	22	4	22	74
Sociopatologické jevy, kriminalita	21	4	14	82
Výroky a aktivity politiků; volby	11	2	44	54
Nezaměstnanost, zneužívání dávek	6	6	14	80
Kulturní a sportovní aktivity	6	51	41	8
Migrace	5	2	18	80

Zdroj: [66].

Z analýzy vyplynulo, že o Romech se nejvíce referovalo v souvislosti se soužitím, bydlením a sociálně vyloučenými lokalitami. Tyto zprávy tvořily 22 % zpravodajství a téměř ze tří čtvrtin tuto oblast tvořily zprávy s negativními konotacemi. Další často zmiňovanou kategorií můžeme nazvat sociopatologické jevy a kriminalita (21 %). Z této kategorie zpráv jich 82 procent bylo negativních. Pozitivních bylo z obou kategorií shodně 4 % zpráv. Zároveň je patrné, že Romové jsou v problémových lokalitách politickým tématem, svědčí o tom jedenáctiprocentní podíl zpráv s politickým kontextem. Romské etnikum bylo také součástí

zpráv referujících o migraci, nejčastěji jako ukázka toho, kam vede přijímání nepřizpůsobivých imigrantů. Celkový poměr mezi negativními a pozitivními zprávami ukazuje následující graf [66].

Obr. 13: Poměr obsahu zpráv o Romech v severočeských médiích v roce 2014.

Zdroj: [66].

Z prezentovaných výsledků nelze vyvozovat závěr, že by lokální či celostátní média stála za protiromskými náladami. Zdroji těchto nálad jsou z velké míry reálné problémy soužití majority a Romů v konkrétní oblasti. Ovšem povrchní způsob zpravodajství nepřispívá ke zklidnění situace, ale dále ji vyostřuje, třebaže neúmyslně. Zpravodajství týkající se etnických menšin udržují často koncept nesounáležitosti, kde dělí společnost na my – příslušníci majority, a oni – Romové či jiné menšiny. Tento způsob prezentace zpráv staví menšiny do pozice minority, která není součástí společnosti, ale je zde trpěna. Dlouhodobý nepoměr mezi pozitivními a negativními zprávami o Romech může mít na postoje společnosti také nezanedbatelný vliv. Živení stereotypů zvyšuje poptávku po radikálním řešení xenofobních a extremistických stran, které těží z dalšího posilování protiromských nálad. Proto by všechny argumenty protistran jednotlivých konfliktů měly být konfrontovány, je-li to možné, s objektivními daty, které tvrzení aktérů buďto potvrdí, nebo vyvrátí. Toho lze dosáhnout implementací nových standardů založených na objektivnosti a vyváženosti. Tato

iniciativa by měla vzniknout jako sebereflexe médií tak, aby nebyla ještě více než v současnosti zpochybněna jejich nezávislost. Citlivost romské otázky zároveň ukazuje na relativně malou efektivitu státní politiky na integraci této menšiny.

3.3 Vymírání přeživších

V boji proti extremismu má velký význam oblast, kterou Koncepce boje proti extremismu nazývá „Vědomostí proti totalitářům“. Společnost stále disponuje jistým druhem imunity, která je založena na přetrvávajícím negativním obrazu totalitních ideologií dvacátého století. Nenahraditelným zdrojem této společenské imunity jsou přímí svědkové událostí dvacátého století, kteří povyšují strojově popisované příběhy na emočně silné, autentické memento. S vymíráním přeživších souvisí ztráta přímých svědků jednotlivých událostí. Zvláště patrné je to v případě lidí přeživších holocaust. Živá svědectví, která poskytují tito lidé, jsou součástí historie. Jak upozorňuje profesor Radil, je třeba rozlišovat mezi historií živou a psanou. Psané historii se musíme učit, snadno ji zapomínáme a jen minimálně ovlivňuje způsob našeho myšlení a konání. Naproti tomu živá historie svými důsledky nadále ovlivňuje mnoho oblastí současného života a lze ji rozdělit na historii prožitou a historii přetrvávajících důsledků. To, o co pomalu přicházíme, je historie prožitá. V podstatě se jedná o mikro příběhy lidí na pozadí větších historických okamžiků, v našem případě holocaustu. Je otázkou, zda byla tato živá svědectví dostatečně zdokumentována a mohou nadále se stejným efektem sloužit jako memento dalším generacím [80].

Jednotlivé generace samozřejmě nežijí izolovaně jedna od druhé. Ovšem co je pro jednu generaci historií živou, je pro tu další už historií psanou, a tak i reakce a míra sensitivity na jevy s touto historií související je odlišná. Vzhledem k současnému vývoji zvyšujícího se antisemitismu v Evropě je historie holocaustu natolik důležitá, že se nesmí stát pouze součástí historie psané. Obecně lze tvrdit, že čím hrůznější zážitky jsou, tím jsou pamětní stopy hlubší a emočně výraznější. Negativní zážitky v nás přetrvávají po celý život a stále ovlivňují naši percepci reality. Zároveň tyto zážitky plní funkci bezpečnostního systému, který monitoruje, zda nehrozí opakování podobného nebezpečí. Je zajímavé, že tento mechanismus může být předán další generaci v rámci negenetického trans-generačního přenosu. Pro úspěšný mezigenerační přenos je stěžejní věk akceptanta přenosu. Zdá se, že oním kritickým věkem pro úspěšný přenos je přibližně 10 let. V tomto věku si dítě dokáže z vyprávění uvědomit, že se jednalo o hrůznou událost, ovšem nedokáže identifikovat podstatu problému, čili není schopen ani rozhodnout, jak na něj reagovat. Je-li vyprávění spojeno s hrůznou

událostí a dítě neví, jak přijaté informace zpracovat, dojde k uložení informací do jeho paměti a k vytvoření obranného varovného signálu, který jedinec dále využívá ve svém dalším životě, bez ohledu na to, že mu tato hrůzná událost byla zprostředkována a sám ji nezažil [80].

Stejně důležité jako teoretická znalost historie 20. století je také to, jak člověk s těmito znalostmi pracuje. Pokládá-li je za pouhou součást historie, nelze těmito znalostem přiřknout preventivní charakter ve vztahu inklinace k extremismu. Kritická je schopnost jedince komparovat historické události s děním v současnosti. V ideálním případě je u jednotlivce vytvořen výše popsaný obranný mechanismus, který vyhodnocuje současné dění a analyzuje, zda nehrozí opakování historie, která je v jeho paměti uložena se silnými negativními konotacemi. Tento obranný mechanismus by bylo možné vytvořit intervencí u dětí ve zmiňovaném kritickém věku, která by zahrnovala silný zážitek, například v podobě návštěvy koncentračního tábora. Tato kapitola byla do práce zahrnuta jako podklad pro pochopení mechanismu fungování preventivních opatření.

3.4 Shrnutí teoretické části diplomové práce

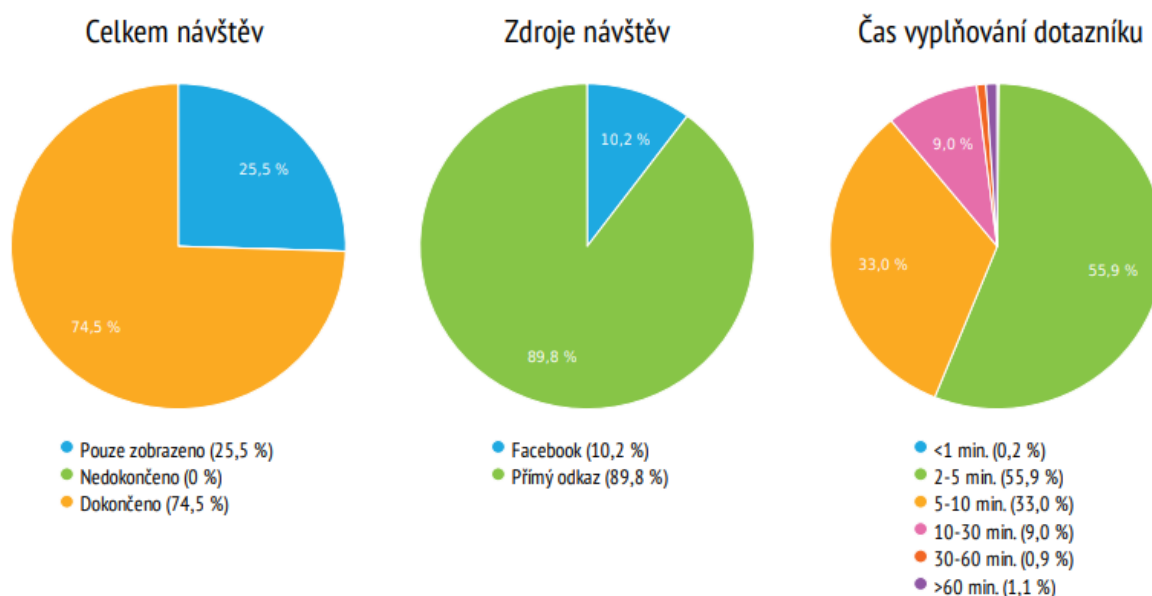
Pravicový extremismus podobně jako řadu dalších bezpečnostních hrozeb nelze zcela vymýtit. Společnou aktivitou odborné i laické veřejnosti může stát eliminovat vliv pravicových extremistů, a tím chránit jeho potencionální i skutečné oběti a stejně tak i společnost jako celek. Důležitost tohoto snažení je zřejmá při ohlédnutí do minulého století, kdy destruktivní účinky ideologií pravicového extremismu znamenaly kromě zničení obrovských majetkových hodnot také vyhasnutí desítek milionů nevinných životů a téměř úspěšnou genocidu celého etnika jen z důvodu etnické příslušnosti. Západní civilizace již znovu nesmí rezignovat na hodnoty, na kterých byla vystavěna, ale musí důrazně bránit jakékoliv jejich zpochybnění. Síla pravicového extremismu pramení z lidské nevědomosti, které extremisté využívají k šíření svých ideologických teorií, jež nemohou obstát v konfrontaci se spravedlností a autentickými daty. Prioritou zůstává budování uvědomělé společnosti, která si je dobře vědoma všech výhod demokratického systému a rovněž nevýhod těch nedemokratických. Taková společnost je pak schopna sama vytvořit si obranné mechanismy a odsoudit pravicové extremisty do role nevýznamné entity bez faktického vlivu. Bohužel se naše společenství ještě v ideálním stádiu zdaleka nenachází a stále musí vykonat mnohé, aby se k vytyčenému cíli alespoň přiblížila. Některé konkrétní oblasti, v nichž musí dojít k progresu, identifikuje praktická část mé diplomové práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝSLEDKY PRVNÍHO DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Cílem praktické části diplomové práce je potvrdit, či vyvrátit ověřované hypotézy. Jako prostředek naplnění cíle byla zvolena jedna ze základních kvantitativních metod výzkumu veřejného mínění – dotazníkové šetření. Jak již bylo zmíněno, pro úspěch strategie extremistů je důležitá atmosféra ve společnosti, která buďto zvyšuje poptávku po extremistických hodnotách, či ji snižuje. Dotazníkové šetření je vhodným nástrojem k zmapování rozpoložení společnosti, identifikaci a následné analýze rizikových faktorů ve společnosti.

Data prezentována v následující kapitole pochází z výzkumu autora nazvaného Odolnost společnosti proti extremismu, který proběhl od 8. 10. 2018 do 3. 12. 2018. Sběr odpovědí tedy trval 57 dní. Celkově bylo získáno 558 vyplněných dotazníků, což představuje 74,5% návratnost. Výzkumný vzorek tvořilo 392 žen a 166 mužů s průměrným věkem přibližně 25 let. Z pohledu nejvyššího dosaženého vzdělání disponovalo 6 vyplňovatelů základním vzděláním, 4 výučním listem, 3 středoškolským vzděláním bez maturity, 242 středoškolským vzděláním s maturitou, 7 respondentů absolvovalo vyšší odbornou školu, 190 vysokou školu – bakalářský stupeň, a konečně 106 dotázaných dosáhlo magisterského a vyššího stupně vzdělání. Z perspektivy ekonomické aktivity se v reprezentativním vzorku nacházelo 11 nezaměstnaných, 341 studentů, 192 osob v pracovním poměru, 13 osob samostatně výdělečně činných a 1 důchodce. Dotazníkové šetření probíhalo elektronickou formou. Některé další parametry dotazníkového šetření demonstruje následující série grafů.

Obr. 14: Doplnující informace k dotazníkovému šetření.

Zdroj: [vlastní].

4.1 Vztah mezi demokracií a extremismem

Extremismus je bezpochyby frekventované a aktuální téma, což dokládá i 96,2% podíl lidí, kteří se setkali s pojmem extremismus a znají ho. Zároveň 65,4 % respondentů považuje extremismus za vážné bezpečnostní, politické a společenské riziko a téměř totožné množství - 64,9 % - vnímá v České republice sílící extremistické tendence. V boji s extremismem se však nedá zabývat tímto fenoménem izolovaně. Stav extremismu je v úzkém vztahu se stavem politického systému země, v případě ČR se stavem demokracie. Demokracii bychom mohli přirovnat k systému vah a protivah. I když se struktura rozdělení moci v jednotlivých demokratických státech liší, princip spočívá v rovnováze misek vah, kterého se docílí kladením překážek vládnoucí moci. Toto množství překážek nesmí být paralyzující, avšak nesmí být rovněž nedostatečné. To by mohlo vést ke koncentraci moci, která by nebyla kontrolovatelná a za určitých okolností sesaditelná. Sílu a stabilitu demokracie nelze rovněž vyvozovat pouze z textu ústavy či dalších zákonných norem. Tím, co opravdu garantuje demokratický stát, jsou jeho občané. Pouze důvěra a ztotožnění se společností v demokratický systém a v instituce, které ji zaručují, představuje záruku právního státu. Stejný názor vyjádřil také profesor Fukuyama [84], když ve své knize Konec dějin konstatoval: „Není demokracie bez demokratů.“. Vztaženo na téma extremismu, čím hlubší identifikace a důvěra společnosti v demokratický systém je, tím je podhoubí pro extremistické a totalitářské tendence menší.

První prezentované výsledky výzkumu se proto zabývají právě důvěrou české společnosti v demokratický systém, jakožto kritického faktoru determinující potenciál extremistů. Ověřovaná hypotéza číslo jedna zní: V České republice stále ještě nepanuje celospolečenská důvěra v demokratický systém, což zvyšuje potenciál extremistů.

První ze sady otázek zaměřených na vnímání demokracie zněla: Souhlasíte s tvrzením, že klady demokracie převažují nad zápory? S tímto tvrzením se ztotožnilo 413 (74 %) respondentů. Opačného názoru bylo 69 (12,4 %) dotázaných. Možnost nevím zvolilo 76 lidí, což v procentuálním vyjádření znamená 13,6 %. Již z prvních výsledků tak vyplývá, že zhruba jedna čtvrtina dotázaných není přesvědčena o tom, že je demokracie nejlepší způsob vládnutí. Téměř polovina z tohoto názorového spektra zastává dokonce názor, že nikoliv. Tuto čtvrtinu respondentů tak lze považovat za cílovou skupinu extremistických hnutí. Samozřejmě to neznamená, že by těchto 26 % dotázaných sympatizovalo s extremisty, nicméně lze předpokládat zvýšenou ochotu této skupiny jim naslouchat.

Pokud se dále podrobněji zaměříme na vzorek respondentů, kteří si myslí, že demokracie má více záporů než kladů (12,4 %), zjistíme, že pohlaví zde není důležitým faktorem. V procentuálním vyjádření je poměr demokratických skeptiků téměř totožný. U mužů je to 12 % respondentů, u žen pak 12,5 %. Pokud vezmeme v potaz faktor úrovně vzdělání, zjistíme, že nejvyšší počet, konkrétně 13,2 % kritiků demokracie, disponuje středoškolským vzděláním s maturitou. Nicméně, možná poněkud překvapivě, poměrně velkou a v zásadě srovnatelnou nespokojenost můžeme sledovat u skupiny disponující bakalářským titulem – 12,6 %. U lidí s magisterským či vyšším vzděláním evidujeme 8,5% podíl kritiků. Ze získaných odpovědí nelze potvrdit poměrně rozšířenou teorii o vztahu mezi vzděláním a zvyšující se nespokojeností, která předpokládá nejvyšší nespokojenost u nejméně vzdělaných lidí. Počet reprezentantů základního, odborného, středoškolského bez maturity a vyššího odborného vzdělání byl natolik nízký, že nasbírané odpovědi nelze považovat za dostatečně reprezentativní. Nicméně u skupiny disponující maturitou, bakalářským titulem a magisterským titulem lze sledovat snižující se nedůvěru v demokratický systém se zvyšující se úrovní vzdělání.

Další výzkumná otázka zjišťovala důvěru institucí reprezentujících demokracii v České republice, zněla: Uved'te, nakolik důvěřujete následujícím institucím (10 – naprosto důvěřuji, 1 – naprosto nedůvěřuji).

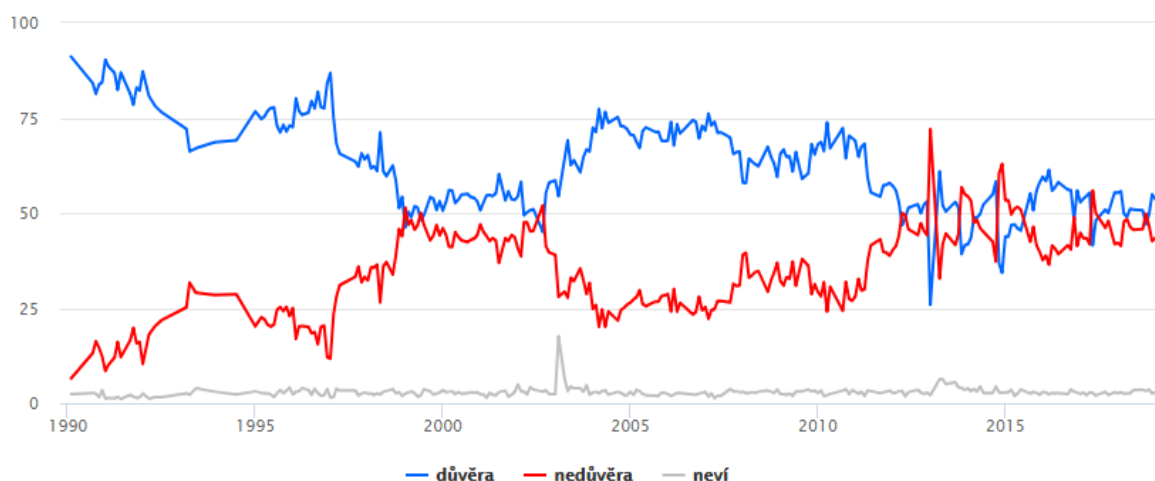
Tab. 7: Důvěra české společnosti v jednotlivé demokratické instituce.

Odpověď	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Parlament ČR	27 (4,8 %)	24 (4,3 %)	67 (12,0 %)	72 (12,9 %)	152 (27,2 %)	72 (12,9 %)	70 (12,5 %)	58 (10,4 %)	14 (2,5 %)	2 (0,4 %)
Senát ČR	34 (6,1 %)	30 (5,4 %)	42 (7,5 %)	61 (10,9 %)	117 (21,0 %)	57 (10,2 %)	70 (12,5 %)	93 (16,7 %)	42 (7,5 %)	12 (2,2 %)
Prezident ČR	171 (30,6 %)	78 (14,0 %)	80 (14,3 %)	41 (7,3 %)	57 (10,2 %)	33 (5,9 %)	36 (6,5 %)	35 (6,3 %)	8 (1,4 %)	19 (3,4 %)
Policie ČR	14 (2,5 %)	15 (2,7 %)	33 (5,9 %)	47 (8,4 %)	73 (13,1 %)	75 (13,4 %)	106 (19,0 %)	104 (18,6 %)	75 (13,4 %)	16 (2,9 %)
Justice	15 (2,7 %)	21 (3,8 %)	28 (5,0 %)	40 (7,2 %)	100 (17,9 %)	61 (10,9 %)	102 (18,3 %)	117 (21,0 %)	56 (10,0 %)	18 (3,2 %)

Zdroj: [vlastní].

Rozdělíme-li bodovou škálu na poloviny, kde bodové rozmezí 6-10 můžeme interpretovat jako vyjádření důvěry a rozmezí 1-5 jako vyjádření nedůvěry, zjistíme, že nejvyšší důvěře se těší složky policie následované justicí, senátem, parlamentem a nakonec prezidentem. Parlament ČR jako dvoukomorový orgán složený z Poslanecké sněmovny ČR a Senátu ČR dosáhl v průzkumu menší důvěry než samotný Senát ČR. Policii ČR důvěřuje 67,3 % dotázaných, justici 63,4 %, Senátu ČR 49,1 %, Parlament ČR a Prezident ČR se nacházejí výrazně pod 50 % důvěry. Pozoruhodná je zejména nedůvěra v prezidenta, kdy odpověď na-prosto nedůvěřuji zvolilo 30,6 % dotázaných, přičemž lidé disponující magisterským či vyšším vzděláním tuto možnost zvolili dokonce v 36,8 % případů. Srovnáme-li data s časovou řadou Centra pro výzkum veřejného mínění, zabývající se dlouhodobou důvěrou společnosti v úřad prezidenta republiky, zjistíme, že data spolu na první pohled příliš nekorespondují.

DŮVĚRA PREZIDENTOVI ČR

Obr. 15: Časová řada demonstrující důvěru veřejnosti v úřad prezidenta republiky.

Zdroj: [12].

Důvěra v současného prezidenta v porovnání s jeho předchůdci je znatelně nižší. Přitom lze vysledovat dramatické rozdíly důvěry, respektive nedůvěry v závislosti na vzdělání. Pokud výše vyobrazenou časovou řadu budeme filtrovat o všechny respondenty vyjma těch disponujících vysokoškolským titulem, můžeme sledovat zvyšující se divergenci mezi důvěrou celospolečenského průměru a absolventy vysokých škol. Přičemž tento rozdíl je patrný přibližně od roku 2013, tedy od začátku prvního volebního období prezidenta Miloše Zemana. Nedůvěra tohoto spektra populace tak nejspíš nemíří proti samotnému úřadu prezidenta, ale

vůči osobě, která jej zastává. Vzhledem k velkému počtu vysokoškolsky vzdělaných respondentů v našem průzkumu tak není nedůvěra v úřad prezidenta překvapivá. Zároveň je patrné, že důvěra jednotlivých institucí je úzce spjata s personáliemi reprezentujícími tyto úřady. Vztah mezi důvěrou v politický systém a extremismem dokládá následující tabulka.

Tab. 8: Příčiny podpory extremistických skupin.

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl (%)
Rasismus, xenofobie	363	65,1
Nespokojenost s politickým systémem	316	56,6
Frustrace, pocit nevýznamnosti	267	47,8
Pocit síly a jistoty ve skupině	264	47,3
Vliv okolí, nedostatek jiných aktivit	153	27,4

Zdroj: [vlastní].

Tabulka výše uvádí pět nejčastějších odpovědí respondentů na otázku: Co považujete za nejčastější příčiny podpory extremistických skupin? Největší motivaci jedinců podporovat extremistické skupiny vidí respondenti ve vyznávání rasismu, popřípadě xenofobie. Jako druhý nejvýznamnější faktor podpory extremistických skupin dotazníkové šetření identifikovalo politické důvody. Rozvoj demokracie, politické kultury a důvěry v politický systém nemusíme tedy vnímat pouze jako otázku politickou, nýbrž také bezpečnostní.

Z dalších výstupů dotazníku vyplývá, že přibližně 26,7 % respondentů pokládá za pravděpodobnou či jistou změnu demokratického systému v ČR v systém jiný v horizontu 10 let. Téměř stejné množství respondentů (26 %) vyjádřilo pochybnosti či přímo nesouhlas s tvrzením o převažujících kladech demokracie nad jejími zápory. Nabízí se tudíž otázka, zda tito nepřesvědčení demokraté nejsou titíž, kteří předpokládají změnu politického systému České republiky. Ukázalo se, že z dotázaných, kteří vidí v demokratickém systému více záporů než kladů, předpokládá změnu systému 31,9 %. Z účastníků dotazníkového šetření, kteří nebyli schopni odpovědět na otázku o výhodnosti demokracie a zvolili odpověď nevím, předpokládá změnu systému 23,7 %. Lidé přesvědčení o výhodách demokracie pokládají změnu politického systému za pravděpodobnou ve 26,2 % případů. I na základě těchto výsledků bychom neměli demokracii vnímat jako něco samozřejmého a neměnného.

Zajímavý je rovněž vztah mezi vnímáním stability demokratického systému a extremismem. Respondenti očekávající změnu politického systému se v 75,7 % případů domnívají, že se Česká republika nezabývá problematikou extremismu dostatečným způsobem. Stejný názor mělo 59,1 % všech respondentů a pouze 17,4 % dotazovaných považuje pozornost státu věnovanou tomuto tématu za dostatečnou. Za nejrozšířenější formu extremismu v České republice považují lidé pravicovou formu extremismu následovanou levicovou a náboženskou formou extremismu. Nejvíce lidí, 45,3 %, považuje všechny tyto tři formy extremismu za stejně nebezpečné. Přesně 31,7 % dotázaných největší nebezpečí spatřuje v náboženském extremismu, 8,4 % v pravicovém a 6,5 % v levicovém extremismu. Ačkoliv tedy respondenti označují za nejrozšířenější formu extremismu pravicovou formu, za nejnebezpečnější pokládají náboženskou formu. Toto rozdělení můžeme interpretovat jako reakci na teroristické útoky v některých západoevropských zemích, které byly spáchány z náboženských motivů. Nicméně tyto útoky daly vzniknout také řadě subjektů napříč celou Evropou, které se pohybují na hraně pravicového extremismu. Vůči těmto nově vzniklým subjektům společnost projevovala vyšší míru tolerance právě díky intenzivněji vnímané hrozbě náboženského extremismu. Stoupající tendence jedné formy extremismu tak v podstatě podporuje růst extremismu všech forem obecně, neboť společnost je ochotnější proti radikálním projevům jedné formy přijmout stejně tvrdý opačný postoj.

V zastupitelské demokracii, která funguje v České republice, jsou politické strany v Poslanecké sněmovně ČR v podstatě odrazem stavu společnosti. Jedna z otázek tak mířila na politickou reprezentaci a její obraz v očích veřejnosti. Kladená otázka zněla: Považujete některou z politických stran v poslanecké sněmovně za extremistickou? Každý respondent měl možnost zvolit více politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně ČR, procentuální součet tak překračuje hodnotu sta procent. Seznam politických subjektů byl seřazen podle dosaženého výsledku ve volbách v roce 2017²¹.

²¹ Obsahuje pouze subjekty, jež překročily pětiprocentní hranici a dostaly se tak do dolní komory Parlamentu ČR.

Tab. 9: Vnímání politických stran respondenty.

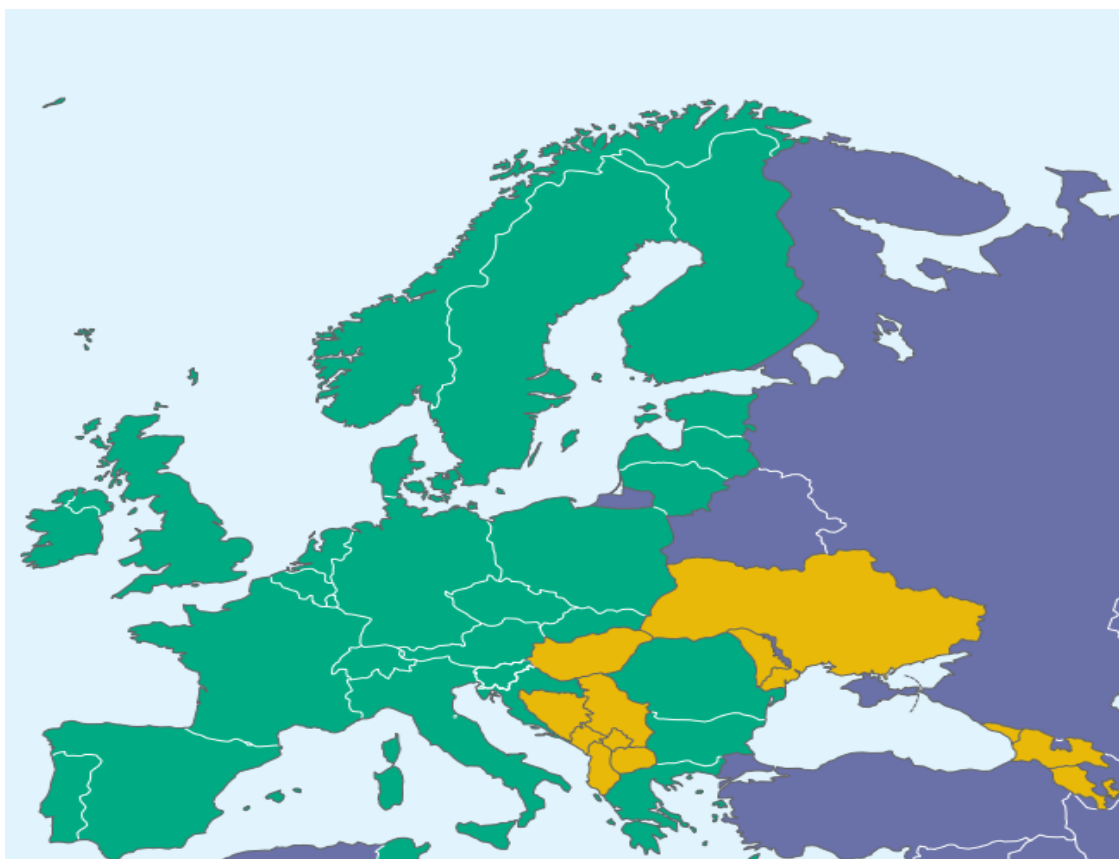
Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl (%)
ANO 2011 (ANO)	55	9,9
Občanská demokratická strana (ODS)	7	1,3
Česká pirátská strana (Piráti)	41	7,3
Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD)	352	63,1
Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)	256	45,9
Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)	8	1,4
Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU – ČSL)	27	4,8
TOP09	11	2,0
Starostové a nezávislí (STAN)	2	0,4
Žádnou ze stran nepovažuji za extremistickou	73	13,1
Nevím	58	10,4

Zdroj: [vlastní].

Stranu Svobody a přímé demokracie, navzdory konstatování ministerstva vnitra v jeho čtvrtletních zprávách o extremismu, považuje 63,1 % respondentů za extremistickou. V tomto ohledu dokonce poráží i Komunistickou stranu Čech a Moravy, která má snahu o změnu politického systému v samotném svém názvu. Přibližně 10 % tázaných vnímá jako extremistické také vítězné hnutí ANO a za zmínku stojí ještě zisk České pirátské strany – 7,3 % hlasů. Z politických stran, které nejsou přítomny v Poslanecké sněmovně ČR a jsou respondenty považovány za extremistické, nejčastěji zaznívala Dělnická strana, respektive její nástupkyně Dělnická strana sociální spravedlnosti, a to v 157 případech. Dále byla častěji zmíněná strana Národní demokracie či Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa.

Z výše uvedených dat se může čtenáře snadno zmocnit pesimismus. Nicméně je třeba mít na paměti, že výše prezentovaná data jsou sondou do společnosti, která popisuje subjektivní vnímání jedinců, nikoliv skutečný stav. Data nezávislé organizace Freedom house, která

pravidelně monitoruje a hodnotí úroveň demokracie v jednotlivých státech, nabízí o poznání optimističtější obraz. Zároveň však nelze bagatelizovat upozornění na současný trend v našem regionu, který zpráva charakterizuje jako podkopávání kritických institucí antidemokratickými lidry. Tyto trendy jsou primárně spojeny s Maďarskem a Polskem, nicméně v souvislosti s Českou republikou je zmiňována například omezená svoboda médií. Na následujícím obrázku můžeme sledovat barevné rozlišení států na základě dosaženého skóre [43].

Obr. 16: Barevné hodnocení států na základě stavu demokracie.

Zdroj: [43].

Výroční zpráva nezávislé organizace Freedom House analyzovala celkem 195 zemí během kalendářního roku 2018. Státy na základě dosaženého skóre dělila na – svobodné (na mapě vyznačeny zeleně), částečně svobodné (žlutě) a nesvobodné (fialově). Z globálního pohledu zpráva konstatuje pokračování úpadku demokracie ve světě. Česká republika dosáhla na 91 z celkového množství sta bodů (100 = svobodný stát, 0 = nesvobodný stát). Pro bližší představu můžeme uvést výsledky některých dalších evropských zemí: Německo získalo 94 bodů, Francie 90, Slovensko 88, Polsko 84, Maďarsko 70 a například Rusko pouze 20 bodů. Ze zmiňovaných zemí jsou tedy všechny, až na Maďarsko a Rusko, vnímány jako

svobodné. Rusko spadá do kategorie nesvobodných zemí a Maďarsko do kategorie částečně svobodných zemí. Znepokojivé trendy ve vývoji demokracie můžeme ovšem sledovat i v Polsku, kde zpráva kritizuje vládu za porušování nezávislosti soudní moci. Navíc s Maďarskem a Polskem, tedy dvěma zeměmi, se kterými Česká republika velice úzce spolupracuje v rámci Visegrádské skupiny, zahájila Evropská unie řízení pro porušování demokratických principů. Zpráva se ve spojitosti s Českou republikou zmiňuje o ohrožení nezávislosti médií. Explicitně je zde zmíněn současný premiér Andrej Babiš, který podle zprávy využívá jím vlastněná média k odrážení nelichotivých skandálů [43], [86].

Shrme-li předchozí data, tak v mezinárodním srovnání se Česká republika řadí k silným a stabilním demokratickým systémům. Disponuje silnými demokratickými institucemi a řadou legislativních pojistek pro ochranu demokracie. Česká společnost je i přesto poměrně kritická a nedůvěřivá k demokratickým institucím i stavu, ve kterém se demokratický systém nachází. Navzdory marginálnímu vlivu extremistické scény sdílí podstatná část veřejnosti obavy z extremismu, pocituje jeho vzestupnou tendenci a přístup státu hodnotí jako nedostatečný. Hodnocení stavu extremismu v České republice jejími občany a bezpečnostními složkami se diametrálně liší. Rozdíl pravděpodobně souvisí s odlišným výkladem pojmu extremismus. Zatímco bezpečnostní složky nepovažují některé aktéry celonárodní politiky za extremistické, společnost, jak ukázaly i výše prezentované výsledky, ano. Pokud některé nacionálně, xenofobně populistické subjekty nelze podle definice extremismu zařadit do skupiny extremistických, musí roli preventisty přijmout ostatní demokratické strany. Rovněž je zapotřebí, aby bezpečnostní složky pravidelně analyzovaly pracovní definici extremismu, zda pokrývá celé spektrum jeho možných projevů. Slabinou české demokracie není její formální podoba, ale nedůvěra části společnosti v tento systém a demokratické instituce, která je ještě umocněna v krizových situacích, kterou představuje například migrace na evropský kontinent. Se zvyšující se nedůvěrou rostou úspěchy extremistických, nacionalistických a xenofobně populistických subjektů. Lze konstatovat, že v České republice nepanuje celospolečenská důvěra v demokratický systém, a označit tak ověřovanou hypotézu za platnou.

4.2 Romská otázka jako prostředek radikalizace společnosti

Útoky extremistů na vybrané zranitelné skupiny nejsou jen bezúčelně směřované agrese, nýbrž jsou prostředkem pro získání moci. Aby bylo dosaženo cíle, je potřebná podpora společnosti. Selektce nepřátel extremistů proto podléhá společenskému postavení daných menšin. Hypotéza číslo dvě zní: Největší potenciál extremistů v České republice se skrývá ve

zneužití romské problematiky, a to z důvodu negativního vztahu majoritní společnosti vůči romskému etniku.

Obecně bychom mohli českou společnost charakterizovat jako konzervativní a do jisté míry nedůvěřivou vůči cizím kulturám. Jedna z příčin může paradoxně spočívat v nízkém počtu cizinců v České republice, a z toho plynoucí nízká interakce s jinými kulturami. To z české společnosti činí manipulovatelnější entitu, která snadněji podléhá strachu. Podle dat z Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra ČR žilo v roce 2017 na území České republiky 281 000 cizinců s trvalým pobytem. To představuje zhruba 2,5 % podíl cizinců ve společnosti. Pro srovnání, v sousedním Německu je to 12,5 % podíl cizinců [87].

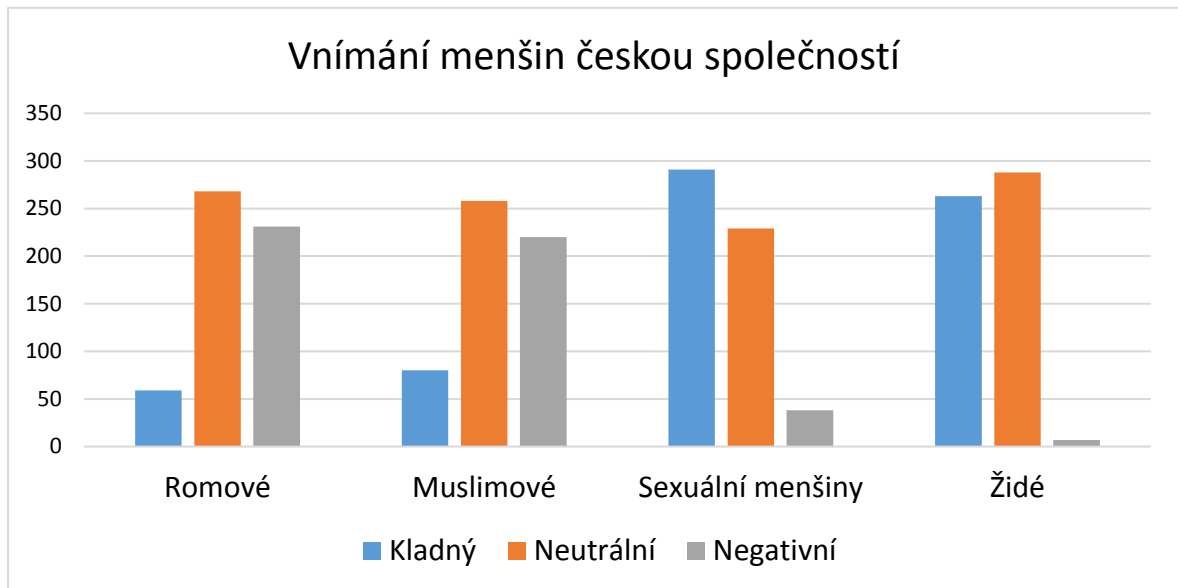
Na následující tabulce můžeme sledovat odpovědi respondentů průzkumu na otázku: Jak byste charakterizoval českou společnost ve vztahu k menšinám?

Tab. 10: Hodnocení respondentů české společnosti v přístupu k menšinám.

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl (%)
Rasistická	176	31,5
Xenofobní	232	41,6
Existují zde předsudky	391	70,1
Tolerantní	69	12,4
Multikulturní	12	2,2
Nevím	3	0,5
Jiná odpověď	21	3,8

Zdroj: [vlastní].

Respondenti mohli opět vybírat více odpovědí z nabízených možností. Z grafu je patrné, že převažuje negativní hodnocení české společnosti. Většina tázaných vnímá předsudky, které česká společnost vykazuje vůči minoritám. Přes 40 % pokládá českou společnost za xenofobní a téměř jedna třetina dokonce za rasistickou. Naproti tomu pouze zhruba 12 % považuje českou společnost za tolerantní. Dle těchto výsledků by se mohlo zdát, že obecně útoky na menšiny přinášejí extremistům pozitivní ohlasy, neboť se s nimi podstatná část společnosti ztotožňuje. Z dalších výstupů však vyplývá, že existují specifické minority, ke kterým má většinová populace rozdílný přístup.

Obr. 17: Vztah respondentů k vybraným menšinám.

Zdroj: [vlastní].

Z grafu je patrné, že antisemitismus, rozšířený v západní Evropě, v České republice prakticky neexistuje. V otázce, kde respondenti měli ohodnotit svůj vztah k Židům, jej pouze 1,3 % respondentů ohodnotilo jako negativní nebo spíše negativní. Rovněž přístup k sexuálním menšinám je v České republice tolerantní. Jen 6,8 % respondentů má negativní či spíše negativní vztah k sexuálním menšinám. Zbylých 93,2 % jej hodnotí na škále neutrální až kladný. Na opačném pólu společenského hodnocení menšin se nacházejí muslimové a Romové. Kladný či spíše kladný vztah k muslimům vykazuje 14,3 % dotazovaných, neutrální postoj zastává 46,2 % podíl reprezentativního vzorku a 39,5 % popisuje svůj vztah k muslimům jako negativní či spíše negativní. V případě Romů jsou čísla podobná, kladně nebo spíše kladně ale tuto minoritu hodnotí ještě méně dotázaných než v případě muslimů.

Z pohledu ekonomické aktivity se mezi jednotlivými relevantními skupinami, které reprezentuje dostatečný počet respondentů, nenachází v hodnocení vztahu k romské komunitě výrazná disproporce. V případě pohlaví popisují svůj vztah k Romům častěji s negativními konotacemi muži než ženy, rozdíl mezi pohlavími činí 7,1 %. Perspektivou dosaženého vzdělání jsou nejkritičtější skupinou romského etnika lidé s bakalářským titulem. Podíl lidí s bakalářským titulem hodnotící svůj vztah k Romům negativně či spíše negativně převyšuje o 6,5 % průměr reprezentativního vzorku. Rozdíl mezi vysokoškolsky vzdělanými účastníky průzkumu je ještě vyšší. Lidé disponující bakalářským titulem vykazují o 20,5% bodů vyšší výskyt negativního či spíše negativního vztahu k romskému etniku než lidé disponující

magisterským a vyšším stupněm vzdělání. Z celkového počtu 231 respondentů, kteří hodnotili svůj vztah k Romům negativně, má vytvořeno 63,2 % lidí tohoto názorového spektra rovněž negativní vztah k muslimské komunitě. Nejkritičtějšího účastníka průzkumu směrem k etnickým minoritám můžeme definovat jako muže s bakalářským titulem a průměrným věkem přibližně 23 let. Získaná data můžeme komparovat s daty Centra pro výzkum veřejného mínění, které dlouhodobě monitoruje vztah majority k jednotlivým minoritám žijícím v České republice.

	III/2013	III/2014	II/2015	III/2016	III/2017	III/2018
Češi	1,69	1,58	1,59	1,66	1,75	1,69
Slováci	1,79	1,72	1,76	1,88	1,91	1,85
Poláci	2,47	2,40	2,47	2,61	2,59	2,52
Řekové	2,72	2,58	2,72	2,88	2,74	2,69
Židé	2,80	2,67	2,83	2,91	2,86	2,83
Vietnamci	3,26	3,09	3,11	2,96	2,97	2,85
Maďaři	2,96	2,80	2,88	2,93	2,86	2,85
Němci	2,87	2,83	2,82	2,87	2,89	2,91
Bulhaři	2,98	2,88	2,95	2,98	2,93	2,97
Srbové	3,16	3,07	3,19	3,21	3,20	3,08
Rusové	3,11	3,27	3,31	3,18	3,16	3,15
Číňané	3,35	3,28	3,25	3,27	3,27	3,15
Ukrajinci	3,57	3,36	3,44	3,26	3,30	3,29
Rumuni	3,60	3,56	3,55	3,59	3,52	3,50
Albánci	3,66	3,65	3,74	3,86	3,80	3,68
Romové	4,24	4,21	4,30	4,26	4,15	4,07
Arabové	-	3,79	4,02	4,20	4,19	4,09

Obr. 18: Vztah majoritní společnosti k menšinám žijícím v ČR v období 2013-2018.

Zdroj: [88].

Respondenti výzkumu volili na škále 1-5, kde při hodnocení jednotlivých národností jednička znamenala „velmi sympatičtí“, trojka symbolizovala neutrální postoj a pětka znamenala „velmi nesympatičtí“. Tato hodnocení byla zprůměrována a z obrázku můžeme vyčíst jednotlivé průměry za dané roky. Vidíme, že Romové společně s Araby se umístili na chvostu tabulky s minimálním rozdílem a průměrem nad známkou 4, což lze považovat za velmi negativní hodnocení. Nicméně vzhledem k nižšímu zastoupení arabské menšiny v České republice a stabilizující se situaci v oblasti migrace, lze předpokládat návrat pravicových extremistů k romské otázce. Romové jsou českou společností hodnoceni negativně dlouhodobě, což je patrné také z pohledu na tabulku. Romové obsadili poslední příčku v průzkumu v letech 2013-2018 celkem čtyřikrát, Arabové dvakrát. V České republice proto Romové představují nejzranitelnější skupinu, neboť společnost je vůči výpadům proti tomuto etniku shovívavější. S prezentovanými daty lze potvrdit také druhou z ověřovaných hypotéz.

Z pohledu diplomové práce je rovněž důležité zjištění příčin špatného vztahu většinové veřejnosti k Romům. Alespoň z části vysvětluje postoje společnosti analýza redakce HateFree culture z konce roku 2014. Následující tabulka obsahuje sedm tvrzení týkajících se Romů. Pravdivá z nich jsou pouze dvě (v tabulce vyznačena zeleně), ostatní bychom mohli označit za rozšířené stereotypy či hoaxy²². Respondenti²³ se měli u každého výroku rozhodnout, zdali mu věří či nikoliv.

Tab. 11: Odpovědi respondentů na jednotlivé výroky o Romech.

Výrok	Pravda	Lež	Ne- vím
	v (%)		
Děti romských rodin ze soc. vyloučených oblastí často nechodí do školky, díky čemuž mohou mít problémy ve škole.	74	7	19
Romská domácnost má nárok na vyšší dávky než Neromové.	68	6	26
Mezi Romy ze soc. vyloučených oblastí je vyšší nezaměstnanost, než je v ČR běžné.	44	34	22
Většinu českých nezaměstnaných tvoří Romové.	43	29	28
Romové dostávají důchody, i když nesplní podmínku minimálního počtu odpracovaných let.	39	20	41
Romové dostávají v lékárnách v rámci státní podpory léky za výrazné slevy či zdarma.	27	32	41
Romové mají v některých severočeských městech MHD zdarma.	18	28	54

Zdroj: [89].

²² Termín obecně označuje podvod, mystifikaci či žertovnou klamavou zprávu.

²³ Dotazováno bylo 1000 lidí ve věku od 18-25 let.

Tomu, že romské rodiny mají nárok na vyšší dávku než zástupci majoritní veřejnosti, věří podle analýzy 44 % mladých lidí. Jen o procento méně dotázaných považuje za pravdivé, že většinu českých nezaměstnaných tvoří Romové. Více než čtvrtina vzorku si myslí, že Romové dostávají od státu výraznou slevu na léky, popřípadě je dostávají zdarma. Konečně necelá pětina věří, že v některých severočeských městech využívají Romové městskou hromadnou dopravu zdarma [89].

Důvěra podstatné části society v neověřené, účelově šířené dezinformace zvyšuje u většinové populace pocit nespravedlnosti, který se pak promítá do vzájemných vztahů. Řadu stereotypů kolujících ve společnosti nelze vyvrátit tvrdými daty, neboť politicky korektní přístup neumožňuje rozdělovat společnost na základě etnické příslušnosti. Nutno podotknout, že onen pocit nespravedlnosti může vnímat také romská populace, neboť z dalších výstupů analýzy vyplývá závislost posuzování situací na etnické příslušnosti aktérů. Respondenti v průzkumu hodnotili situace, kde jedna polovina vzorku měla v otázce zmíněnou romskou etnicitu aktérů, zatímco druhá polovina nikoliv. Hlučné chování mladíků v autobuse vadí 64 % dotázaných – s uvedením romské příslušnosti procento stoupá na 77. Chudá matka s trojčaty si zaslouží státní příspěvek podle 71 % dotázaných – jde-li o Romku, pak jen podle 40 %. V případě, že by respondenti pronajímali byt a zavolala by jim Anna Veselá, pronajalo by jí tento byt 69 % respondentů, a to i v případě, že by měla větší rodinu – volající Erika Demeterová by byt získala u 31 % dotázaných [89].

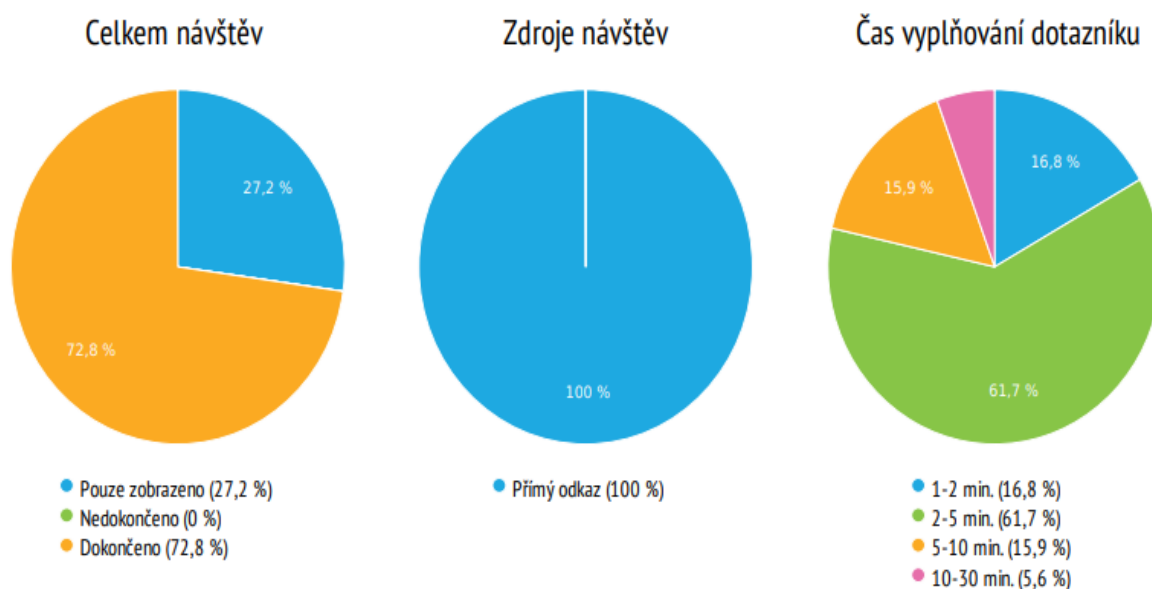
Názor respondentů na Romy by podle respondentů zlepšilo následující: Viditelnější snaha romských elit o řešení problémového soužití ve vyloučených oblastech, příklady úspěšných Romů, vidět více romských pracovníků, veřejné distancování od činů jiných Romů, dobrá zkušenost někoho z majority, více informací o tom, jak se Romové dostávají do své situace [89].

Integrace romské menšiny do české společnosti je velice složitou problematikou, ve které existují pouze dvě jistoty – není rychlého ani levného řešení. Překážky pro asimilaci Romů, které existují na straně většinové veřejnosti, s velkou pravděpodobností existují také na straně Romů. Vzájemný vztah obou kultur není dlouhodobě dobrý a pro jeho zlepšení je bezpodmínečně nutná aktivní snaha všech zainteresovaných částí společnosti. Překonání vzájemných antipatií je společným zájmem, neboť umožní vytvořit bezpečnější a tolerantnější společenství.

5 VÝSLEDKY DRUHÉHO DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Jak bylo předesláno v teoretické části této práce, nejčastěji nastává inklinace k extremismu u dospívajících ve věku 12–19 let. Dále téměř 60 % respondentů prvního dotazníkového šetření uvedlo, že informace o extremismu čerpají mimo jiné také z informací, které jim poskytla škola během jejich edukačního procesu. Proto se druhé dotazníkové šetření soustředí na studenty středních škol, kteří spadají do rizikové věkové skupiny a zároveň u nich probíhá vzdělávací proces, tudíž i rozvíjení schopností a znalostí, které by měly mít z pohledu extremismu preventivní charakter. Z této perspektivy je u těchto studentů stěžejní teoretická znalost jednotlivých stylů vládnutí se všemi historickými konotacemi společně s kritickým myšlením, jež studentům umožní analyzovat a verifikovat projevy extremistů.

Do dotazníkového šetření, které obsahovalo také testové otázky, byly zapojeny dvě vzdělávací instituce – Střední průmyslová škola elektrotechnická v Havířově a Gymnázium a Obchodní akademie v Orlové. Dohromady bylo sesbíráno 107 dotazníků. Výzkumný vzorek byl složen z 89 mužů a 18 žen. Průměrný věk zúčastněných činil 17,9 let. Návratnost dotazníku dosáhla hodnoty 72,8 %. Data byla sesbírána od 22. 10. do 15. 11. 2018. Ověřovaná hypotéza zní: Mladí lidé nedisponují dostatečně znalostmi, které mají ve vztahu k extremismu preventivní charakter. Následující série grafů přibližuje další parametry šetření.

Obr. 19: Doplnující informace k druhému dotazníkovému šetření.

Zdroj: [vlastní].

5.1 Odolnost středoškolských studentů vůči extremismu

Za špatnou zprávu lze pokládat dojem studentů, z nichž si jen zhruba třetina myslí, že jejich škola podporuje kritické myšlení. Rovněž přístup studentů k předmětům dějepis a občanská nauka, tedy dvou stěžejních pro oblast prevence extremismu, není ideální. Jen necelá třetina pokládá tyto předměty za nezbytnou součást vzdělávání a obecného rozhledu. Zbylé dvě třetiny je vnímá jako okrajové předměty, či dokonce jako zbytečné předměty. Za pozitivní lze považovat vnímání kantorů studenty, kdy si pouze 13,7 % z nich myslí, že učitelé těchto dvou předmětů na jejich školách nejsou na danou problematiku odborníky s potřebnými znalostmi. Zároveň však pro přibližně pětinu dotazovaných je výklad vyučujícího nesrozumitelný a nezajímavý, dalších 11 % se nedokázalo rozhodnout, zda výkladu vyučujícího rozumí.

Zajímavá je rovněž komparace výstupů obou dotazníkových šetření. Zatímco z řad veřejnosti se setkala s pojmem extremismus 96,2 % respondentů, z řad studentů znaly pojem pouze tři pětiny dotázaných. Neméně zajímavé jsou také další komparace výzkumných vzorků, kterou demonstruje následující tabulka. Výzkumná otázka zněla: Byla podle Vás na Vámi absolvovaných školách dostatečně vysvětlena podstata nacismu/komunismu/demokracie?

Tab. 12: Srovnání výzkumných vzorků.

Předmět výzkumné otázky	Dospělí (v %)			Studenti (v %)		
	ANO	NE	NEVÍM	ANO	NE	NEVÍM
Nacismus	54,6	40,0	5,4	78,5	13,1	8,4
Komunismus	47,8	47,7	4,5	81,3	11,2	7,5
Demokracie	63,4	31,7	4,9	86,0	8,4	5,6

Zdroj: [vlastní].

Na první pohled zaujme relativně vysoká disproporčnost názorů studentů středních škol a respondentů prvního dotazníkového šetření. Středoškoláci hodnotí ideologie uvedené v tabulce za dostatečně vysvětlené mnohem častěji než první výzkumný vzorek. Příčin této disproporce může být hned několik. Tou neoptimističtější variantou je změna v přístupu škol, které nyní kladou větší důraz na historii 20. století. Nebo naopak studenti nemají povědomí o šíři této problematiky a považují za dostatečné i povrchní znalosti, které společnost naopak

interpretuje jako nedostatečné. Je třeba také zdůraznit to, že otázka nikterak nedefinovala, co znamená fráze dostatečně vysvětleno. Z tohoto titulu vyplývá závislost odpovědí na individuálním vnímáním fráze. K jednoznačnější identifikaci faktoru či faktorů odchylky výzkumných vzorků nám mohou pomoci následující data.

Tab. 13: Přidělování pojmů k systémům vládnutí.

Pojem	Nacismus	Komunismus	Demokracie
	v %		
Dělba moci	1,9	24,3	73,8
Rasová nadřazenost	97,2	1,9	0,9
Politicky motivované procesy	2,8	74,8	22,4
Genocida	98,1	0,9	0,9
Státem řízená ekonomika	0,9	69,2	29,9
Kapitalismus	1,9	37,4	60,7

Zdroj: [vlastní].

Při přiřazování pojmů z levé části tabulky k jednotlivým ideologiím naprostá většina studentů spojila rasovou nadřazenost a genocidu s nacismem. Nicméně pouze 39 z celkových 84 studentů, kteří pokládají čas věnovaný tomuto tématu ve školách za dostatečný, dokázalo alespoň heslovitě uvést, čeho se týkaly Norimberské zákony, a jen 32 z těchto studentů dokázalo spojit datum 29.-30. září 1938 s Mnichovskou dohodou. Celkově pak znalo tyto události 47, respektive 44 studentů. Při srovnání s celorepublikovým průzkumem prezentovaným v teoretické části práce vyplývá srovnatelný podíl respondentů se znalostí Mnichovské dohody. V celorepublikovém průzkumu znalo tuto událost 42 % mladých lidí (18-24 let), v našem případě to bylo 41 %. Zatímco se z tabulky může zdát, že rozdíl mezi nacismem a zbylými dvěma ideologiemi je zcela jasný, rozdíly mezi komunismem a demokracií už tak jednoznačné nejsou. Téměř čtvrtina dotázaných pokládá za charakteristický rys komunismu dělbu moci. Zhruba 22 % pak politicky motivované procesy jako součást demokratického systému. Rovněž základní principy fungování ekonomiky v těchto systémech nejsou části studentů jasné. Zhruba 34 % kapitalistickou ekonomiku řadí do komunismu a asi 30 % státem řízenou ekonomiku do demokratického systému. Dále jen 12 % studentů vědělo, s čím

souvisí pojem Vítězný únor, a 40 % znalo invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Celorepublikový průměr činí 65, respektive 76 procent. I přes vysoký podíl studentů proklamujících pochopení podstaty demokracie celá čtvrtina nedokázala uvést žádný z pilířů tohoto systému, popřípadě uvedla irelevantní odpověď.

Z výše prezentovaných dat vyplývá relativně vysoký počet studentů nedisponující fundamentálními znalostmi, klíčovými pro prevenci extremismu. Výsledky jsou dále verifikovány zpětnou vazbou z řad středoškolských kantorů. Celkově bylo s dotazníkovým šetřením osloveno 75 učitelů s aprobačními předměty dějepis a občanská nauka. Nazpět bylo získáno 40 vyplněných dotazníků, což znamená 53% návratnost. Průměrná doba praxe u reprezentativního vzorku činila 13,8 let. Výzkumný vzorek lze rovněž dělit na základě vyučovaných předmětů – 19 kantorů vyučuje dějepis, 16 občanskou nauku a 5 kantorů obojí. Data byla sesbírána od 15. 2. do 15. 3. 2019.

Navzdory názoru studentů celý vzorek kantorů u svých žáků registruje schopnost kritického myšlení. Nadpoloviční většina, přesně 57,5 %, se ztotožňuje se zjištěním diplomové práce, které tvrdí, že nadpoloviční většina studentů nezná zásadní historické události 20. století, jež tvoří základní předpoklad pro konfrontaci extremistických myšlenek. Tento názor sdílelo 87,5 % kantorů vyučujících občanskou nauku, naproti tomu kantoři vyučující dějepis souhlasili pouze v 17,5 %. Tato disproporcionalita může být zapříčiněna skutečností, že někteří kantoři vyučující dějepis tuto otázku mohli pochopit jako hodnocení výsledků své práce. V 70 % se kantoři domnívají, že ideologiím nacismu, komunismu a demokracie není věnován ve výuce dostatečný prostor. Žádný z oslovených kantorů se neseťkal s extremistickými, rasistickými, xenofobními či radikálními postoji studentů. Pokud by k takové situaci došlo, 35 z 40 kantorů má možnost obrátit se v rámci školy na zaměstnance, který je odborně způsobilý v takových záležitostech intervenovat. Zároveň je však nutné dodat, že 90 % kantorů pociťuje nedostatek času ve výuce k zařazení a diskutování aktuálního společenského problému. Zbýlých 10 % hodnotí tento poskytnutý prostor jako velmi malý. I kdyby se tedy mezi studenty vyskytovaly extremistické či rasistické postoje, poskytnutý prostor kantorům jejich detekci dosti omezuje. S tímto výsledkem pravděpodobně souvisí další výstup, kdy si 85 % kantorů nemyslí, že by české školství plnilo preventivní funkci ve vztahu k extremismu.

6 NÁVRHOVÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

V procesu optimalizace jakéhokoliv systému je zapotřebí si nejdříve uvědomit jeho silné a slabé stránky. Tyto faktory tvoří vnitřní prostředí, jež modifikací jednotlivých parametrů systému můžeme ovlivnit. Neméně důležité je však také vnější prostředí. To neskýtá pouze hrozby, které ohrožují chráněné hodnoty, ale také příležitosti pro zefektivnění systému. Přehled těchto vnitřních a vnějších faktorů demonstruje následující analýza SWOT, která vychází z nashromážděných poznatků během studia této oblasti.

Tab. 14: Analýza SWOT.

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • Členství ČR v mezinárodních institucích, • stabilita demokratického systému, • odpor společnosti k extremistickým a totalitním ideologiím, • kvalitní legislativa v oblasti extremismu, • odbornost represivních složek, • vztah majoritní společnosti k židovské a sexuální minoritě. 	<ul style="list-style-type: none"> • Slabá důvěra demokratických institucí, • neplnění preventivní funkce vzdělávacího systému, • potírání extremismu zejména represí, podceňování prevence, • personální stavy některých zainteresovaných složek, • vztah majoritní společnosti k některým etnickým menšinám.
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> • Vytvoření systému spolupráce, • technologický pokrok, • využití zahraničních příkladů dobré praxe v oblasti extremismu, • vyšší mediální pozornost, • aplikace širokého spektra kvalitních poznatků v oblasti extremismu, • mezinárodní platformy zabývající se problematikou extremismu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Internacionalizace a flexibilita extremistické scény, • pronikání extremistických prvků do hlavních politických proudů, • nárůst mezietnického napětí ve společnosti, • bagatelizace a dezinterpretace historických důsledků totality, • charismatická osobnost schopná konsolidovat extremistickou scénu.

Zdroj: [vlastní].

Budeme-li jednotlivé odrážky v prezentované analýze SWOT syntetizovat, pak výstupem analýzy identifikujeme zásadní oblasti, kde je potřeba směřovat pozornost ve vztahu k prevenci extremismu. Těmito oblastmi jsou: kyberprostor, vzdělávání, spolupráce státního a nestátního sektoru a integrace minorit.

6.1 Kyberprostor

Jak Audit národní bezpečnosti, tak Koncepce boje proti extremismu konstatují, že těžištěm aktivit extremistů je internet. I z tohoto pohledu je důležité, že Česká republika v roce 2017 zřídila novelou zákona o kybernetické bezpečnosti Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, do jehož kompetence spadají nebezpečné aktivity ve virtuálním prostoru. Nicméně virtuální prostor není pouze hrozbou, nýbrž také příležitostí v boji s extremismem, kterou však Česká republika dostatečně nevyužívá [17], [19], [91].

6.1.1 Redirect method

Vhodným a účinným softwarovým nástrojem pro eliminaci počtu sympatizantů extremismu by mohla být tzv. Redirect method. Tato metoda byla odzkoušena v osmítýdenním pilotním experimentu v oblasti terorismu a náboženského extremismu. Konkrétně se vývojáři metody soustředili na materiály ve virtuálním prostoru, které svým obsahem radikalizovaly a lákaly nové bojovníky do řad Islámského státu. Princip metody spočívá v definování klíčových slov, na jejichž základě lze předpokládat, že se uživatel snaží nalézt informace o náboženském extremismu či konkrétně Islámském státu. Na základě shody vyhledávaných a definovaných slov se uživateli zobrazuje upravená nabídka odpovědí. Bez využití metody byla uživateli nabídnuta videa, která obsahovala účelově zkreslené informace a vytvářela deziluze o poslání a fungování této teroristické organizace. Tvůrci těchto videí byli mnohdy právě stoupenci teroristických organizací. Vývojáři Redirect method identifikovali a roztřídili obsah propagandistických videí do několika kategorií (např. videa oslavující bojové úspěchy IS, náboženská videa, konspirační teorie apod.). Poté do každé identifikované kategorie nahráli video vlastní, které vyvracelo nepravdy těch propagandistických. Protože se jednalo o sponzorované odkazy, zobrazovaly se uživateli po zadání klíčových slov do vyhledávače přednostně. Zároveň se odkaz na tato preventivní videa zobrazoval u propagandistických videí. Uživateli tak metoda umožňuje konfrontovat propagandu s realitou. Během osmi týdnů testování v anglickém a arabském jazyce zhlédlo na internetu tato videa přes 320 000 lidí [92].

V případě aplikace metody na potírání pravicového extremismu by byl princip takřka totožný. Cílem výše popsané metody je podat potenciálnímu extremistovi relevantní a pravdivé informace, které by jej měly odradit od vstupu do extremistických skupin. Při tvorbě preventivních materiálů jsou velmi důležitými aspekty relevantnost a autenticita. Proto je pro státní aparát velice cenné, podaří-li se mu doplnit celou metodu navázáním spolupráce s bývalými členy extremistických hnutí. Z této kooperace by vznikaly autentické příběhy, které by s velkou pravděpodobností do velké míry korespondovaly s příběhy potenciálních sympatizantů. Součástí takto vytvořených materiálů by měl být také kontakt, kde by bývalí členové extremistických hnutí odpovídali na již konkrétní dotazy. Metoda je plně kompatibilní se strategií státu pro boj s extremismem, neboť v podstatě plní jeden z cílů Koncepce boje proti extremismu, a sice komunikací proti demagogii.

6.1.2 Blokování webů

Pro vyšší účinnost vyvracení účelových dezinformací je potřeba dosáhnout substituce závadových materiálů za ty autentické. Pouhé přidání relevantních a pravdivých materiálů je sice důležité, nicméně ve spojitosti s propagačními materiály extremistů mohou působit zmatečně. Proto se stát rovněž musí zabývat mazáním škodlivého obsahu. Při těchto opatřeních naráží Česká republika na řadu překážek, které již byly popsány v teoretické části práce. Při hledání způsobu jejich překonání se Česká republika může inspirovat v zahraničí. Příklad nekompromisního postoje nalezneme v Číně. Ta zablokovala přístup z takových IP adres ve své zemi na webové stránky, jejichž obsah považuje za škodlivý. Česká republika by stejného efektu mohla docílit instalací některého ze screeningového protokolu nebo firewallu, který by blokoval přístup počítačů s českými IP adresami na webové stránky extremistů. Tato technologie v České republice již existuje, její rozšíření také na extremistické weby by zkomplikovalo získávání nových stoupenců do řad extremistů. Nutno dodat, že v případě zablokování stránek s extremistickým obsahem by takřka vzápětí došlo k vytvoření stránek nových, avšak schopnost těchto webů rozšiřovat řadu svých sledovatelů by byla velmi omezená [93].

Závažnějším problémem při aplikaci výše popsaného přístupu by představoval soulad takového opatření se svobodami, jež jsou právním státem garantovány. Takovéto nekompromisní zásahy by mohly být považovány za snahu o cenzuru. Zároveň by v krajním případě mohl být celý systém zneužit politickou mocí. Alternativou vůči tomuto tvrdému přístupu je spolupráce mezi jednotlivými státy, nestátními a mezinárodními organizacemi. Ačkoliv se

jedná o méně efektivní a náročnější koncept, představuje tato možnost demokratičtější a obtížněji zneužitelnou formu boje s extremismem v kybernetickém prostoru. Stěžejní je pak navázání spolupráce v této oblasti se státy, odkud jsou tyto extremistické weby nejčastěji provozovány. V případě USA by to mohly být neziskové organizace Southern Poverty Law Center nebo Anti-defamation League. Spolupráce s těmito organizacemi by usnadnila podávání žalob na provozovatele webových stránek v těchto zemích [93].

6.1.3 Perspective

Kromě omezování vlivu extremistů na společnost je zapotřebí věnovat se také zvyšující se radikalizaci projevů na internetu, obzvláště pak na sociálních sítích. Pod záštitou anonymity, kterou poskytuje virtuální prostor, někteří jeho uživatelé nabyli dojmu legislativního vakua a faktické beztrestnosti jakýchkoliv projevů ve virtuálním prostoru, včetně těch, které by v reálném životě byly jednoznačně klasifikovány jako trestné činy. Prvořadým cílem v této oblasti je jasná deklarace bezpečnostních složek o platnosti všech zákonných norem i ve virtuálním prostoru. Každý uživatel si musí být vědom odpovědnosti a postihnutelnosti svého protiprávního chování. Problémem zůstává velké množství závadových příspěvků.

V tažení proti online radikalizaci může sehrát zásadní roli umělá inteligence. Perspective je softwarový nástroj, nyní ve fázi testování a vývoje, který vznikl spoluprací technologických týmů v projektu Conversation-AI. Perspective hodnotí každý příspěvek internetové diskuse a předpokládá jeho vliv na diskutující. Příspěvky řadí podle „toxicity“, která vyjadřuje nevhodnost konkrétního komentáře. Nástroj příspěvateli dává v reálném čase zpětnou vazbu o tom, jak byl jeho příspěvek vyhodnocen, nicméně mu nikdy nebrání komentář na diskusní platformu umístit [55].

Nástroj poskytuje všem zainteresovaným subjektům nové možnosti. Každý diskutující má možnost filtrovat příspěvky podle stupnice toxicity. Nemá-li o to zájem, není s urážejícím či radikalizujícím obsahem vůbec konfrontován. Moderátorům diskuse umožňuje nástroj efektivněji řídit komunikaci a mazat protiprávní obsah. Represivním složkám redukuje stupnici množství příspěvků, které musí vyhodnocovat. Příspěvatel je upozorněn na možné následky svého výroku, nicméně není mu zabráněno se vyjádřit. Kompetentní orgány by tak disponovaly nástrojem proti online radikalizaci bez zpochybnění svobody vyjadřování. Při aplikaci je nutné zachovat stávající parametry fungování, aby nástroj nesloužil jako cenzura, který by blokovala příspěvky na základě například politického názoru. Proto by tyto parametry systému, zejména algoritmy, které rozhodují o toxicitě příspěvku, měly být známy.

6.2 Vzdělávání

Řešíme-li jakýkoliv společenský problém, velmi pravděpodobně při jeho podrobnější analýze narazíme na relaci mezi problémem a vzdělávacím systémem. Vzdělanost lze považovat za nejúčinnější prevenci celé řady negativních společenských fenoménů, včetně pronikání hodnot pravicového extremismu do mainstreamových názorových proudů. Vzdělání je v podstatě obranný mechanismus, který rozšiřuje perspektivu, jakou je na konkrétní problém nahlíženo. Perspektiva pravicových extremistů v konfrontaci s historickými zkušenostmi a spravedlností nemůže obstát. Neznáme-li fakta, konfrontujeme vyřčené teze pouze smyslem pro spravedlnost, subjektivním pocitem, po němž člověk přirozeně touží. Tohoto charakterového rysu člověka jsou si dobře vědomi také extremisté, kteří ohýbáním reálií a manipulativní rétorikou vzbuzují u společnosti pocit nespravedlnosti, jež je zapříčiněna konkrétní částí society. Útoky na tuto část společnosti jsou poté dezinterpretovány jako nastolování spravedlnosti. Společnost znalá historických důsledků totalitních ideologií nepodléhá manipulaci a nepřijímá zúženou perspektivu extremistů. V budování uvědomělé společnosti hrají nezastupitelnou roli vzdělávací instituce. Stát definoval dosáhnutí takového stavu uvědomění v Koncepti boje proti extremismu v kapitole Vědomostí proti totalitářům.

Bohužel, výsledky mé diplomové práce, stejně jako celonárodní průzkumy, ukazují na nízkou úroveň povědomí o historických událostech, které mají velký význam i pro současné dění. Je tedy nasnadě analyzovat Rámcové vzdělávací plány, zda je časová dotace na tuto důležitou historickou etapu dostatečná. Historická epocha minulého století je natolik důležitá, že by měla představovat absolutní prioritu i na úkor nutnosti redukce objemu probírané látky. Vynecháním vzdálených dějin docílíme zvýšení hodinové dotace pro dějiny, jež mají vliv na podobu světového uspořádání, ve kterém žijeme.

Studenti často popisovali předměty dějepis a občanskou nauku jako okrajové, nepotřebné a nezáživné. Pro řadu studentů by vyšší atraktivita předmětů bylo dosaženo už jenom zvýšením časové dotace historie 20. století, pro což se v dotazníkovém šetření vyslovila nadpoloviční většina studentů středních škol. České školství rovněž dostatečně nevyužívá moderní technologie, které jsou, zvláště pro mladou generaci, velice přitažlivé. Využití moderních technologií ve výuce by mohlo nabývat podoby aplikace pro chytré telefony, do které by kantoři vkládali otázky probrané v hodinách a žáci by na ně odpovídali formou kvízu. Aplikace může umožňovat hru mezi dvěma studenty a vytvářet žebříček studentů s nejvyšším dosaženým skóre. Zájem studentů by podporovala přirozená soutěživost.

Neznalost rozdílů politických systémů, nedůvěra v demokratické instituce a v její představitele jsou projevy, které pramení z nízké občanské aktivity a zájmu o politiku. Také proto se české pojetí demokracie přetavilo do hledání spasitele, osobnosti, která za nás vše napraví bez naší angažovanosti. Přitom participace občanů na řízení státu je základní premisou demokratického systému. Česká republika výchovu k občanství zásadně podcenila, neboť teprve v roce 2018 vznikl dokument pro vládu, který zdůrazňuje nutnost vytvoření koncepce občanského vzdělávání. Připomeňme data z praktické části, kdy jen přibližně 63 % oslovených souhlasí, že na jimi absolvovaných školách byla podstata demokracie vysvětlena dostatečně. [26], [93].

V této oblasti se nabízí kooperace s Radou Evropy, jejíž programy podporují vzdělávání v oblasti demokracie a lidských práv. Zároveň programy disponují koordinátory, kteří zprostředkovávají výměnu zkušeností a kooperaci mezi členskými státy. Rámec celé koncepce tvoří dokument Council of Europe Charter on Education for Democratic citizenship and Human Rights Education. Tato instituce nabízí literaturu a manuály ke stažení zdarma, zabývající se například prevencí extremismu a radikalizace. Nicméně publikované materiály jsou určeny širokému publiku, včetně dětí na prvním stupni základních škol. Formou obrázků a krátkých textů materiály vysvětlují některé aspekty a výhody demokratického systému i těm nejmenším [97].

Na národním poli se zabývají výchovou k občanství Masarykova Univerzita v Brně, která provozuje centrum občanského vzdělávání. Koncepce zpracovaná touto institucí respektuje východiska vzdělávací reformy v Rámcových vzdělávacích programech a identifikuje její slabá místa. Na základě mezinárodních výzkumů a příkladů ze zahraničí pak navrhuje opatření k jejich odstranění. Jedním z výstupů analýzy této instituce bylo například zjištění, že Rámcové vzdělávací programy jednotlivých stupňů vzdělávání na sebe nenavazují a používají jiných pojmů. Rovněž RVP ignorují některé důležité oblasti výchovy k občanství. Do Rámcových vzdělávacích plánů by tak měla být co nejdříve zapracována opatření z koncepce Masarykovy univerzity [98].

6.3 Kooperace státního a nestátního sektoru

Česká republika stále ještě v oblasti extremismu nedefinovala systém spolupráce s nestátním sektorem. Nevládní sektor je přitom v tomto směru iniciátorem nových impulsů, se kterým bohužel státní subjekty spolupracují jen ve velmi omezené míře z důvodu přetrvávající

oboustranné nedůvěry. Spolupráce se nabízí především v oblasti prevence. Při tvorbě preventivních programů je klíčové dostatečně specifikovat cílovou skupinu. Pokud budeme prevenci cílit na vágně definovanou entitu, jako např. mladí lidé, výsledky nebudou nikdy vzhledem k vynaloženému úsilí a finančním zdrojům uspokojivé.

Exitové programy jsou naproti tomu programem soustředícím se na konkrétní skupinu, která se již v extremistických strukturách nachází. V principu jde o pomoc členům extremistických hnutí, dostat se ven z těchto skupin. Programy také slouží k resocializaci a rozvíjení sociálních schopností k integraci do většinové společnosti. Pro účely programu je rovněž přínosné zapojení neziskových organizací a bývalých členů extremistických hnutí, pro něž je oproti zástupcům státního aparátu mnohem jednodušší navázání důvěrného vztahu s klienty programu. Sdílený osud rovněž posiluje míru empatie. Inspirací by mohla být organizace Exit-deutschland, pomáhající pravicovým extremistům v Německu. Spolupráce s touto či podobnou organizací by představovala cenný zdroj zkušeností uplatnitelných i v našem prostředí.

Další oblastí pro rozvíjení spolupráce s nestátním sektorem je péče o oběti zločinů z nenávisti. Nestátní organizace plní úlohu prostředníka mezi obětí a státními orgány. Přes svá centra jsou obětem schopna poskytovat podporu a poradenství v široké škále oblastí. Tato pomoc může nabývat charakteru psychologické, právní a mnoha dalších. Neziskové organizace často provozují také horkou linku fungující nepřetržitě. Zde se mohou oběti obracet s nahlášením incidentu či pro radu. Stejně tak pomáhají obětem v přístupu k lékařské péči, formálně podat obvinění, domáhat se kompenzace či pomoci poskytované státem [73].

Sekundárním výsledkem těchto opatření kromě pomoci oběti je pak daleko přesnější evidence zločinů s extremistickým podtextem a úbytek neohlášených případů. V případě, kdy se oběť rozhodne pro formální podání trestního oznámení, role neziskových organizací nekončí. V procesu vyšetřování poskytují oběti trestného činu podporu, mohou pomáhat překonávat jazykovou bariéru a hájit další zájmy oběti, jako například nezveřejnění jména oběti v médiích. Doprovázení oběti pracovníkem neziskové organizace k výslechům zároveň usnadňuje a zpřesňuje práci policie, neboť s jeho pomocí je oběť schopna přesněji popsat celý průběh incidentu a zajistit tak řádné zaprotokolování celého případu. V neposlední řadě nevládní organizace hrají důležitou roli v komunikaci se širokou veřejností. Na základě jejich zkušeností dokáží přesně vysvětlit všechny dopady těchto zločinů jak na oběti, tak na celou společnost, a tím zvyšovat tlak na politickou reprezentaci a řešení problémů [73].

ZÁVĚR

Extremismus je celosvětovým problémem, na který lze nahlížet z mnoha různých rovin, což dokládá také množství jeho definic. Jelikož se jedná o fenomén velmi dynamický, mění se také formy jeho projevů, které nabývají nových podob. Evoluce disciplíny je v úzkém vztahu s vývojem společnosti, neboť její normy definují, co je a není extrémní. Jinými slovy, co je jednoznačně extremistické chování dnes, nemusí být zítra. Zatímco na podstatě a obsahu extremismu panuje názorová roztříštěnost, na jeho nebezpečnosti existuje téměř absolutní shoda. Nebezpečnost extremismu plyne z nesnášenlivosti, bezohlednosti a nevraživosti jeho protagonistů vůči ostatním.

Současná pozornost věnovaná multidisciplinární oblasti extremismu plyne ze sílicích projevů násilí a nesnášenlivosti pramenící z rasové, politické, náboženské či jiné odlišnosti. Ve světle vyostřující se atmosféry ožívá memento pravděpodobně nejtemnějšího období lidských dějin – 2. světové války, jejíž následky pocítujeme ještě dnes. Jistá společenská imunita vůči extremistickým ideálům, pramenící z následků jejich prosazování, zdá se přibývajícím časem slábnout a je zapotřebí imunizace nová. Podobami, kterých může zmíněná imunizace nabývat, se zabývala tato práce.

Bez znalosti základních východisek nelze v souboji s pravicovým extremismem uspět, neboť jeho síla spočívá právě v nevědomosti. Teoretická část diplomové práce poskytuje fundamentální zdroj informací nezbytných k pochopení nelehké problematiky pravicového extremismu. Společně s ideologiemi, z kterých pravicový extremismus vychází, nastiňuje genezi pravicově extremistické scény v České republice.

Praktická část diplomové práce identifikovala faktory v české společnosti, jež představují potenciál pro pravicové extremisty. Prostřednictvím výstupů z dotazníkových šetření postupně potvrdila všechny hypotézy diplomové práce. V České republice nepanuje celospolečenská důvěra v demokratický systém a jeho představitele. Poměrně zásadní část veřejnosti nepovažuje politický systém České republiky za nejlepší, ani za neměnný. Prostředkem extremistů s nejvyšším potenciálem radikalizace veřejnosti zůstávají protiromské výpady, a to zejména pro dlouhodobě špatné vzájemné vztahy mezi touto minoritou a většinovou společností. Ve vztahu inklinace k hodnotám pravicového extremismu jsou nejzranitelnějším segmentem populace mladí lidé, kteří nedisponují znalostmi, jimiž by mohli konfrontovat pravicově extremistické výklady a postoje.

Návrhová část diplomové práce soustředila svou pozornost na kyberprostor, jenž se stal těžištěm aktivit pravicových extremistů. Prostřednictvím umělé inteligence a nových softwarových možností navrhuje opatření pro limitování aktivit extremistů. V oblasti vzdělávání je třeba klást větší důraz na historii, která má přesah do současnosti, a to i na úkor historie vzdálené, jenž faktické dopady na současnou podobu světa postrádá. Zvýšení povědomí o důsledcích vládnutí totalitních ideologií lze pokládat za kruciální, neboť tyto vědomosti umožňují každé individualitě, vytvořit si obranné mechanismy, jenž mají preventivní účinek. Úkolem i nadále zůstává vytvoření širokého rámce spolupráce mezi vládním a nevládním sektorem. Ze společné kooperace mohou těžit všechny zainteresované strany, zejména pak zranitelné sociální skupiny, které jsou primárními cíli extremistických ataků. Aplikace navrhovaných opatření by ještě více marginalizovala vliv extremistické scény na veřejnost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADAMOVIČ, Karolina. *Politologický slovník*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy odborné slovníky. ISBN 80-717-9469-4.
- [2] ALLIANCE AGAINST ANTIGYPSYISM. *Antigypsyism – a reference paper* [online]. Alliance against antigypsyism, 2016 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <http://antigypsyism.eu/wp-content/uploads/2017/07/Antigypsyism-reference-paper-16.06.2017.pdf>
- [3] Autonomní nacionalisté Hlinecko. <Http://www.an-hlinecko.estranky.cz/> [online]. [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.an-hlinecko.estranky.cz/>
- [4] Autonomní nacionalisté Modřany: Propagace. In: <Https://anmodrany.files.wordpress.com> [online]. [cit. 2018-12-15]. Dostupné z: <https://anmodrany.files.wordpress.com/2011/10/propagace.jpg>
- [5] AUTONOMNÍ NACIONALISTÉ. Česká Indie. <Https://ankutnahora.wordpress.com/> [online]. 26. 10. 2010 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://ankutnahora.wordpress.com/2010/10/26/ceska-indie/>
- [6] BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. Praha: Dokořán, 2004. Bod (Dokořán). ISBN 80-865-6989-6.
- [7] BARŠA, Pavel, FIALA, Petr, ed. *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1798-8.
- [8] BASTL, Martin. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada, 2011. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-3797-3.
- [9] BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. Kdo jsme. <Https://www.bis.cz> [online]. [cit. 2019-01-16]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/o-nas/>
- [10] BORN, H. a I. LEIGH. *Making intelligence accountable: legal standards and best practice for oversight of intelligence agencies* [online]. [Oslo, Norway: Pub. House of the Parliament of Norway, 2005] [cit. 2019-04-16]. ISBN 92-922-2017-9.
- [11] CAKL, Ondřej, GABALOVÁ, Dana, ed. *Dovedu to pochopit?: hrozby neonacismu : [metodická příručka pro učitele základních a středních škol o práci s tématem pravicový extremismus ...* Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-54-5.

- [12] CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2018* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2018 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4584/f9/ov180409.pdf
- [13] COUNCIL OF EUROPE. What we do. <https://www.coe.int> [online]. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/edc/what-we-do>
- [14] ČERNÝ, Petr. *Politický extremismus a právo*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-868-6186-4.
- [15] ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2018 [cit. 2018-12-5]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2017-d85907e6.html>
- [16] ČESKO. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2017 [cit. 2018-12-5]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/aktuality/vyrocnizprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2016-1abbf6dc.html>
- [17] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Audit národní bezpečnosti* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2016 [cit. 2018-11-14]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>
- [18] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. Extremismus: Co je extremismus. <https://www.mvcr.cz> [online]. 25. 10. 2010 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>
- [19] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Koncepce boje proti extremismu pro rok 2018* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2018 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>
- [20] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030* [online]. Ministerstvo vnitra [České republiky], 2013 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1_.pdf
- [21] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Projevy extremismu a předsudečné nenávisti: Souhrnná situační zpráva 4. čtvrtletí roku 2018* [online].

- Praha: Odbor bezpečnostní politiky, 2019 [cit. 2019-11-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-extremismu-odboru-bezpecnostni-politiky-mv.aspx>
- [22] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Projevy extremismu a předsudečné nenávisti: Souhrnná situační zpráva 4. čtvrtletí roku 2010–2018* [online]. Praha: Odbor bezpečnostní politiky, 2011–2019 [cit. 2019-11-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-extremismu-odboru-bezpecnostni-politiky-mv.aspx>
- [23] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2017* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2018 [cit. 2019-01-4]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>
- [24] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2010* [online]. Praha: Odbor bezpečnostní politiky, 2018 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>
- [25] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Co je extremismus* [online]. Praha: Odbor bezpečnostní politiky, 2010 [cit. 2018-10-2]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>
- [26] ČESKO. *Základní dokument tvorby Koncepce občanského vzdělávání v České republice* [online]. Vláda [České republiky], 2018 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/assets/pdf/zakladni_dok_koncepce_obcanskeho_vzdelavani.pdf
- [27] ČESKO. Zákon č. 153/1994 Sb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. AION CS 2010-2019 [cit. 2019-01-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-153>
- [28] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA [ČESKÉ REPUBLIKY]. *Regulace extremismu na internetu* [online]. Praha: Odbor bezpečnostní politiky, 2010 [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/projevy-extremismu-na-internetu.aspx>
- [29] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zaměstnanost, nezaměstnanost. <https://www.czso.cz> [online]. [cit. 2019-01-8]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace

- [30] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci: Počet cizinců* [online]. [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>
- [31] DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-122-5.
- [32] DANICS, Štefan. *Extremismus a militantní demokracie*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014. ISBN 978-80-7251-430-4.
- [33] DANICS, Štefan. *Extremismus hrozba demokracie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Police History, 2002. ISBN 80-864-7707-X.
- [34] DANICS, Štefan; TEJCHMANOVÁ Ladislava. Diverzifikace trestné činnosti s extremistickým podtextem v České republice – opodstatněnost pojmu „hate crime“? Sborník příspěvků. In NEŠTICKÁ, Hana. *Právní zpravodaj 1/2014*. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2014. ISBN 978-80-86847-70-2.
- [35] DAVID, Roman. *Politologie: základy společenských věd*. 5., přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-718-2162-4.
- [36] DĚLNICKÁ MLÁDEŽ. *Náš program*. [Http://www.delnickamladez.cz/](http://www.delnickamladez.cz/) [online]. [cit. 2018-12-15]. Dostupné z: <http://www.delnickamladez.cz/o-nas/nas-program>
- [37] DĚLNICKÁ MLÁDEŽ. [Http://skolnidvur.delnickamladez.cz: Akce školní dvůr](http://skolnidvur.delnickamladez.cz: Akce školní dvůr) [online]. 2010 [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://skolnidvur.delnickamladez.cz/o-projektu>
- [38] DOLEŽEL, Martin, Jan KYSELÁK, Otakar J. MIKA a Jaromír NOVÁK. *Základy ochrany obyvatelstva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4268-6.
- [39] DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Průvodce rasistickou a extremistickou symbolikou*. Praha: [Střední policejní škola Ministerstva vnitra], 2003.
- [40] ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka*. Praha: Portál, c2015. ISBN 978-80-262-0786-3.
- [41] EUROPEAN COMMISSION. HIGH-LEVEL COMMISSION EXPERT GROUP ON RADICALISATION. *Final Report 18 May 2018* [online]. Luxembourg: Publications office of the European union, 2018 [cit. 2019-01-16]. ISBN 978-92-79-

- 86511-4. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-security/20180613_final-report-radicalisation.pdf
- [42] EUROSOKOP. Eurobarometr: Polovina občanů vnímá antisemitismus jako problém. <https://www.euroskop.cz/> [online]. 22. 1. 2019 [cit. 2018-12-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9003/32524/clanek/eurobarometr,%20Polovina%20ob%C4%8Dan%C5%AF%20vn%C3%ADm%C3%A1%20antisemitismu%20jako%20probl%C3%A9m>
- [43] FREEDOM HOUSE. *Freedom in the world 2019: Democracy in Retreat* [online]. Washington, DC, 2019 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/Feb2019_FH_FITW_2019_Report_ForWeb-compressed.pdf
- [44] FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. ISBN 80-861-8227-4.
- [45] GOVERNMENT OF UNITED KINGDOM. *Counter-Extremism Strategy* [online]. London: Williams Lea Group, 2015 [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/470088/51859_Cm9148_Accessible.pdf
- [46] HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti: právní monografie*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-311-9.
- [47] HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. Politologie (Eurolex Bohemia). ISBN 80-868-6171-6.
- [48] HOLAS, Jakub. *Politický radikalismus a mládež*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-131-8.
- [49] HORSÁKOVÁ, Monika. *Prevence projevů extremismu ve školách: praktický manuál pro učitele*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2014. ISBN 978-80-905942-1-0.
- [50] CHARVÁT, Jan, FIALA, Petr, ed. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6.
- [51] CHMELÍK, Jan. *Symbolika extremistických hnutí*. Praha: Armex, 2000. ISBN 80-862-4414-8.

- [52] INFO.CZ. Parlamentní volby 2017: Úspěšnost strany DSSS v kra-
jích. <https://www.info.cz> [online]. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z:
<https://www.info.cz/volby-2017/vysledky-voleb/strana-dsss/?strana=28>
- [53] INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY. Antisemitismus. <https://www.holocaust.cz/> [online]. [cit. 2018-12-15]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/>
- [54] JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH. <https://www.jsns.cz> [online]. [cit. 2019-02-20].
Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby/vysledky-student-skych-voleb>
- [55] JIGSAW. Introducing Perspective. <https://www.perspectiveapi.com> [online]. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://www.perspectiveapi.com/#/>
- [56] KOMÍNKOVÁ, Magda. Spor Unie s Polskem a Maďarskem je zatím bez vý-
sledku. *Euroskop.cz* [online]. 19. 12. 2018 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z:
<https://www.euroskop.cz/9047/32363/clanek/spor-unie-s-polskem-a-madarskem-je-zatim-bez-vysledku/>
- [57] KOTLÁN, Pavel. *Demokracie ve stínu: extremismus, terorismus, fašismus, komu-
nismus*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003. Politologie (Eurolex Bohemia).
ISBN 80-865-7207-2.
- [58] KVAČEK, Robert. *Dva diktátorovy pády* [online]. Praha: Pražská vydavatelská
společnost, 2008 [cit. 2018-10-14]. Magnet (Pražská vydavatelská společnost).
ISBN 978-80-7250-398-8.
- [59] MAREŠ, Miroslav a Petra VEJVODOVÁ. Dělnická strana: profil české pravicově
extremistické strany. *Rexter - časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a tero-
rismu*, Brno: CBSS, 2010, roč. 8, č. 2, s. 42-74. ISSN 1214-7737.
- [60] MAREŠ, Miroslav. *Problematika hate crime: Zahraniční zkušenosti a možnost apli-
kace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisi proti cizincům*
[online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2011 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z:
www.mvcr.cz/soubor/problematika-hate-crime.aspx
- [61] MAREŠ, Miroslav. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno, 2003. ISBN
80-865-9845-4.
- [62] MASARYKOVA UNIVERZITA. CENTRUM OBČANSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.
Naše koncepce. [Http://www.vychovakobcanstvi.cz](http://www.vychovakobcanstvi.cz) [online]. [cit. 2019-04-08]. Do-
stupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/nase-koncepce>

- [63] MEDIAN. *Násilí z nenávisti a mládež: zdroje informací, stereotypy, mýty a (ne)snášlivost* [online]. Praha, 2014 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: https://www.hatefree.cz/images/Nasili_z_nenavisti_zprava_1.pdf
- [64] MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 6. Bezpečnostní strategie ČR. <https://www.praha6.cz> [online]. [cit. 2019-01-16]. Dostupné z: https://www.praha6.cz/bezpecnostni_strategie
- [65] MINISTRY OF ATTORNEY GENERAL. Addressing Hate Crime in Ontario: Final Report of the Hate Crimes Community Working Group to the Attorney General and the Minister of Community Safety and Correctional Services [online]. Province of Ontario, 2005 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: https://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/english/about/pubs/hatecrimes/HCCWG_full.pdf
- [66] MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA. *Analýza způsobu zobrazování Romů v lokálních severočeských médiích* [online]. Praha, 2015 [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/5161971da26c649ef6702ca724435813/analiza_medii_web.pdf
- [67] NONDEK, Lubomír a Lenka ŘEŇČOVÁ. *Internet a jeho komerční využití*. Praha: Grada, 2000. Manažer. ISBN 80-716-9933-0.
- [68] NOVÁK, Jaromír. *Krizové řízení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. s. 153. ISBN 978-80-244-4269-3.
- [69] NÚKIB. www.nukib.cz [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.nukib.cz/cs/onukib/>
- [70] *Ohrožené a rizikové skupiny současnosti: konference sekce sociální patologie MČSS: Svatka 8.-10. dubna 2015*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2015. ISBN 978-80-905443-2-1.
- [71] OKAMURA, Tomio. *Tomio Okamura: Mezi islámem a Západem probíhá civilizační válka.: Čtrnáct století dějin nám říká, že vztahy mezi islámem a křesťanstvím byly po celou tuto dobu plné konfliktů*. In: <https://www.spd.cz/> [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/novinky/tomio-okamura-mezi-islamem-a-zapadem-probiha-civilizacni-valka-ctrnact-stoleti-dejin-nam-rika-ze-vztahy-mezi-islamem-a-krestanstvim-byly-po-celou-tuto-dobu-plne-konfliktu>
- [72] ORGANIZATION FOR SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE. OFFICE FOR DEMOCRATIC INSTITUTIONS AND HUMAN RIGHTS. What is

- hate crime. [Http://hatecrime.osce.org](http://hatecrime.osce.org) [online]. [cit. 2019-01-19]. Dostupné z: <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>
- [73] ORGANIZATION FOR SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE. OFFICE FOR DEMOCRATIC INSTITUTIONS A HUMAN RIGHTS. *Preventing and responding to hate crimes: A resource guide for NGOs in the OSCE region* [online]. Warsaw: Poligrafus Andrzej Adamiak, 2009 [cit. 2019-04-23]. ISBN 978-92-9234-767-3. Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/39821?download=true>
- [74] PACNER, Karel. Druhá světová válka: Když se nad těmi čísly zamyslíte, udělá se vám zle. *Idnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2018-10-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/vojenstvi/druha-svetova-valka-v-cislech.A150417_150247_vojenstvi_kuz
- [75] PAXTON, Robert O. *Anatomie fašismu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7106-811-2.
- [76] POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Národní centrála proti organizovanému zločinu. [Https://www.policie.cz](https://www.policie.cz) [online]. [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-skpv.aspx>
- [77] POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Organizační struktura NCOZ. In: [Https://www.policie.cz](https://www.policie.cz) [online]. [cit. 2019-01-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/organizacni-struktura-ncoz.aspx>
- [78] POLITICAL CAPITAL. [Http://derexindex.eu](http://derexindex.eu) [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: http://derexindex.eu/About_DEREX
- [79] POST BELLUM. Jak známe naše "osmičková výročí"? *Www.postbellum.cz* [online]. [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.postbellum.cz/2018/07/jak-zname-nase-osmicikova-vyroci/>
- [80] RADIL, Tomáš. *Holocaust a Evropa po sedmdesáti letech: sociálně-psychologické mechanismy, dopady, asociace*. Praha: Academia, 2016. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2643-9.
- [81] Redirectmethod.org [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://redirectmethod.org/>
- [82] RIDLEY, Jasper Godwin. *Mussolini: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. Praha: Themis, 2002. Historie (Themis). ISBN 80-731-2007-0.

- [83] ROMEA. Hnutí Úsvit Tomia Okamury rozjel kampaň rasisticky a xenofobně. *Http://www.romea.cz/cz*[online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/hnuti-usvit-tomia-okamury-rozjelo-svou-predvolebni-kampan-rasisticky-xenofobne>
- [84] SANTAYANA, George. George Santayana citáty. *Www.citaty.net* [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <https://citaty.net/autori/george-santayana/>
- [85] SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extrémizmu*. Vydání I. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Slovenské monografie. ISBN 978-80-7380-691-0.
- [86] SMOLÍK, Josef a Tomáš ŠMÍD. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010. ISBN 978-80-210-5288-8.
- [87] STEM. *Zmapování postojů veřejnosti v České republice k pravicově extremistickým, rasistickým a xenofobním myšlenkám a jejich šířitelům s ohledem na integraci menšin a cizinců*. Ministerstvo vnitra, 2010. Dostupné také z: [file:///C:/Users/P%C3%A9%C5%A5a/Downloads/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A1_zpr%C3%A1va_z_v%C3%BDzkumu%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/P%C3%A9%C5%A5a/Downloads/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A1_zpr%C3%A1va_z_v%C3%BDzkumu%20(1).pdf)
- [88] SVOBODA A PŘÍMÁ DEMOKRACIE TOMIO OKAMURA. Politický program SPD. *Https://www.spd.cz*[online]. [cit. 2018-01-7]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program>
- [89] SVOBODA, Ivo. *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing, 2016. Učebnice (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-259-4.
- [90] ŠAFRÁNKOVÁ PAVLÍČKOVÁ, Lenka, ed. *Pochody z nenávisti: rasismus, pravicový extrémismus a média*. Brno: Nesehnutí, 2014. ISBN 978-80-87217-12-2.
- [91] ŠARADÍN, Pavel, FIALA, Petr, ed. *Historické proměny pojmu ideologie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. Politologická řada. ISBN 80-859-5994-1.
- [92] ŠTĚCHOVÁ, Markéta, ed. *Právní ochrana etnických menšin v ČR: závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002 [cit. 2019-04-16]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0899-1.

- [93] TABERY, Erik. *Opuštěná společnost: česká cesta od Masaryka po Babiše*. V Praze: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-849-7.
- [94] VEGRICHTOVÁ, Barbora a Filip ZIMOVJAN, ed. *Aktuální aspekty extremismu v České republice: sborník příspěvků z odborného semináře "Aktuální aspekty extremismu v České republice" konaného dne 24. září 2014 na Policejní akademii České republiky v Praze*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2015. ISBN 978-80-7251-444-1.
- [95] VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Bezpečnostní hrozby současnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2016. ISBN 978-80-7251-462-5.
- [96] VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1.
- [97] VEJVODOVÁ, Petra. *Rexter: Autonomní nacionalismus*. 2008, 7(2). ISSN 1214-7737.
- [98] VILÍM, Lukáš, Barbora VEGRICHTOVÁ a Miroslav NĚMEC. *Projevy pravického extremismu v síti internet*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2015. ISBN 978-80-7251-420-5.
- [99] ZAPLETAL, Josef. *Aktuální problémy kriminologie: (pro posluchače magisterského studijního programu)*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2009. ISBN 978-80-7251-316-1.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika.
EU	Evropská unie.
USA	Spojené státy americké.
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.
FRA	Agentura pro základní práva.
MV	Ministerstvo vnitra.
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky.
PČR	Policie České republiky.
ZPČR	Zákon o policii České republiky.
NCOZ	Národní centrála proti organizovanému zločinu.
BIS	Bezpečnostní informační služba.
ÚZSI	Úřad pro zahraniční styky a informace.
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování.
VSČR	Vězeňská služba České republiky.
TČ	Trestný čin.
STEM	Středisko empirických výzkumů.
SPD	Svoboda a přímá demokracie.
NPD	Národnědemokratická strana Německa.
DSSS	Dělnická strana sociální spravedlnosti.
AN	Autonomní nacionalisté.
SOU	Střední odborné učiliště.
SOŠ	Střední odborná škola.
DEREX	Demand for Right-Wing Extremism Index. [Index poptávky po pravicovém extrémismu].

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1: Povědomí společnosti o historických událostech.</i>	18
<i>Obr. 2: Runové symboly – 1.</i>	20
<i>Obr. 3: Runové symboly – 2.</i>	21
<i>Obr. 4: Reverzní hákový kříž.</i>	21
<i>Obr. 5: Keltský kříž.</i>	22
<i>Obr. 6: Plakát na podporu uvězněných extremistů.</i>	26
<i>Obr. 7: Srovnání volebních plakátů vybraných politických subjektů.</i>	38
<i>Obr. 8: Volební plakát SPD.</i>	39
<i>Obr. 9: Bezpečnostní systém České republiky.</i>	41
<i>Obr. 10: Organizační struktura Národní centrály proti organizovanému zločinu.</i>	50
<i>Obr. 11: DEREK index pro Českou republiku.</i>	62
<i>Obr. 12: Propagační materiály akce Školní dvůr.</i>	65
<i>Obr. 13: Poměr obsahu zpráv o Romech v severočeských médiích v roce 2014.</i>	70
<i>Obr. 14: Doplnující informace k dotazníkovému šetření.</i>	74
<i>Obr. 15: Časová řada demonstrující důvěru veřejnosti v úřad prezidenta republiky.</i>	77
<i>Obr. 16: Barevné hodnocení státu na základě stavu demokracie.</i>	81
<i>Obr. 17: Vztah respondentů k vybraným menšinám.</i>	84
<i>Obr. 18: Vztah majoritní společnosti k menšinám žijícím v ČR v období 2013-2018.</i>	85
<i>Obr. 19: Doplnující informace k druhému dotazníkovému šetření.</i>	88

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1: Politické spektrum.</i>	11
<i>Tab. 2: Hodnocení hrozeb.</i>	12
<i>Tab. 3: Statistika trestných činů s extremistickým podtextem na území ČR z let 2010–2018.</i>	59
<i>Tab. 4: Počet evidovaných trestných činů s extremistickým podtextem v krajích.</i>	60
<i>Tab. 5: Srovnání charakteristických rysů mladých lidí a extremistických ideologií.</i>	64
<i>Tab. 6: Nejfrekventovanější témata a jejich obsah v severočeských médiích.</i>	69
<i>Tab. 7: Důvěra české společnosti v jednotlivé demokratické instituce.</i>	76
<i>Tab. 8: Příčiny podpory extremistických skupin.</i>	78
<i>Tab. 9: Vnímání politických stran respondenty.</i>	80
<i>Tab. 10: Hodnocení respondentů české společnosti v přístupu k menšinám.</i>	83
<i>Tab. 11: Odpovědi respondentů na jednotlivé výroky o Romech.</i>	86
<i>Tab. 12: Srovnání výzkumných vzorků.</i>	89
<i>Tab. 13: Přidělování pojmů k systémům vládnutí.</i>	90
<i>Tab. 14: Analýza SWOT.</i>	92